

* 1914.

EXA

N.M.M.s vägledn
Perm. änd.
Högst
1914

NORDISKA MUSEET

AFDELNINGEN
FÖR
DE HÖGRE STÄNDEN
RUM 49—72

VÄGLEDNING UTARBETAD
AF
GUSTAF UPMARK

DRÄKTERNA I RUM 64, 66, 68 AF ANNA LEWIN

STOCKHOLM - P. A. NORSTEDT & SÖNER

Pris: 60

Vägledning,

utgifna af Nordiska Museet.

Svenska allmogefdelningen, I, 3:dje uppl.

af P. G. WISTRAND. 40 öre.

Afdelningen för de högre stånden,

af G. UPMARK och A. LEWIN. 60 öre.

Musikafdelningen, rum 83, af H. BOIVIE. 25 öre.

Lappska afdelningen,

rum 97—98, af N. E. HAMMARSTEDT. 25 öre.

Jaktafdelningen, rum 99, af N. KEYLAND. 25 öre.

Afd. för eldens ekonomiska användning,

rum 101—104, af S. AMBROSIANI. 25 öre.

Skidsamlingen,

rum 36, förtecknad af ERIK SKERFE. 60 öre.

Führer durch die Sammlungen des Nordiska Museet,

herausgegeben durch SUNE AMBROSIANI. 1 kr.

Guide to the collections of the Northern Museum, edited by SUNE AMBROSIANI. 1 kr.

Lifrustkammaren

och därmed förenade samlingar, hallen samt rum 29—31, af R. CEDERSTRÖM. 1 kr.

Skansens Kulturhistoriska afdelning,

af AXEL NILSSON. 50 öre.

Skansens Zoologiska afdelning,

af ALARIK BEHM. 50 öre.

Afdelningen för de högre stånden.

Af Gustaf Upmark.

Afdelningen för de högre stånden innehåller föremål, som varit i bruk hos adel, präster och borgare i Sverige under tiden från nyare tidens början (1520) till våra dagar. Afdelningen är inrymd i museibyggnadens öfversta våning, rum 49—81. Rummen äro anordnade så, att rum med samtida föremål, uppställda i museala grupper och i monter, omväxla med inredningsutställningar, där de lösa föremålen, hufvudsakligast möbler, äro utställda mot fasta rumsinredningar från samma tid.

Rum. 49. *Äldre Vasatiden, 1520—1600.*

En herremannakultur, skild från den allmänna bondekulturen, började först under 1500-talet att framträda i Sverige. Steget från att vara bonde till att blifva herre eller frälseman var under medeltiden och ännu under 1500-talet ej stort; skillnaden i bostäder och lefnadsvanor dessa båda klasser emellan var ej heller djupgående. Frälsemannen, väpnaren eller riddaren var i Sverige en rik bonde; han bodde som denne vanligen i trähus och lefde af jordens afkastning. Landtprästens lif gestaltade sig väsentligen på likartadt sätt.

Den herremannakultur — högre-ståndskultur — som framträdde under 1500-talet, uppbars till en början endast af konungafamiljen och några dess fränder bland stormännen samt fick sin karaktär af den beröring med det kontinentala Europa, som dessa då började få. Städernas

1—140608. *Nordiska Museets katalog.*

borgerskap, som till en stor del bestod af tyskar och andra utlänningar, representerade en internationell kultur.

Föremål från tiden före år 1600, som varit i bruk i herremanshemmen, äro sällsynta i Sverige. En mängd i senare tider brukliga möbeltyper saknades helt och hållet, och de ersattes i stället, liksom i allmogens stugor, af anordningar tillhörande rummens fasta inredning. I möblernas liksom i många andra föremåls dekoration bibehöll sig den medeltida, gotiska stilen långt in på 1500-talet, samtidigt med att den nya tidens stil, renässansen, efter hand började göra sig gällande.

¹ *Kista*, **1**, af ek med skulpterad dekoration i gotisk stil och spår af målning i rödt, från medeltidens slut; **2**, af ek med rika fanerade inläggningar, engelskt arbete från **3** 1500-talets slut, illa skadad, locket nytt. — *Koffert*, **3**, af korgflätning med öfverdrag af läder med broderier och grofva järnbeslag, spanskt arbete. Kistorna voro de viktigaste förvaringsmöblerna för kläder, väfnader och dylikt. Lättare kistor voro afsedda att medföras att packa uti, när man färdades från en gård till en annan. De voro vanligen ganska enkla, med sidor och lock uppdelade af listverk och målade i någon lysande färg, ofta rödt, samt med familjevapen å framsidan. Tvänne dylika kistor i rum 50.

⁴ *Skåp*, **4**, af ek, som varit inbyggdt i en vägg nisch; sidorna, som ej voro synliga, odekorerade, dörrens fyllningar med gotiska pergamentrulleornament, järnbeslag af gotisk form, underlagda med rödt tyg, spår af målade dekoration i rödt, grönt och mörkblått, dateradt 1558. Fristående skåp voro under detta tidevarf ovanliga i öfre Sverige; de som funnos voro importerade. I stället använde man skåp, inbyggda i en nisch i väggen, ofta som en del af panelen — jfr rum 50.

⁵ *Kabinettskåp*, **5**, med rika inläggningar af flera olika träslag, hufvudsakligen lönn, delvis färgad, i karaktäristiska renässansornament, från 1500-talets senare del, starkt resta-

ureradt på 1870-talet. — *Kabinett*, **6**, af ek med inläggningar. Tidens praktfullaste möbler voro kabinettskåpen eller kabinetten, ett mellanting mellan skåp och kistor, med en mängd småfack och lådor, som alla kunde tillslutas med de två ytterdörrarna. Dessa skåp, som dels infördes från utlandet, dels också torde hafva tillverkats inom landet af inkallade konstsnickare, användes till förvaring af dyrbarare föremål, smycken, dokument och dylikt. I rummen stodo de på ställningar med fyra—sex ben, så att lådorna kommo i bekväm höjd. Liknande möbler förekommo äfven med klaff, som kunde nedfällas, urtypen till en senare tids sekretärer. — *Skrin*, **7**, af ek med järnbeslag, rödmåladt, af medeltida typ.

Liksom möbler äro äfven husgeråd och dylika föremål från 1500-talet sällsynta i vårt land. Bevarade inventarier omtala en mängd olika slags föremål. Trä, tenn och koppar voro de vanligast förekommande materialen, och först mot slutet af tidevarvet och vid konungahofvet förekommo dyrbarare saker; skedar af silfver voro dock vanliga och det icke blott hos herremännen. En tysk resande omnämner, att bönderna i Östergötland i brist på banker placerade sin förmögenhet i silfverskedar, af hvilka somliga ägde ända till en half tunna eller mera.

Kåsa, **8**, dryckeskärl af trä, al, med rikt utskurna 8 horn (det ena afbrutet), målade i rödt, en för denna tid karaktäristisk färg, och med tvänne i svart målade vapensköldar, Bielke och Hogenschild (riksrådet Nils Pedersson Bielke, † 1550, och Anna Clementsdotter Hogenschild, † 1591, gifta 1537). *Kannor*, **9**, ett par, af rödbok. **9** *Flaska*, **10**, »holk», af trä, björk, svarfvad, målade i rödt **10** med tvänne i svart målade vapensköldar, Stjerna och Oxehufvud; ehuru det förra vapnet står heraldiskt till höger om det senare, angifva vapnen möjligen Ingrid Andersdotter Stjerna och Bo Olofsson Oxehufvud, gifta i midten af 1500-talet eller också hennes kusin Kerstin

Månsdotter Stjerna, † 1594, och dennas man Olof Andersson Oxehufvud.

- 11** *Fat*, **11**, af mässing, drifven och punsad dekoration i gotisk stil; tillverkades i södra Tyskland, särskildt i Nürnberg, under 1400- och 1500-talen och förekommo talrikt i hela norra Europa, där de äfven efterbildades.
- 12 13** *Skrin*, **12**, medeltida typ; — **13**, målad dekoration i renässansstil, dateradt 1562.

Bostaden fick under detta tidehvarf en särskild prägel genom det ymniga användandet af textilföremål af en mängd olika slag: tapeter och bonader, takdrätter, bänkedynor, bänkekläden och hyenden (»sjönnen»), förlåter, täcken, åkläden m. m. Det ligger i sakens natur, att dylika föremål endast till ytterst ringa antal bevarats till vår tid.

- 14** *Täcke*, **14**, af siden med applikationsbroderi, i svart och gult; fragment, användningen oviss.

För kännedomen om dräkten under detta tidehvarf, oafsedt järnrustningarna, är man så godt som uteslutande hänvisad till de samtida porträtten. — I Uppsala domkyrkas ägo finnas de s. k. Sturekläderna, tre fullständiga dräkter, som buros af de år 1567 mördade herrarna.

- 15** *Porträtt*, **15**, af Margareta Eriksdotter († 1536), Gustaf Vasas syster, gift 1515 med Joakim Brahe († 1520), omgift 1525 med grefve Johan af Hoya († 1535); porträttet är en under 1600-talet utförd, nedåt tillökad och förstord kopia efter det år 1528 af »mäster Hillebrandt» målade **16** porträttet på Gripsholm. **16**, okänd man, målad enligt inskrift år 1599 vid 42 års ålder.

Rum. 50. Tynnelsö slott, omkring år 1600.

Tynnelsö slott i närheten af Strängnäs innehades under 1500-talets sista årtionden af hertig Karl (IX) af Södermanland. Slottet härstammar från medeltiden, men tillbyggdes och inreddes af hertig Karl. Taket i detta rum samt dörrarna hafva varit uppsatta i Tynnelsö slott, väggar,

fönster, golf och eldstad äro efterbildade efter med taket samtida original å Tynnelsö och Vadstena slott.

Genom de konstnärer och konsthandtverkare från Tyskland och Nederländerna, som trädde i Vasakonungarnas tjänst, vann den nya tidens konststil, renässansstilen, efter hand insteg i Sverige, till en början just på dekorationskonstens, rums- och bostadsinredningens områden, under det att ytterarkitekturen ännu länge bibehöll medeltidens prägel.

Rummens putsade väggytor voro antingen såsom här endast hvitstrukna eller också försedda med en i lifliga färger målad dekoration, blomstermotiv eller en arkitektonisk, panelliknande indelning. — I timrade hus anbragtes stundom dekorativa målningar direkte på de af bilade bjälkar bestående innerväggarna. — Vid festliga tillfällen och i förnämligare rum voro väggarna behängda med väfda tapeter, som dels inköptes från utlandet, dels väfdes i Sverige. Dylika tapeter, afsedda till prydnad af ett och samma rum bildade en följd (»suite») af fyra—åtta eller flera stycken af likartad karaktär, och kompositionerna återgäfvos ofta olika scener i ett historiskt eller mytologiskt händelseförlopp. Den här upphängda *tapeten*, **17**, framställer drottning Zenobia knäböjande inför den romerske kejsaren Aurelianus och är väfd i början af 1600-talet. Tapeterna hängde på väggen tätt bredvid hvarandra och ungefär i det höjdläge som denna; väggytans nedre del var då ofta försedd med målad dekoration med draperimotiv — dylika finnas ännu kvar på Tynnelsö — och upptill mellan tapeten och taket löpte likaledes en målad fris. Större tapeter täckte hela väggytan från golf till tak. Tapeterna nedtogos och medfördes packade i kistor på resorna från gård till gård. — Herremännens, liksom konungens, ständiga resor betingades af nödvändigheten att på ort och ställe förtära de »naturaper-sedlar», som utgjorde gårdarnas afkastning.

I andra rum, särskildt sådana som voro afsedda för ett mera intimt, personligt bruk, sofkkammare och dylika,

men äfven i större salar, funnos stundom höga paneler af trä, med kolonner, pilastrar, bågfält och listverk i de af renässansen upptagna, antikiserande formerna. Denna panel, som antingen var utförd endast rent arkitektoniskt eller med inläggning af ädla träslag eller också af fur, dekorerad med målning, löpte mer än manshög kring rummets alla väggar och tjänade icke blott till dekoration och skydd mot köld och fukt, utan också andra ändamål, för hvilka en senare tid nyttjade fristående möbler. Öfverkanten kunde användas som hylla, insänkta nischer som sängar och skåp, och kring sockeln löpte ofta en fast bänk. Detta förklarar icke blott, att endast ett fåtal möbler äro bevarade från Vasatiden, utan äfven att vissa möbeltyper, stolar, sängar och skåp endast sparsamt förekomma i tidens inventarier.

Taken voro, särskildt i tornrum och i bottenvåningar, ofta hvälfda och dekorerade med målning. I större rum och högre belägna våningar förekommo plana tak, dels med synliga, tätt liggande bjälkar, en kvarlefva från medeltiden, dels med trossbotten och underpanel. De sistnämnda taken voro dels ruttak med ett upprepningsmönster i målning eller påspikade ribbor, dels, såsom *taket*, 18, i detta rum, behandlade som ett helt med midtparti omgifvet af ramstycken och symmetriskt ordnade sidopartier, utförda i konstrikt snickeriarbete af fur eller ek, helt eller delvis målade i lifliga färger. Till flera tak af denna typ, som finnas bevarade i Sverige, kunna förebilder uppvisas i de samtida italienska arkitekturböckerna. Det här uppsatta taket, af fur som icke bär några spår af att hafva varit måladt, är sannolikt utfördt af den tyske konstsnickaren mästern Hans Kantentitz, verksam på Tynnelsö 1602—1607. — Äfven de tak, som hade synliga bjälkar, voro målade, men kunde också prydas med s. k. takdrätter, stora, ofta randiga eller »språngade» skynken, som fästades upp under bjälkarna, en anordning som direkt sammanhängde med sättet att pryda taken i allmogehemmen.

Dörrarna voro under denna tid alltid stora enkeldörrar, dekorerade antingen som här, 19, med intarsia eller med snickeri af samma art som taken, ofta med bågfält, pilastrar och dylikt samt målning. — De stora låsen af järn, som varit fastspikade på dörrrens insida, äro här bortbrutna. Dörrkarmarna äro kopierade från Tynnelsö.

Fönstersmygarna voro på grund af murarnas tjocklek vanligen vida djupare än i detta rum; fönstren, oftast små, hade bågar med rutor, som voro sammansatta af en mängd små, i blyspröjsar infattade glasskifvor. Innanfönster funnos icke.

Eldstäderna utgjordes af öppna spisar, ofta, särskildt i mindre rum, placerade i hörn eller vid yttervägg. Härden, obetydligt höjd öfver golvet, bestod af tegel eller af en stenhäll, och eldstadsöppningen flankerades af ett par pilastrar, murade eller af huggen sand- eller kalksten, eller ett par konsoler, som uppburo en som bjälklag behandlad öfverliggare, stundom dekorerad med målning, en inskrift eller dylikt. — I enstaka fall förekommo äfven kakelugnar af i mörka färger, svart eller mörkgrönt, glaserade kakel med relieförnering. De primitiva eldstäderna och saknaden af innanfönster torde hafva gjort, att rummen om vintern voro svåra att hålla varma.

Golven voro belagda med plattor af tegel eller kalksten eller ock, vanligast, som här, med grofva, breda plankor.

Möblerna voro fåtaliga (jfr ofvan). Den för tiden utmärkande förkärleken för rika och lifliga färger gjorde, att icke blott rummens tak och väggar, utan äfven möblerna prunkade i en rik färgprakt. Särskildt tyckes rödt hafva varit en omtyckt färg. — De vanligaste förvaringsmöblerna, kistorna, förekommo af många olika slag och storlekar, enkla, målade eller praktfulla, rikt utskurna eller med inlagd dekoration. Belagda med dynor kunde de äfven användas som sittplatser. Den ena här utställda *kistan*, 20, af fur har å locket och sidorna en målad dekoration i renässansmönster från 1500-talet och å framsidan har något senare

anbragts tvänne vapensköldar, Posse och Stake, bokstäfverna N. P. och A. S., årtalet 1634 och ordet »silfverkista» (kaptenen Nils Posse, f. 1590-talet, och Anna Stake, gifta 21 1620-talet). Den röda *kistan*, 21, af ek är af en något yngre typ och bär å framsidan fyra vapensköldar och årtalet 1650.

22 Det här utställda *skåpet*, 22, af ek är af en typ som redan under 1500-talet förekom i nordvästra Tyskland och Danmark; det härstammar från Skåne, från 1600-talets början. Bred-

23 vid skåpet står en *linnepress*, 23, af ek med inläggningar af ebenholz och lönn från 1600-talets förra del, af karaktäristisk holländsk typ.

Som sittplatser tjänade hufvudsakligen bänkar af olika slag, lösa långbänkar eller, i panelade rum, väggfasta dylika belagda med färgrika bänkedynor, hyenden och bänkekläden. Stolar omtalas i inventarierna, men voro sällsynta under 1500-talet. Borden voro enkla; vanligast voro långbord med lösa skifvor, som hvilade på bockar med utsågade profiler och mellanbalk, men äfven bord på fyra 24 ben med sarg och kryss funnos (jfr rum 51). *Bord*, 24, af ek, skifvan med fällklaffar, hvilande på ett par korsställda bockar, svenskt arbete, 1640-talet.

25 Å väggen vid fönstret ett *porträtt*, 25, af en ung okänd man, måladt på ek, dateradt 1630.

Rum 51. *Yngre Vasatiden, 1600—1650.*

Sverige kom under 1600-talets förra del i en allt lifligare förbindelse, både krigisk och fredlig, med det kontinentala Europa, framför allt med Tyskland och Nederländerna. En viktig roll spelade därvid den omständigheten, att städernas innevånare såväl köpmän som handtverkare till mycket stor del voro naturaliserade utlänningar. Herremanshemmen ordnades under intryck af hvad man sett utomlands och möblerades med därifrån importerade föremål, hvilka man också efter förmåga sökte göra efter.

Former och färger undergingo härigenom betydande förändringar. Både i arkitekturen och i möblemanget framträda renässansformerna mera bestämdt; det sirliga och detaljerade efterträdes af det kraftigt markerade, på helhetsverkan beräknade. Den föregående tidens förkärlek för lifliga och omväxlande färger efterträdes af en kargare och på visst sätt gröfre färgsmak; i möblerna dominera svart och de naturliga träfärgerna, ekens bruna toner, ofta i motsatsverkan mot svart. Vissa slag af textildöremål bibehöllo dock den föregående tidens rika färgprakt.

Såsom förvaringsmöbler i bostadsrum börja skåpen nu att undantränga kistorna, hvilka dock fortfarande voro i bruk. Skåpet som möbeltyp är att betrakta som två eller tre på hvarandra placerade kistor; de äldre skåpen äro också afdelade i våningar skilda åt genom listverk. De vanligen kraftigt profilerade fyllningarna omgifvas af de för tiden karaktäristiska hopplisterna, vågiga lister utförda i svart trä. — *Skåp*, 26, af ek och svartbetsad björk, med hopplister 26 och två par dörrar; 27, af ek och svartbetsadt trä, med 27 kolonnindlad fasad, hopplister och ett par dörrar, representerar en yngre typ; båda svenska arbeten.

De egentliga praktmöblerna voro äfven under detta tidehvarf kabinetten eller kabinettskåpen. De dyrbaraste, de s. k. konstskåpen, tillverkades i Italien och södra Tyskland. Kabinettskåpen utfördes nu vanligen i ebenholz eller svartbetsadt trä med inläggningar och fyllningar af olika material, graveradt elfenben, sköldpadd, halfädelstenar (lapis lazuli m. fl.) silfver, tenn etc. och äfven utan dylika prydnader. De användes till förvaring af allehanda smärre föremål, kuriositeter — museisamlingarnas föregångare — dyrbarheter, nipper, spetsar och dylikt; för samma ändamål användes lådor och skrin af olika storlek och rikedom i utstyrseln.

Kabinettskåp, 28, af svärtadt trä (blindträ af ek och 28 fur, fanér af bok) med snidade orneringar och tennfyllningar med inläggning af ebenholz, hopplister; — 29, mindre, 29 af svärtad ek med fyllningar af ben med graverade figur-

scener: å dörrarna skapelsehistorien och syndafallet, å lådorna i det inre scener ur lapparnas lif.

- 30 *Låda*, 30, af svartbetsad fur med målade och förgyllda
 31 ornament och figurscener, inuti årtalet 1646; — 31, af svart
 trä med fyllningar af graveradt ben med inskrifter på latin,
 32 33 hopplister; — 32, af fur, dat. 1638; 33, af ek med järn-
 beslag, å locket tvänne vapensköldar, Hård och Kyle, samt
 bokstäfverna K. H. och B. K. (riksjägmästaren Karl Hård,
 1591—1650, och Beata Kyle, 1598—1672, gifta 1629).
 Stolar kommo under denna tid mera allmänt i bruk
 i stället för de väggfasta bänkarna eller lösa långbänkarna.
 Deras form var enkel, krysset afsedt att hålla fötterna på;
 oklädda stolar belades med ett färgrikt hyende (»jönne».
 Klädsel af läder eller enfärgad sammet med eller utan
 34 35 stoppning förekom äfven. — *Stol*, 34, och *länstol*, 35, af ek.
 36 *Stolsdyna*, 36, applikationsbroderi med tvenne vapensköldar,
 Soop och Oxenstjerna, initialerna M. S. och E. O. och årt-
 talet 1644 (riksrådet frih. Mattias Soop † 1653 och hans
 andra fru, Elisabeth Oxenstjerna).
 37 38 *Bord*, 37, af ek och björk, med utdragsskifva; 38, af
 fur, med lådor af ek svartmåladt med blomsterorning
 å sargen; dekorationen imiterar kinesiska lackarbeten som
 via Holland importerades till Europa. Bordet, afsedt för
 barn, har tillhört Kristina Scheringsdotter Rosenhane (1640
 —1703). Dess form karaktäristisk äfven för större bord.
 39 *Schack- och brädspelslåda*, 39, fur, faneradt i ebenholz
 med rika inläggningar i graveradt elfenben. — Under in-
 tryck af förhållandena utomlands började man äfven i Sverige
 under denna tid att använda en mängd praktfulla och dyrbara
 smärre föremål, servissaker, dryckeskärl, ur, vapen, dräkter,
 smycken etc., hvilka oftast importerades utifrån. Till vår tid
 hafva endat fåtaliga rester bevarats och det som finnes kvar
 är i allmänhet föremål af enklare material, tenn, trä, lergods.
 40 *Fat* och *tallrikar* af tenn med graverad dekoration, 40,
 41 42 dat. 1637; 41, dat. 1648; 42, dat. 1651. *Dryckeskärl*,
 43 43, pokaler, bågare, kannor och skålar af masur med ben-

knappar; 44, dryckeskastell, de små bågarna kunna af 44
 lyftas. Formerna i dessa föremål, som voro i bruk äfven
 under den karolinska tiden, erinra stundom starkt om
 formerna å likartade föremål af silfver, som under denna
 tid talrikt importerades från Tyskland. *Krus* af stengods,
 tillverkade i Rhentrakterna och i stora mängder införda till
 Norden, 45, Bartman-krus från Frechen omkr. år 1600; 45
 46, från Raeren; 47, från Nassau; 48, från Kreussen. — 46-48
Krus af fajans, 49, tillverkad i Hamburg 1631. 49
Bordsur, s. k. polska resur i foder af brons, 50, sign. 50
 Mich. Schutz, Danzig; 51, dat. 1649; 52, med Augsburgs 51 52
 stämpel; 53, sign. Thorn. 53
 Å de stora skåpen placerades ofta diverse föremål:
 54, kanna af koppar, 1646; 55, flaska af försilfrad koppar, 54 55
 1645; 56, kanna af koppar, 1656. 56
 Äfven för detta tidevarf äro vi för kändedomen om
 dräkten hufvudsakligen hänvisade till bevarade målningar.
 Lifruskammaren äger dock ett antal dräkter som burits
 af Gustaf II Adolf. — *Porträtt*, 57, af Gustaf II Adolf, 57
 fyra st., vax, 1600-talets midt; 58, af Sigrid Oxenstjerna 58
 (1612—1650-talet) måladt då hon var åtta månader gammal,
 iklädd den *dräkt* hvars lif, 59, är utställdt nedanför mål- 59
 ningen. — »*De fyra temperamenten*», 60—63, framställda
 som kavaljerer i karaktäristiska dräkter och sysselsättningar,
 icke porträtt, oljemålningar på duk af okänd mästare:
 »Colericus», 60, iklädd öfverrock, drager vredgad sin värja; 60
 »Sanguinicus», 61, iklädd kort jacka, ärmarna uppskurna 61
 utefter insidan, spelar på luta; »Flegmaticus», 62, dräkt af 62
 samma snitt, framtill synas »hosebanden», röker tobak. —
 Bruket att »dricka» tobak infördes i Sverige vid början af
 1600-talet; tobaken karfvades med knif mot en träskifva och
 röktes i kritpipor; det brinnande ljuset användes för att friska
 på elden som lätt slocknade på grund af tobakens fuktighet.
 — »Melancholicus», 63, sorgdräkt, har förlorat på spel. 63
Broderi, »kappa», 64, på siden med silke, guld- och 64
 silfvertråd, dat. 1628; — 65, på linne med två vapensköldar, 65

Ribbing och Kyle, bokstäfverna S. R. och A. K. samt årtal 1639 (landshöfdingen Sven Ribbing, 1588—1640, och hans andra fru Anna Kyle, † 1652, gifta 1630-talet).

Rum 52. *Ulfunda slott, 1680-talet.*

De mest framträdande delarna i detta rum, alkovfasaden och kaminen, härstamma från Ulfunda slott i närheten af Stockholm, uppfördt på 1640-talet af Lennart Torstensson († 1651). Sängkammaren, från hvilken alkoven och kaminen hämtats, inreddes dock icke förrän under det karolinska tidevarvet.

Denna tid, 1600-talets senare del, är den svenska adelns, särskildt högadelns glansperiod, och vi hämta vår kännedom om högre-ståndshemmen under denna tid hufvudsakligen från de slott och palats som af fältherrar och riksråd uppfördes särskildt i Mälarlandskapen och i rikets hufvudstad. Högadelns föredöme följdes efter förmåga af den lägre ämbetsadeln och det förmögnare borgerskapet. — I ytterarkitekturen anslöt man sig hufvudsakligen till den samtida franska byggnadskonsten och äfven på rumsinredningen och möblemanget satte den franska barockstilen, »style Louis XIV» sin prägel.

Rummet ger trots sin ofullständighet en föreställning om den karolinska inredningskonstens praktfulla och pompösa karaktär. Förebildernas dyrbara material förenklades ofta i Sverige och utbyttes mot billigare surrogat, hvilka dock alltid bibehöllo en ståtlig dekorativ verkan. *Alkovfasaden*, 66, i detta rum liksom den väldiga *kaminombyggnaden*, äro utförda i trä (fur) med målad marmorering och skulpterade, förgyllda kapital och ornament, som afse att imitera marmor och förgylld brons. Sängkammaren var, efter fransk förebild, ett af slottens viktigaste rum, det högtidliga mottagningsrummet, afdeladt genom alkovfasaden i ett yttre och ett inre rum, alkoven, i hvilken man inträdde genom de två små sidodörrarna och bakom hvars

balustrad praxtsängen hade sin plats. — De här upphängda sammetsgardinerna äro moderna.

Väggbeklädnaden i rummet utgöres af *gyllenläder*, 67, från 1600-talets slut. I rum sådana som detta användes äfven väfda tapeter från Frankrike (gobeliner) eller Nederländerna (Brüsseltapeter), af samma art som under föregående period, men nu täckande hela väggytan, eller också enfärgadt tyg. I praktrum, stora salar eller gallerier, brukade man förse väggarna med en arkitektonisk uppdelning med pilastrar af trä i strängt klassicerande former, uppbärande ett entablemang (listverk), hvarå taket tänktes hvilat. — Dörrfodren voro i allmänhet rikt profilerade, ofta försedda med dörröfverstycken, rikt skulpterade ramar med dekorativa målningar eller skulpturer. Fodren i detta rum äro yngre och öfverstycken saknas.

Dörrarna voro enkeldörrar, vanligen med två rader af små fyllningar bredvid hvarandra, dekorerade med målning, som imiterade bronsrosetter eller relieffornament mot botten i någon mörkare färg. — Fönstren i detta rum äro kopierade efter samtida dylika.

Mycken omsorg nedlades på eldstädernas dekorativa utstyrel. Spisar med arkitektonisk omramning af pilastrar eller kolonner med bjälklag och krön i sand- eller kalksten förekommo, liknande de under föregående period brukliga, ehuru i allmänhet i kolossal storlek — jfr en dylik spis med ätterna Stenbocks och Liljes vapensköldar i eldstadsafdelningen (rum 102). Mest karaktäristiska äro dock de stora träomklädda *kaminerna*, 68, af den art som i detta rum; eldstadsöppningen kan tillslutas med en stor lös skärm, spjällets föregångare, och i det öfre fältet brukar vara anbragt en målning, en vapensköld eller som här ett monogram. Monogrammet innehåller bokstäfverna C. S. B. G. O. D. (Christina Sten-Bock Gustaf Ottos-Dotter.) — Ulfunda hade ärfits af grefve Anders Torstensson († 1686) gift 1685 med Gustaf Otto Stenbocks äldsta dotter Christina Catharina Stenbock, hvilken som änka torde hafva låtit

inreda den praktfulla sängkammaren. — Liknande spisar utfördes äfven i dyrbarare material med dekoration i rikt skulpterad trä, stuck eller marmor.

För att något bättre kunna bibehålla värmen i rummen, uppförde man stundom alldeles intill de öppna spisarna stora ugnar af kakel, biläggarrugnar, i hvilka glöd och bränder från spishärden inlades. Rummen voro det oakadt vintertiden svåra att hålla varma. På grund häraf användes bland annat *sängvärmare*, **69**, af mässing eller annat material, i hvilkas med genombrutna, ofta rikt dekorerade lock försedda skålar kunde läggas varma stenar eller glöd; med tillhjälp af de långa skaften fördes sängvärmarna in mellan sängkläderna omedelbart innan man gick till hvila.

Något tak samtidigt med alkoven och möjligt att utställa äger museet icke. Innantaket utgjorde det egentliga praktstycket i rummens fasta dekoration. Den för tiden utmärkande taktypen var stucktaket, anordnad antingen som plan plafond eller som spegelhvalf, med rik ornering, eklöfs- och andra bladkransar, draperifestoner, fruktguirlander, ymnighetshorn, musslor, sköldar med vapen och monogram o. s. v. i hög, kraftig relief. Dylika stucktak, som ännu finnas bevarade i en mängd slott och palats i Sverige, utfördes af ett antal här verksamma italienska stuckatörer eller bildsnidare. Midtfälten pryddes oftast med en i olja på duk målad tafla, vanligen en allegori. — Stucktaken imiterades äfven i målning, hvarvid liknande motiv, ofta till och med rikare, återgäfvos i grisaillemålning mot botten i någon färg, tegelrött, grönt, gult; de målades antingen direkt på en brädpanel eller på duk, som fästes under takbjälkarna. I anspråkslösare rum förekommo odekorerade, helt hvitmålade brädtak. — Såsom en kvarleva från föregående period äro att betrakta de tak med synliga bjälkar, som ofta förekommo både i förnäma och borgerliga hus från denna tid; bjälkarnas tre fria sidor och de mellan dem synliga plankorna voro då dekorerade med

målning i djupa färgtoner, djur, frukter, blommor och dylikt.

Golfvet i detta rum är modernt. I praktrum belades golfven med marmor eller kalksten, ofta öländsk, i rutor och mönster. Om golfven voro af trä, parkett eller enkla plankgolf, löpte vanligen kring väggarna en golffris af kalkstenschällar.

De möbler, som användes i dylika rum, voro af samma pompösa formgifning. Praktpjäser importerades från kontinenten, nu särskildt från Frankrike, men torde äfven hafva tillverkats här hemma. De voro ofta utförda i skulpterad och förgyllt trä, ett dekorationssätt, som tilltalade tidens praktlystnad och som hade sitt ursprung i dess önskan att efterlikna den romerska kejsartidens förgyllda bronser. Därjämte förekommo äfven möbler, särskildt skåp, kabinett, kistor och dylikt med inlagd dekoration af trä. Den föregående tidens karghet i former och färger ersattes dock nu af rikedom och yppighet: sköldpadd, elfenben, silfver och förgyllning användes i förbindelse med en mängd olika träslag, bland hvilka dock eken och ebenholzen fortfarande dominera. *Bord*, **70**, af fur och björk, skulpterad **70** och förgyllt, sannolikt svenskt arbete; *länstol*, **71**, af **71** rödbok, förgyllt; *spegel*, **72**, med ram af rikt skulpterad **72** och förgyllt trä (al och ek); *skrin*, **73**, fanerad med **73** sköldpadd och drifna mässingsbeslag. Handelsförbindelserna med Holland och England föranledde införandet af från dessa länder härstammande möbler, hvilka äfven efterbildades här i landet; exempel härå erbjuda *stolar*, **74**, ett **74** par af ek med rotting, stämplade E. W., **75**, med Karl XII:s monogram å ryggkrönet. *Taburetter*, **76**, ett par af björk, **76** fransk form, men sannolikt svenskt arbete.

För belysning af rummen brukades ljuskronor af flera olika slag; vanligast voro kronor med ställning af brons, behängd med stora slipade kläppar, prismor och kulor af glas. Därjämte förekommo kronor af enbart brons med en kraftig midtstängel, uppbärande pyramidformigt ordnade

Ljusarmar och nedtill slutande i en stor kula. Liknande kronor tillverkades äfven af silfver; de i Sverige förekommande voro vanligen tyska arbeten. — På väggarna hängde man lampetter af olika material (jfr rum 53). Till belysningsföremålen få äfven räknas de höga ljusborden, *gueridonerna*, **77**, vanligen af skulpterad och förgylldt trä, (ek och björk) afsedda att uppbära kandelabrar eller ljusstakar.

Som väggprydnader användes jämte speglar äfven porträtt, ofta i rikt skulpterade och förgyllda ramar. Porträttkonsten tog under den karolinska tiden kraftig fart i Sverige, utöfvad af en mängd konstnärer, bland hvilka den i Sverige naturaliserade hamburgaren David Klöcker v. Ehrenstrahl († 1698) var den mest anlitade. — *Porträtt*, **78**, af drottning Ulrika Eleonora d. ä., Karl XI:s drottning **79** († 1693), oljemålning af okänd konstnär; **79**, af en svensk riksrådinna, möjligen Margareta Horn († 1663), gift med **80** riksrådet Gustaf Soop († 1679); **80**, af assessor Lars Torpadius († 1694) och **81**, hans hustru, Christina Drysenia, († 1729) målade år 1690; **82**, af kungl. kapellmästaren Gottfrid Buchholtz († 1726), måladt år 1701 af Martin Mijtens i Stockholm.

Rum 53. Karolinska tiden, 1650—1720.

Frankrike intog under Ludvig XIV:s regeringstid den ledande ställning i smakens och modernas värld som det sedermera så länge bibehöll. Den där härskande stilriktningen, »style Louis XIV» eller den franska barocken, upptogs i hela Europa och satte sin prägel äfven på de svenska högre-ståndshemmen. De förändringar stilen och modernerna efterhand undergingo i Frankrike återspeglas äfven i vårt land. En mängd föremål af olika slag, särskildt prakt saker, importerades, men samtidigt började man äfven här hemma kunna tillverka saker som tillfredsställde äfven höga anspråk. Det var först under det karolinska tidehvarvet som det svenska konsthandtverket nådde en jämförelsevis hög grad af fulländning. Synnerligen gynnsam

för den karolinska konstodlingen var den storartade, af högadeln igångsatta byggnadsverksamhet som under 1650—70-talen ägde rum här. — Karl XI:s reduktion, som begynte vid år 1680, och därefter de långa krigsåren under Karl XII:s tid verkade däremot utan tvifvel starkt hämmande.

Tidehvarfvets möbler kunna uppdelas i två grupper: den ena de rikt skulpterade och förgyllda praktmöblerna, som anslöto sig till den moderna franska smakriktningen, den andra de enklare, vanligen i ek utförda föremål, som starkt erinra om den yngre Vasatiden såväl i form som färgverkan. *Väggbord*, **90**, af skulpterad och förgylldt trä, **90** björk och fur, främre sidan rikare dekorerad (jfr liknande bord i rum 52.) — *Gueridoner*, **91**, ett par af skulpterad **91** och förgylldt trä, ek; förekommo parvis och voro afsedda att liksom här uppbära *kandelabrar*, **92**, eller enklare ljus- **92** stakar.

Stolarna, äro af samma grundtyp som under den yngre Vasatiden; de spiralvridna benen utmärkande för det karolinska tidehvarvet. Jämte skinn användes äfven tyg, framför allt fasonerad sammet till klädsel. — *Stol*, **93**, **93** af ek, afsedd att enligt äldre tids bruk beläggas med lös dyna; å ryggen två vapensköldar, Posse och Ribbing (landshöfdingen Harald Posse och Maria Ribbing, gifta 1660-talet) samt årtalet 1671; — **94**, af björk med skinnklädsel, märkt **94** å baksidan med brännstämpel H. E. R. S. (= Hedvig Eleonora Regina Sueciæ) under kunglig krona samt GRIMSHOLM (sic) 1683. Hedvig Eleonora, Karl X Gustafs gemål, kallad »riksänkedrottningen» öfverlefde sin make i 55 år († 1715) och innehade som änka en mängd slott, som af henne försågos med möbler och bohag, ofta märkt som denna stol; — **95—96**, af björk, **97—98**, af ek, med skinnklädsel. — **95—98** *Länstol*, **99**, af ek med skinnklädsel. *Stol*, **100**, af ek, **99 100** skulpterad, sits och rygg med rottingflätning, representerar en yngre typ, märkt I. W.

Som förvaringsmöbler hade man fortfarande kistor som dock numera icke i allmänhet användes som prydnads-

101 möbler i bostadsrum. *Kista*, **101**, af ek med järnbeslag, målad i blått och rött samt två vapensköldar och årtalet 1681. — Skåpen efterträdde kistorna och de fingo liksom rummens fasta inredning ofta sin prägel af tidens antikiserande smakriktning, med fasaderna indelade af pilastrar, som uppburo ett tungt, arkitektoniskt bjälklag; fyllningar och profiler voro kraftigt markerade, hopplister förekommo endast undantagsvis, men i färgverkan, svart och brunt, **102** erinra skåpen om den föregående perioden. *Skåp*, **102**, af ek med valnöt och svärtadt trä, i det inre hyllor.

De enklare mat- och arbetsborden erinrade starkt om **103** dylika från tidigare delen af 1600-talet. *Bord*, **103**, af fur, svartmåladt, skifvan klädd med svart skinn med utskuren kant. — Som »bordtäckan» användes nu ej sällan orientalska mattor. — *Skrin*, **104**, af fur, belagdt med mässingsplåt med rikt drifna ornament.

105 *Tapet*, **105**, af ylle, väfd i haute-lisse (gobelin-teknik) sannolikt nederländskt arbete, skogsinteriör med jaktscen, bården saknas.

Spiegelramar, tafvelramar, lampetter och dylikt utfördes **106** ofta i skulpteradt och förgylldt trä. *Spiegel*, **106**, i oval **107** ram af skulpterad och förgylld fur, 1650—60-talet; — **107**, med ram af spegelglas med gjutna och förgyllda blyornament, möjligen tillverkad i Stockholm å Burchard Prechts **108** verkstad omkring 1700. *Lampetter*, **108**, med spegelglas **109** och skulpterade, förgyllda träramar; **109**, »ljusplåtar» af **110** drifven och försilfrad mässing och koppar. *Väggur*, **110**, taflan med omramning af rikt drifven och förgylld koppar, **111** signeradt: Melchior Prutscher, Stockholm; **111**, signeradt: Johan Wideman, Stockholm. Melchior Prutscher († 1671) blef hofurmakare 1641; Johan Wideman († 1717) blef hofurmakare 1680 samt år 1695 ålderman i det då inrättade Stockholms urmakarämbete.

112 *Vinfat*, **112**, af ek, skulpterade bottnar. — *Vattenbe-*
113 *hållare*, **113**, af koppar, dat. 1684. — *Flaskor* och kärl för **114** våta varor, **114**, af mässing eller koppar försågos med en

rik dekoration i drifvet arbete; *flaska*. **115**, dat. 1674; **116**, **115** **116** dat. 1704; — *Skål* af tenn: **117**, dat. 1685; **118**, dat. 1695. **117** **118**

Skänkskåp, **119**, från rådhuskällaren i Kalmar, hörande **119** till lokalens fasta inredning; krögaren stod inuti skåpet och skötte utskänkningen genom luckan vid disken. Kalmar rådhus uppfördes under 1600-talets slut.

Servisföremålen på de rika stormännens bord voro under detta tidevarf synnerligen praktfulla; silverföremål förekommo i stort antal och stundom af kolossal storlek, vanligen tillverkade i södra Tyskland, men mot 1600-talets slut äfven i Sverige; dylika praktsaker, som varit i bruk i Sverige, äro numera mycket sällsynta. — Därjämte förekom liksom tidigare en mängd olika slags enklare föremål af olika material: silfver, tenn, lergods, trä. — *Kåsor*, ett par, **120**, af fur, målade i rött (jfr rum 49) med två vapensköldar och ornament i färger: Kurck och Kagg, samt årtalet 1681 (landshöfdingen Gabriel Kurck, 1630—1712 och hans andra fru Beata Kagg, f. 1638, gifta efter 1671). — *Dryckesskålar*, **121—125**, af björk och fur; typen liksom **121—125** den röda färgen en kvarleva från 1500-talet; **126**, dat. **126** 1660; **127**, dat. 1660; **128**, dat. 1692; **129**, dat. 1694. — **127—129** *Dryckeskanna* af silfver, **130**, drifvet arbete af guldsmeden **130** Johan Nützel i Stockholm, 1695; **131**, af guldsmeden C. **131** Richter i Stockholm, 1702; föremål tillverkade af mästare inom Stockholms guldsmedsämbe äro från och med år 1689 stämplade med s. k. årsbokstaf. — *Bägare*, **132**, silf- **132** ver, graverad dekoration, af guldsmeden Jürgen Edhle i Stockholm, 1694; **133**, af silfver, filigran, svenskt arbete. **133** *Kåsa*, **134**, dat. 1664. — *Fat* af silfver, **135**, drifvet arbete **134** **135** af guldsmeden Henning Petri i Nyköping omkring 1700.

Fat af tenn, **136**, märkt H. E. R. S. Wasteena 1670, **136** (jfr stol nr 94); **137**, dat. 1699. — *Tallrikar* af tenn, **138**, **137** **138** med ätten De Geers vapen; **139**, dat. 1683; **140**, dat. 1699, **139** **140** **141**, H. E. R. S. (jfr nr 136) Tyndelsö, 1690; **142**, Karl XI:s **141** **142** monogram, K(ungs)Öhr; **143**, H. E. R. S. Strömsholm 1668; **143**

144 145 144, H. E. R. S. Vadstena 1670; **145**, H. E. R. S. Strömsholm 1680; *bägare*, **146**, af tenn, H. E. R. S. Svartsjö, 1668.

Icke heller från detta tidevarf äger man i behåll många dräkter, utan är för kunskapen härom hänvisad till bevarade porträtt. Lifrustkammaren äger dock ett stort antal dräkter som burits af Karl X Gustaf och Karl XI. Liksom inom andra områden anslöt man sig äfven i afseende på dräkten till de franska moderna. Männen buro väldiga peruker (allongeperuk), jacka med korta skört och mycket vida knäbyxor; jackan kom så småningom att motsvara en senare tids väst (med ärmar) och den långa öfverrocken blef det egentliga lifplagget. På benen buros strumpor och på fötterna låga skor med stora rosetter eller höga stöflar med vida, nedvikta kragar. Snedt öfver bröstet gick ett bredt axelskärp för värjan, och på hufvudet bars en

147 bredskyggig hatt. — *Porträtt*, **147**, af fältmarskalken Lorenz v. d. Linde († 1671) omgifven af sina officerare, **148** oljemålning på koppar af okänd konstnär; **148**, af en äldre man, enligt tradition källarmästaren Casten Hoff, som innehade världshusrörelsen i »Stockholms norra förstads» rådhus, beläget på samma plats som det nuvarande Hôtel Rydberg; **149 149**, af Sara Behm († 1696) g. m. biskop Jesper Svedberg och moder till Emanuel Svedenborg. Jfr äfven porträtten i rum 52.

150 *Tröja* (mansrock), **150**, af silfverbrokad med slitsade ärmar, 1650—60-talet. *Barndräkt*, **151**, för flicka, af sammet med guld- och silfverspetsar, 1660—70-talet; bestående af underklädning och lif med vidfästad öfverklädning eller »vidkjortel», allt af i hufvudsak samma snitt som den dräkt som bars af de vuxna damerna; de breda banden på ryggen äro en kvarlefva af 1500-talets mod, det smalare bandet afsedt att stödja den lilla, när hon skulle gå.

152 *Promenadkäppar*, **152**, den ena daterad 1696. — **153—155** *Handske*, **153**, *krage till handske*, **154**. — *Fickur*, **155**, **156** af silfver, engelskt arbete; härtill ytterboett, **156**, af silfver; **157 158** **157**, holländskt arbete. — *Necessairer*, af etsadt stål, **158**,

daterad 1691; **159**, daterad 1696; **160**, innehållande en liten **159 160** sax. — *Snuskvarn*, **161**, af ben, daterad 1696. — *Glasögonfodral*, **162**, af trä, dateradt 1690. — *Solvisare*, **163**, **162 163** — *Andaktsböcker*, **164**, svenska psalmboken af år 1695, **164** exemplaret tryckt i Stockholm 1697, i band af sammet med silfverbeslag; **165**, tysk, tryckt i Amsterdam 1677, i **165** band af siden med broderi; **166**, svensk, tryckt i Stock- **166** holm 1678, i band af silfvertyg med broderi. Där bredvid ett till boken hörande *bokmärke*.

Rum 54. Stockholm, 1730-talet.

Detta rum har öfverförts till museet från det numera rifna huset nr 56 Högbergsgatan i Stockholm och utgör ett väl bevaradt prof på en borgerlig bostad från frihetstidens början. Det inreddes för folk af en annan samhällsställning och anspråkslösare förmögenhetsvillkor än de praktfulla slottsgemak, från hvilka vi hafva vår kännedom om den karolinska tidens bostadsskick, men det representerar just därigenom bättre sin tid. De genom reduktionen och Karl XII:s långvariga krig oerhördt minskade tillgångarna nödvändiggjorde förenklingar och inskränkningar på alla områden. De herremanshem, som under denna tid uppfördes och inreddes, hade i mångt och mycket den karolinska tidens prägel, men saknade dess storslagenhet i anläggning och genomförande. Billigt material och enklare dekorationssätt kommo ofta till användning. — Den franska Ludvig XIV:s stilen i dess senare utvecklingsskeden var den normgivande stilriktningen.

Väggarna äro beklädda med holländska *tapeter*, **167**, **167** målade på väf i ett mönster, som tydligen afser att imitera gyllenläder, och försedda med en lambréquinbård upp- till; nedtill löper en låg fotpanel. I förnämligare rum brukade väggarna indelas af pilastrar af trä, vanligen marmorade och uppbärande ett enkelt listverk, stundom med

konsoler, hvarå taket tänktes hvila. Denna kvarleva från den karolinska tiden utbyttes dock redan nu mot en enkel fältindelning med fyllningar ofvan en som sockel tänkt panel.

168 *Dörrfodrens*, **168**, profilerad med den stora vulsten
169 och den djupt inskurva kälningen, liksom *dörrarnas*, **169**,
170 och *fönstrens*, **170**, uppdelning erinra ännu starkt om 1600-talet. Samtliga dessa delar hafva i museet ommålats i den vid rummets öfverförande till museet ännu delvis bevarade gamla färger.

171 *Kakelugnen*, **171**, som fanns i rummet, när detta förvärvades till museet, är troligen något yngre än rummet i öfrigt, sannolikt Rörstrandstillverkning från 1740—50-talet. Kakelugnar började redan omkring sekelskiftet komma mera allmänt i bruk, särskildt i de egentliga bostadsrummen. De voro ofta af grönglaseradt kakel, försedda med s. k. skänk samt stodo på en fotställning af trä eller järn. I förnämligare rum, salar och dylika, användes vanligen öppna spisar af tämligen små dimensioner med eldstadsöppningen omgifven af ett profileradt listverk, i väggfältet ofvan spisen var ofta infälld en tafla.

Golfven voro liksom här vanligen belagda med plankor, ej sällan ordnade i något slags mönster eller figur, och rundt omkring, närmast väggspanelen, löpte en rad *kalkstenshällar*, **172**, ett bruk, som stod kvar sedan 1600-talet. — Innantaket med sin kraftiga kälning, sina enkla listprofiler och sin lilla oval i midten är karaktäristiskt för tiden. I större rum bestod takets midtdekoration af en i vinklar och bågar böjd ram, som stundom omslöt en målning, åter en förenklad kvarleva från barocktidens praktfulla plafonder.

Den anspråkslösa borgerliga hemtrefnad, som möter oss redan i bostadens fasta inredning under denna tid, är utmärkande äfven för möblerna. — Byrån, en möbelform, som framträdde redan under föregående tidevarf, blef under 1700-talets förra del alltmera allmän och ersatte de förut använda tunga och obekväma kistorna; utom till

förvaringsmöbel användes byrån äfven till toalett- och skrifbord och hade därför ofta — så *byrån*, **173**, i detta rum, af fur med fanér af alrot och valnöt — en därefter lämpad form med en låg uppsats och ett något indraget midtparti. *Kabinettskåpet*, **174**, är ett mellanting mellan skrifbyrå och skåp; dess krön återfinnes å en viss grupp af skåp från 1600-talet. Den då vanliga, tunga arkitektoniska indelningen af skåpfasaderna försvann dock i allmänhet under 1700-talet, likaså användningen af de många olika färgade träslagen. I stället uppträda beslag af brons eller försilfrade dylika, nyckelskyltar och handtag.

Borden, särskildt de större, erinrade starkt om dylika från 1600-talet, med svarfvade, rikt profilerade balusterben. Därjämte förekommo åtskilliga andra typer: *bordet*, **175**, i detta rum är ett spelbord af björk och valnöt, sannolikt af engelsk modell. — De höga skinnklädda *stolarna*, **176**, af björk erinra om föregående tidevarf, men hafva en för denna tid karaktäristisk profilering af ramdelarna. De vid inre väggen stående *stolarna*, **177**, likaledes af björk, äro af en typ, som härstammar från Holland eller England, med hvilket land förbindelserna vid denna tid började blifva lifvigare. — Från England, särskildt London, infördes redan under 1600-talet urvek af olika slag. Under detta tidevarf började dock äfven en inhemsk urtillverkning att konkurrera med den engelska; de s. k. Polhems- eller Stjärnsundsuren, **178**, voro utförda efter engelsk förebild, såväl i fråga om verken som i fråga om fodren, hvilka ofta, som här, imiterade kinesisk lackmålning.

För belysningen sörjdes genom lampetter af drifven mässing eller af skulpterad och förgylld trä med spegelglas. De här utställda *lampetterna*, **179**, äro af karaktäristisk sen Ludvig XIV:s-form med sina sköldliknande, i vinklar och bågar böjda ramar. — Spegelglas med höga rösteliknande krön och ramar af slipadt och etsadt, ej sällan färgadt, glas med förgyllda blyornament — jfr *spegeln*, **180**, i detta rum — dels infördes från kontinenten (Neder-

länderna), dels tillverkades här hemma, bland annat i Stockholm, där den bekante skulptören Burchard Precht († 1738) och hans söner hade en spegelverkstad. *Spegel*,

- 181 181, ram af valnöt, tillhört Carl v. Linné. — Väggarna pryddes dessutom af porträtt, som målades af ett stort antal under denna tid verksamma inhemska porträttmålare. Denna konstgren var en af de få verkligt lifskraftiga kvar-
182 lefvorna af den karolinska konstodlingen. *Porträtt*, 182,
183 184 af Karl XII, kopia efter David v. Krafft; 183—184, af Fredrik I och Ulrika Eleonora d. y., väfda i hautelisse-
185 teknik; 185, af författarinnan Sofia Elisabeth Brenner (†
186 1730), af okänd konstnär; 186, af en okänd prästman.

Rum 55. 1720—1750.

Den franska barockstilen undergick mot slutet af Ludvig XIV:s lefnad åtskilliga förändringar; formerna blefvo mindre pompösa, mindre anspråksfulla och på samma gång elegantare. Efter en af de ledande ornamentskonstnärerna i Frankrike har riktningen kallats »style Bérain». Ur denna utvecklade sig den konststil, som i Frankrike fått namn af »style de la Régence», regentskapets (1715—23) stil, hvilken i sin ordning gaf upphof åt rokokostilen. Dessa förändringar och skiftningar återspeglas äfven i Sverige, och det är väsentligen de två förstnämnda riktningarna, som sätta sin prägel på den svenska högre ståndskulturen under det tidehvarf, hvarom här är fråga. Därjämte gör sig särskildt i västra Sverige gällande ett starkt engelskt och holländskt inflytande, märkbart äfven i andra delar af landet. — »Den stora ofreden» under århundradets båda första årtionden hade ansträngt landets krafter till det yttersta, men förvånande snart synes ett visst välstånd hafva återvänt. Ansträngningar gjordes för uppammande af en svensk industri och flera företag af stor framtida betydelse grundades under detta tidehvarf.

Skåp, 187, af fur, faneradt i alrot, svartbetsad björk 187 m. m., beslag af förgylld mässing, i listverket mellan den öfre och den nedre afdelningen en utdragsskifva med ställbar pulpetklaff; 188, af fur, faneradt i alrot m. m., beslag 188 försilfrade, af karaktäristisk form, i det inre hyllor; 189, 189 af fur, hörnskåp, med målningar, landskap och träd, liknande lackering, beslag af mässing af samma grundform som de föregående. — *Byrå*, 190, på öfvergången till 190 rokokostilen, sign. I. H. T. möjligen betecknande Johan Henrik Thiel, snickare i Stockholm under 1730—40-talet. — Den föregående tidens stränga arkitektoniska former börja inom möbelkonsten ersättas af lättare, elegantare dylika. Skåp af samma typ som nr 102 tillverkades dock fortfarande. Inflytandet från den kinesiska konsten gjorde sig allt starkare gällande; lackeringsimitationen på golfuret nr 178 och skåp nr 189 äro exempel härpå. Redan 1731 började det svenska ostindiska kompaniet sin verksamhet, hvarigenom stora mängder af kinesiska konstslöjdalster infördes till Sverige.

Stol, 191, af valnöt, sign. E. T.; 192, af valnöt, betsad 191 192 sign. R. H., har haft rottingsits; 193—194, af björk, alla 193 194 från västra Sverige, där det holländsk-engelska inflytandet var starkast; 195, af ask; 196, länstol af björk. Karak- 195 196 täristiska äro de svängda frambenen, ryggens smala ständare och det långa, fasonerade midtstycket.

Speglarna erinra starkt om den föregående tiden. *Spegel*, 197, med ram af spegelglas och förgyllda blyor- 197 nament, sannolikt tillverkad å Burchard Prechts och hans söners verkstad; 198, med en byst, framställande Karl XII, 198 å krönet. — Belysningsföremålen voro af samma slag som under föregående tidehvarf, ljuskronor, lampetter och ljusstakar af olika slag; i deras dekoration och former börja dock efter hand de osymmetriska rokokoformerna att göra sig gällande. *Ljusstakar*, 199, af 1600-talets karaktär; 199 200, af en form som med ringa förändring upptogs af ro- 200

- 201 kokon. *Lampetter*, 201, af mässing med drifna ornament;
 202 202, af fajans, Rörstrand, 1748—49.
 203 *Bord*, 203, serveringsbord med skifva af fajans, Rörstrand 1742, illa skadad. — *Skifva till serveringsbord*,
 204 204, af fajans, Rörstrand 1749. Angående Rörstrand se nedan.
 205 *Kannor*, 205, af fajans, holländska, s. k. Delftfajanser. Den holländska fajansstillverkningen började redan under 1600-talets förra del. Holländarna förmedlade införseln till Europa af kinesiska varor, bl. a. porslin, men började sedan själfva söka imitera detta. Äkta porslin kunde de dock icke åstadkomma, men mönstren efterbildades efter de kinesiska. I den lilla staden Delft funnos vid 1700-talets början ett 30-tal fajansfabriker. Ända till dess man i början af 1700-talet i Europa upptäckte hemligheten med tillverkning af äkta porslin voro Delftfajanserna så godt som de enda finare keramiska föremål, som funnos i norra Europa, och ännu långt in på 1700-talet voro de i allmänt bruk.
- 206—220 *Servis- och prydnadsföremål*, 206—220, af fajans från Rörstrand, 1730—40-talen. Fajansfabriken vid Rörstrand vid Stockholm anlades 1726 för att inom landet kunna tillverka föremål lika goda som »de delftiska», och de äldsta tillverkningarna anslöto sig såväl i form som färg nära till delftfabrikaten med deras kinesiserande mönster i blått och hvitt; därjämte förekommo äfven mönster, erinrande om franska förebilder. Under den äldsta tiden signerades föremålen med namnet »Stockholm», från början af 1740-talet äfven med årtal stundom också med tillverkarens eller fabriksdirektörens namn eller initialer samt priset. *Pre-senterbricka*, 207, 1730-talet; *tedosa*, 208, 1730-talet. —
 209 210 *Bål*, 209, 1740-talet. *Vas*, 210, med polykrom dekoration,
 211—213 1745. — *Fat*, 211, dat. 1744. — *Soppskål*, 212, 1745; 213,
 214 215 1745. *Skål*, 214, med monogram, 1745. — *Tallrik*, 215, med ätten Wachtmeisters vapen och bordyr af fransk
 216 217 karaktär. *Mugg*, 216, 1745. — *Tvålfoder*, 217, 1749. —

Tobaksburk, 218, dat. 1747. Rörande de öfriga här ej 218 särskildt nämnda föremålen se etiketterna.

Fickur, 221, sex stycken, engelska. I Stockholm hade 221 år 1695 inrättats ett urmakarämbete, hvars medlemmar tillverkade fickur af samma typ som dessa. *Bordsur*, 222, 222 s. k. polskt resur, sign. Casparus Zurbon, Stockholm. — *Etuier*, 223, af etsadt stål, daterade 1725—1744. *Etuier*, 223 224, af pressadt läder med knif, gaffel och sked. *Mat-skedar*, 225, af silfver; »begravnings-skedar», 226, af silfver, 225 226 bortskänktes vid begrafningar; inskrifterna innehålla den dödes namn samt födelse- och dödsdag.

Bägare af silfver, 227, med infattade Karl XII:s nöd- 227 mynt; 228, med punsade bladornament af 1600-talets ka- 228 raktär; 229, rak, konisk form, karaktäristisk för 1700-talets 229 början. *Sockerbössa*, 230, af silfver, tillverkad i Jönköping. 230 *Dryckeskannor*, 231, af silfver, svenska. *Konfektskål*, 232, 231 232 med en ryttare i dräkt från 1700-talets förra del; liknande skålar förekommo äfven utförda i silfver, denna möjligen en modell. *Ljusstakar*, 233, af silfver (jfr nr 200) till- 233 verkade af guldsmeden S. Novosadi i Karlskrona.

Bordduk, 234, af ylle, väfd i flamskteknik, småländskt 234 arbete från 1730-talet. *Sängomhängen*, 235, broderi med 235 yllegarn på linne; mönstret karaktäristiskt för öfvergången mellan barock och rokoko.

Äfven för detta tidehvarf äro vi för kändedom om dräkten hufvudsakligen hänvisade till bevarade porträtt. — Lifruskammaren äger blott en uniform och en rock med väst, som burits af konung Fredrik I. — Peruker buros fortfarande, men deras storlek minskades efter hand. Rocken var lång, räckte till knäna och hade mycket vida, bakåt i sidorna veckade skört samt uppslag på ärmarna, men saknade krage; under rocken bars en lång med ärmars försedd väst samt på benen knäbyxor och strumpor, på fötterna låga skor. Kring halsen bars en halsduk, ofta med spetskrås och till dräkten hörde äfven värja och promenadkäpp. — Kvinnodräkten fick sin karaktär af det djupt uringade,

tätt åtsittande klädningslifvet, som bars öfver korsett. Kjortlarna blefvo så småningom allt vidare.

- ²³⁶ *Porträtt*, **236**, af landshöfding Gustaf Fredric Rothlieb, f. 1686 † 1758, måladt på 1740-talet af Georg Engelhardt Schröder; **237**, af öfverstelöjtnanten Daniel Olofsson Lagerborg, f. 1686 † 1751, och **238**, af hans hustru Sofia Elisabeth v. Rohr f. 1701 † 1764, målade på 1730-talet af okänd konstnär; mannens svärdsorden ditmålade efter 1748 då han utnämndes till riddare af orden; **239**, af Helena Retzia, f. 1714, måladt i Norrköping 1743 af Johan Stålbohm; **240**, af okänd.

De i museets ägo befintliga dräktdelar från denna tid tillhöra kvinno- och barndräkter. — *Dopmössor*, **241**, af siden med broderier, för gossebarn, sydda af ett antal kilformiga stycken; **242**, för flickor, hättor af ett midtstycke och två sidostycken, — *Kofta*, **243**, af spetsar, s. k. points plats de Venise; Venedig var alltsedan renässanstiden en hufvudort för spetstillverkningen. — *Bröstlappar*, **244**, tre stycken. — *Kjortlar*, **245**, tre stycken, med rika broderier.

Rum. 56. *Glas, 1600—1700-talen. Fajans och porslin, 1700-talet.*

Med undantag af en mindre del af glasföremålen ansluta sig de här utställda servis- och prydnadsföremålen af glas, fajans och porslin till utställningarna i de följande rummen 57—61, rokokotidshvarvet.

Det intresse för upphjälpande af Sveriges handel och industri, som kom till synes redan under 1600-talet, blef under 1700-talet synnerligen lifligt. De maktägande sökte på alla sätt underlätta uppkomsten af en svensk industri, och af de många företag som igångsattes blefvo flera af stor betydelse.

Redan år 1641 hade ett glasbruk anlagts i Stockholm af en viss Melchior Jung, som dog 1678. Af större betydelse blef det glasbruk som anlades år 1676 vid St. Clara men år 1686 flyttades till Kungsholmen, där det lägg på den tomt, då en från Kungsholmslandet skild holme, som nu tillhör Karolinska institutet. »Kungsholms nya glasbruk», i hvilket Karl XI en tid var intressent, ägde bestånd under hela 1700-talet och nedlades först år 1815. — Under en kort tid omkring 1690 fanns ett tredje glasbruk i Stockholm, beläget i Katarina församling, där Glasbruksgatorna erinra om dess läge. — Vid dessa glasbruk tillverkades föremål såväl efter venezianska som efter böhmiska mönster. — Det förnämsta under 1700-talet grundade glasbruket var Kosta i Småland, grundadt år 1741 af landshöfdingarna A. Koskull och G. B. Staël von Holstein och uppkalladt efter de två första stafvelserna i deras namn (= Ko-Sta).

De inhemska glasbruket kunde dock icke fylla behofvet af glasvaror, utan stora mängder importerades från utlandet. De böhmiska metoderna med dekorationens anbringande genom slipning och etsning å glas af tjockt gods utträngde efter hand de venezianska. Verkan af den slipade orneringen förhöjdes ofta genom förgyllning. I dekorationen ingå ofta vapensköldar och monogram.

Flaska, **249**, med Karl XII:s namnchiffer; **250**, med **249 250** drottning Ulrika Eleonoras namnchiffer. Förekomsten af de kungliga namnchiffren behöfva icke med nödvändighet betyda att föremålet tillhört ifrågavarande person, endast att det tillverkats under dennes lifstid. — *Flaska*, **251**, **251** daterad 1733. — *Bägare*, **252**, med Karl XII:s namnchiffer; **252** troféer samt inskrifter på latin och svenska; **253**, med **253** Karl XII:s namnchiffer och å andra sidan riksvapnets tre kronor; **254**, med Karl XII:s namnchiffer, svensk tillverkning från Kungsholms glasbruk i Stockholm; **255**, med **255** Fredrik I:s och Ulrika Eleonoras namnchiffer; **256**, med **256** grefliga ätten Pipers vapen; **257**, med ätterna Drakes och **257**

- v. Scheidings vapen samt initialerna H. L. D. — M. C. S. (kapten Hans Leonard Drake, † 1722, och hans fru Magdalena Christina v. Scheiding, gifta 1690); **258**, med ätterna Palmquists och Stuarts vapen (general Magnus Palmquist † 1729, och Ulrika Eleonora Stuart, gifta 1705), svensk tillverkning omkring 1710.
- 259** *Pokal*, **259**, med Karl XII:s namnchiffer å skaftet, svensk tillverkning af veneziansk karaktär; **260**, med Karl XII:s namnchiffer; **261**, med Ulrika Eleonoras namnchiffer; **262**, med Fredrik I:s namnchiffer; **263**, med monogram E. B. och inskrift: »Lycka och välgång»; **264**, med svenska riksvapnet, foten sönderslagen och ersatt med en fot af silfver med infällda Karl XII:s nödmünt (jfr rum 55: nr **265** **266** **227**); **265**, med svenska riksvapnet; **266**, med inskrift: »God Bless Ulrica Eleonore»; **267**, med Fredrik I:s namnchiffer; **268**, med Adolf Fredriks namnchiffer. — Ett i enskild ägo i Stockholm befintligt glas af samma form som nr **266** är signeradt »Kungshols Glas Bruk».
- 269** Af svensk tillverkning äro sannolikt äfven *skålar*, **269**, stundom med etsad dekoration och ett litet kronliknande handtag å locket. *Skål*, **270**, med monogram inom lager- och palmblad. »*Remmare*», **271**, med lock; **272**, med inskrift »Wärdinnans skål». *Bordställ*, **273**. *Kandelaber*, **274** **274**; de båda sistnämnda föremålen med kronliknande prydnader liknande skälarna, nr **269**.
- 275** *Pokal*, **275**, med Adolf Fredriks monogram (A. F. R. = Adolphus Fridericus Rex); *bägare*, **276**, med Adolf Fredriks namnchiffer. *Pokal*, **277**, med Lovisa Ulrikas namnchiffer, skaftet lagadt; **278**, med inskrift: »Den 3:e Martii år 1753»; **279**—**280**, med Adolf Fredriks namnchiffer; **281**, med adliga ätten Hederskiölds vapen; **282**—**283**, med inskrift: »Abraham Angerman» och »Brita Lisa Angerman»; **284** **285** **284**, dat. 1761. — *Bägare*, **285**, med friherrliga ätten Leijonhjelm's vapen och ett monogram D. H. L. (majoren David Henrik Leijonhjelm f. 1724, † 1775). — *Supglas*,

286, med inskrift: »Sup och slå i mir»; **287**, med inskrift: **286** **287** »Sup mitt hjärta».

Fajansfabriken vid Rörstrand, grundlagd redan år 1726 (jfr rum 55), nådde under rokokotidhvarvet en hög utveckling. Företaget bragtes ekonomiskt på säkrare fötter (1753), skickliga ledare skötte tillverkningen och framstående mönsterritare och målare anlidades. Tillverkningarna, som utgjordes af servisföremål af alla slag samt prydnadssaker, vaser o. dyl. dekorerades dels med målning, dels med relief och målning; utom blått och hvitt kommo nu, alltifrån slutet af 1740-talet, äfven andra färger till användning, gult, violett, grönt m. m. De holländsk-kinesiska mönstren efterträddes efter hand af mönster af mera utpräglad rokokokaraktär. Alla fabriksens alster signerades noggrant: under tiden före 1758 med namnet »Stockholm», dag och årtal samt målarens initialer och priset. Efter år 1758 utbyttes »Stockholm» mot »Rörstrand», för att bestämdt skilja fabriken från Mariebergsfabriksens alster. — Fajansfabriken vid Marieberg, den andra stora svenska fajansfabriken under detta tidehvarf, anlades nämligen år 1758 och blef under ett par årtionden — den stängdes redan 1788 — en ifrig medtäflare till Rörstrand. Marieberg tillverkade föremål af samma slag som Rörstrand och därjämte äfven äkta porslin, det senare dock i mycket liten skala. Äfven denna fabriks alster signerades noga: bokstäfverna MB (= Marieberg), tre kronor, fabriksdirektörens namn: E (= Ehrenreich, 1758—66) eller B (= Berthevin, 1766—69) och stundom äfven datum och årtal.

Fat, **288**, kinesiserande mönster, Rörstrand 1756; *sopp-skål*, **289**, med ätten Svedenstjernas vapen, Rörstrand 1753; *lock*, **290**, till sopp-skål, med ätten Göthenstjernas vapen. — *Bålar*, **291**, och *fat*, **292**, med eleganta rokokobordryer och inskrift: »Lycklig fart för Sveriges flaggor, Ständig gång för svenska vaggor»; Rörstrand 1751. — *Servis*, **293**, hvartill mönstret ritats af Jean Eric Rehn († 1793) en under rokokotidhvarvet mycket anlitad arki-

- 294 tekt och ornamentskonstnär; *fat*, 294, med samma mönster som n:r 293 samt å brädden friherrliga ätten Stures vapen, 295 Rörstrand 1765; 295, tillverkad vid fabriken i Stralsund år 1769. I Stralsund, som under hela 1700-talet lydde under svenska kronan, hade år 1757 anlagts en fajansfabrik, som under slutet af 1760-talet leddes af Mariebergsfabrikens förste direktör, Ehrenreich, och hvars tillverkningar ofta starkt erinra om Stockholmsfabrikernas. *Soppskål*, 296, oglaserad, Rörstrand, 1750-talet, *tallrik*, 297, och 298 *fat*, 298, med nordstjärnan, ett af rokokon i Sverige ofta 299 användt ornamentsmotiv; *tallrik*, 299, med ätten Stackelbergs vapen, Rörstrand, 1759; 300, med ätten Lagerfelts vapen, Rörstrand, 1759.
- 301 302 *Bordskifva*, 301, Rörstrand, 1750; 302, Rörstrand, 1756; 303 *urna*, 303, Rörstrand, 1750.
- 304 *Soppskål*, 304, med ätterna Svedenstjernas och v. Schwerins vapen (kapten Nils August Svedenstjerna † 1784, och Hedvig v. Schwerin, † 1803, gifta 1755), Rörstrand 305 306 1765; 305, Stralsund, 1769, jfr n:r 295. — *Punschbål*, 306, 307 Rörstrand, 1760-talet; *soppskål*, 307, Rörstrand 1759, praktpjäs. Konkurrenten mellan de båda Stockholmsfabrikerna, Rörstrand och Marieberg, gjorde att 1760-talet blef en verklig glansperiod för den svenska keramiska industrien.
- 308 — *Fat*, 308, med adliga ätten Kirsteins vapen. *Bordskifva*, 309, med adligt vapen; 310, Marieberg, 1760-talet.
- 311 *Soppskål*, 311, och diverse andra föremål, omålade, 312 Marieberg, 1760-talet. *Potpourrikrukor*, 312, Marieberg, 313 314 1760-talet; 313, Rörstrand, 1767, 314, Stralsund, 1769; potpourrikrukorna användes till parfymberedning af torkade rosenblad o. dyl. samt till prydnadsföremål i rummen; 315 förekommo ofta parvis. — *Soppskål*, 315, och diverse 316 andra föremål med tryckt dekoration; *vas*, 316, dekorerad i 1740-talets stil, Rörstrand, 1765. — I öfrigt hänvisas till de i monterarna utlagda etiketterna å hvilka föremålens tillverkningsort och datering finnas angifna.

En synnerligen viktig roll spelade under hela 1700-

talet de många olika slags föremål, som importerades till Sverige från Kina (»Ostindien») genom det svenska ostindiska kompaniet. Detta fick sin första oktroj 1731 och oktrojen förnyades fyra gånger, nämligen 1746, 1766, 1786 och 1806. Ostindiska kompaniet utsände från Göteborg fartyg, som återvände dit lastade med alla slags kinesiska varor, porslin, siden, lackerade arbeten, te m. m., hvilka afyttrades å auktioner i Göteborg. De kinesiska konstslöjdföremålen, bland hvilka porslinet var talrikast, spredos i de svenska hemmen och tjänade äfven som mönster för inhemsk tillverkning. Hela den europeiska rokokon hyste ett lifligt intresse för och rönt en stark påverkan af det kinesiska konsthandtverket. Under intryck häraf tillverkades i Kina (och Japan) föremål afsedda för export på Europa och dekorerade i europeisk stil; dylika föremål, t. ex. porslinsserveriser med monogram eller vapen, beställdes äfven genom ostindiska kompaniets handelsexpeditioner.

Det kinesiska (»ostindiska») porslinet var dels *blått* och *hvitt*, 317, dels dekoreradt i *rika färger*, 318; stundom är målningen anbragt med sådana färger att den framträder som *låg relief*, 319. *Tallrikar*, 320, med dekor. i europeisk stil; *tedosa*, 321, med figurer i europeisk dräkt. — *Bål*, 322, och fat med dekoration i rokokostil med monogram; *koppar*, 323, med svenska inskrifter. *Servis*, 324, från 1800-talets början; *bål*, 325, från 1800-talet. 317 318 319 320 321 322 323 324 325

En särskild grupp bland det till Sverige importerade kinesiska porslinet, utgöra de med svenska namn, monogram eller vapensköldar dekorerade, på beställning utförda servisföremålen; *kaffeservis*, 326, med ätten Gyllenborgs vapen; *kruka*, 327, med ätten Skyttes vapen; *fat*, 327 328, med ätten Göthenstjernas vapen (jfr n:r 290); *kopp och fat*, 329, ur servis tillverkad 1776 till minne af Gustaf III:s statshväfning 1772; 330, ur den s. k. Gripsholmsserverisen; 331 331, med ätterna Stjernefelts och Kurcks vapen (majoren Karl Kristian Stjernefelt, † 1820, och Hedvig Margareta

- 332 Kurck, † 1823, gifta 1777); 332, med ätten Drakes af
 333 Hagelsrum vapen; *tallrik*, 333, med ätterna Wagenfelds,
 och Lagermarks vapen (amiralen Henric Wagenfelt, † 1748,
 334 och Johanna Lagermarck, † 1748, gifta 1720); 334, med
 335 ätten Bromans vapen; 335, med ätten Ehrenpreuss' vapen.

Rum 57. Rokokotiden, 1750—1770.

De förändringar som smaken efterhand undergick i Frankrike återspeglas alltifrån 1600-talet i vårt land. Ur den pompösa Ludvig XIV:s-stilen utvecklade sig under förra delen af 1700-talet den nyckfulla och eleganta rokokon, i Frankrike kallad Ludvig XV:s stil. Denna stilriktning vann så småningom insteg i Sverige. En synnerligen viktig roll spelade härvidlag fullbordandet af Stockholms kungliga slott, hvarå arbetena efter en 20-årig hvila återupptogos 1727. Sedan det yttre avslutats i enlighet med de Tessinska ritningarna, återstodo inredningsarbetena, för hvilkas utförande en koloni af franska konstnärer och konsthandverkare inkallades, hvarjämte en mängd modeller till alla slags föremål, som behöfdes för slottsrummen, inköptes från Paris. Vid slottsbygget inrättades en läroanstalt, det första upphovet till Konstakademien; de franska modellerna utlämnades för kopiering till hufvudstadens konsthandverkare och på detta sätt spreds kännedomen om den nya stilriktningen i allt vidare kretsar. Slottet blef, ehuru icke fullständigt inredt, färdigt att tagas i besittning af konungafamiljen år 1754, och i stort sedt var det först omkring midten af århundradet som rokokostilen blef mera allmänt härskande i Sverige.

I olikhet mot renässansen och barocken framträdde rokokon icke som egentlig byggnadsstil, utan gjorde sig hufvudsakligen gällande på dekorationens, rumsinredningens, möbelarkitekturens och i allmänhet på konstslöjdens områden. Stilen karakteriseras genom sin förkärlek för ore-

gelbundenhet och osymmetri, för svängda och böjda linjer, kurvor, ellipser, S-former. I dess ornamentala förråd speglar musslan en viktig roll; därjämte förekomma vingliknande bildningar, bladverk stiliseradt eller rent naturalistiskt, med guirlander, buketter och blomsterkorgar samt troféer, figurer m. m. Ett viktigt moment är förkärleken för kinesiska motiv, hållen vid lif genom den stora importen af alla slags kinesiska varor. I Sverige uppträdde jämte de internationella rokokoformerna åtskilliga nationella motiv, riksvapnets tre kronor, den femuddiga nordstjärnan m. m. — Det stora intresse för handel och näringar, som var utmärkande för frihetstiden, kom äfven det svenska handverket och konsthandtverket till godo, och rokokotidehvarvet kan betecknas som en glansperiod i detta afseende.

Tidehvarvets högre-ståndskultur får sin prägel icke endast af lifvet på de kungliga och högadliga slotten, utan de små herrgårdarna och prästgårdarna på landet liksom de borgerliga hemmen i städerna spela nu en viktig och i visst afseende själfständig roll, nämligen som bärare af det specifikt svenska. — Föremål från rokokotiden äro i museet utställda i fem rum, 57—61, hvartill ansluta sig de i rum 56 utställda föremålen, till större delen härstammande från rokokotidehvarvet.

Angående rummens fasta inredning se rum 58—60; *dörröfverstycke*, 350, från huset n:r 22 Stora Nygatan i 350 Stockholm.

Bland förvaringsmöblerna var *byrån* nu den vanligast förekommande, hvilket den ju är än i dag. Liksom kistorna under 1500-talet var byrån icke endast nyttighetsmöbel utan äfven prydnadssak och erhöi som sådan ofta en elegant och dyrbar utstyrsel. Mest karakteristisk är den buktiga formen med tre lådor, men därjämte förekommo äfven byrårar med två lådor och något högre ben samt byrårar med snedklaff och sekretärinredning. Framsidan och gafflarna pryddes med rika inläggningar i fanér af olika träslag, oftast jakaranda och rosenträ, samt med de synner-

ligen karakteristiska, osymmetriska beslagen af gjuten, cise-
lerad och förgylld brons, hvilka dels importerades från
Frankrike, dels tillverkades i Sverige. Byråns öfre sida
täcktes oftast af en marmorskifva, vanligen grågrön svensk
marmor från Kolmården, stundom var den af trä, inlagd
och fanerad liksom möblen i öfrigt.

- 351 *Byrå*, 351, fanerad och inlagd med jakaranda och ro-
senträ, blindträ af fur, beslag af förgylld brons, signerad
å baksidan med brännstämpel: C. L. N., angifvande Carl
Ludvig Neijbert (Neijber), som var mästare i Stockholms
352 snickarämbete 1756—1798; 352, fanerad och inlagd med
jakaranda och rosenträ, beslag af brons, lådornas handtag
ofullständiga, signerad med stämpel I. H. REIMERS samt
Stockholms snickarämbetes stämpel. Johan Henrik Reimers
var mästare i Stockholmsämbetet 1754—1773; den här
förekommande ämbetsstämpeln påbjöds 1768. *Byrå med*
353 *klaff*, 353, fanerad och inlagd med jakaranda och rosenträ
beslagen af samma karaktär som å byrån nr 352, signerad
med stämpel N K., angifvande en i Stockholm verksam
354 snickare vid namn Nils Köhler. — *Sekretär*, 354, fanerad
och inlagd som föregående och signerad af Nils Köhler;
sekretären är att anse som en direkt afkomling af de tidi-
gare periodernas kabinettskåp.

Skåpen undanträngdes som förvaringsmöbler nu allt-
355 mera af byråarna; *skåp*, 355, af ek och furu med fanerade
inläggningar af jakaranda, rosenträ m. m., kapital och krön
af skulpterad och förgylld furu, bronsbeslag; i en af lådorna
Stockholms snickarämbetes stämpel, som antyder att skåpet
är tillverkad efter 1768. — Som mästestycke brukade vid
denna tid inom Stockholms snickarämbete ofta utföras ett
skåp »med tre columner»; möjligen är detta skåp ett dylikt
mästestycke. Inom andra snickarämbeten utfördes stun-
dom som mästestycken skåp af en med 1600-talsskåpen
nära öfverensstämmande karaktär.

De sittmöbler, soffor, länstolar, stolar och taburetter,
som användes i förnämligare rum hos de högsta samhälls-

klasserna, voro liksom under den karolinska tiden utförda
i skulpterad, ofta förgylld trä. Dessa efter franska mo-
deller utförda eller från Frankrike importerade möbler sakna
kryss; sits och rygg utgöras vanligen af lösa dynor, den
senare fasthållen af regler på ramens baksida; soffornas
och länsstolarnas armstöd voro vanligen stoppade på midten,
och klädseln var av siden eller annat dyrbart tyg. *Länstol*,
356, rödbok, förgylld, å ryggkrönet svenska riksvapnets 356
tre kronor, å sargen polstjärnan; 357, rödbok, förgylld, 357
ryggen med bevarad originalklädsel af blommigt siden;
358, af valnöt, franskt arbete, signerad med stämpel; FRC. 358
REVZE.

För spegelramarnas form låg den under föregående
tid brukliga — rektangel med rösteliknande krön — till
grund, men den ombildades nu i rokokons anda i osym-
metriska former; ramarnas ornering var dels skulpterad i
trä, dels utförd i pastellage, vanligen förgylld. *Speglar*,
ett par, 359, ramar af spegelglas och förgylldt och försilf- 359
radt trä (furu) med i pastellage utförda ornament och blom-
mor; signerade med stämpel S. B., möjligen Samuel Bo-
manson, spegelmakare i Stockholm, 1760-talet. — Liksom
lampetter, gueridoner o. dyl. förekommo äfven speglar par-
vis. *Spegel*, 360, ram med rikt skulpterad krön af furu; 360
361, ram af skulpterad och förgylld furu med infällda små 361
spegelglas, å baksidan Stockholms Hallstämpel 1761. —
Hallstämpeln angifver att spegeln blifvit besiktigad och
godkänd af Stockholms Hallrätt.

Vägguren, som jämte speglarna och porträtten utgjorde
de förnämsta väggprydnaderna, förekommo hufvudsakligen
i två typer, konsolur och kartell, de senare ofta af brons
och importerade från Frankrike, men äfven utförda här
hemma, ej sällan i skulpterad och förgylld trä — jfr vägg-
ur i rum 59. *Konsolur*, 362, med foder af trä, lackerad 362
i sköldpaddsfärg med bronsbeslag, signeradt Nils Berg,
Stockholm. — 363, af jakaranda med bronsbeslag, signeradt 363

364 Petter Ernst, Stockholm (konsol saknas). *Klockställ*, 364, af björk, förgyllt.

Utmärkande för rokokotiden var användningen af en mängd småföremål af olika slag som prydnader i rummen, vaser, potpourrikrukor, statyetter, ofta placerade på konsoler af skulpterad och förgyllt trä. *Statyetter*, 365, af fajans, Marieberg; 366, af porslin, Marieberg. Dyliga statyetter, större och mindre, enstaka figurer och grupper, tillverkades vid alla de porslinsfabriker som alltifrån 1700-talets början uppstodo i Europa och af hvilka den sachsiska fabriken i Meissen var den äldsta. *Askar*, 367, fajans, Marieberg, 1760-talet. — »Resur», 368, af brons i etui klädt med röd marokäng, uret sign. »Petter Ernst, Stockholm». Petter Ernst, urmakare i Stockholm, † 1784. — *Ljusstakar*, 369, ett par, af silfver, utförda af guldsmeden Johan Steinfort i Stockholm år 1754; 370, af fajans, Rörstrand 1767. *Ljussaxar*, 371: *elddon* 372; 373, med flintlås af konstruktion liknande bösslåsen, praktarbete af stål med ornament mot guldpunsad botten, sign. »Nussbaum. Drottningholm». I. Nussbaum, f. 1730, † 1802, var en af tidehvarfvets mest framstående vapensmeder.

Till den personliga utstyrseln hörde under rokokotidehvarvet inom de högre samhällsklasserna en mängd småföremål af olika slag såsom fickur, snusdosor, svampdosor, necessärer m. m. *Fickur*, 374, af guld af urmakaren J. Hovenschild i Stockholm, boetten daterad 1766; 375 376 375, med silfverboett, af Erik Sundberg, Stockholm; 376, 377 378 af N. Vogell i Göteborg; 377, engelska; 378, i boetter af förgyllt koppar. *Svampdosor*, 379, af silfver; 380, af brons; 381 381, af tenn; innehöllo en i parfym doppad svamp och buros i fickan. Snusdosor voro från tiden kring 1700-talets midt ett nästan oundgängligt tillbehör till den manliga utstyrseln; *snusdosor*, 382, af silfver, ofta fint arbetade med 382 figurscener och rika ornament; 383, af förgyllt koppar; 384—386 384, emaljerade; 385, af pärlemor; 386, af sköldpadd och 387 388 silfver; 387, af elfenben. — *Necessärerna*, 388, af olika

material, innehöllo allehanda små verktyg och toalettutensilier; 389, med innehållet utlagdt. 389

Från och med detta tidehvarf gifva museets samlingar en föreställning om dräktskicket och dess förändringar. Den *manliga dräkten* bibehöll under rokokotiden i mångt och mycket den närmast föregående tidens karaktär: lång *lifrock*, 390, med vida veckade skört, utan krage, med 390 stora ärmuppslag och stora knappar; därunder en lång *väst*, 391, ofta med rika broderier längs framsidan och med 391 stora fickor. Kring halsen bars halsduk med spetskräs, synligt genom att de öfre knapparna i västen voro oknäpp-ta. *Knäbyxorna*, 392, gjordes nu i olikhet mot under 1600- 392 talet tämligen åtsittande; strumporna voro till den eleganta dräkten hvita (silke) och på fötterna buros låga skor. Till dräkten hörde *värja*, 393, nu buren i ett under västen 393 kring lifvet spändt gehäng, vidare *käpp*, 394, samt hand- 394 skar. På hufvudet bars pudrad peruk, som dock nu var mindre och baktill sammanknuten i en piska med en svart sidenrosett; *hattarna*, 395, voro uppvikta på tre 395 sidor. — *Dräkt*, 396, bestående af rock, väst och knä- 396 byxor af fasonerad sammet, buren af kommerserådet Jonas Alströmer († 1761). *Gossdräkt*, 397. *Damdräkt*, 398, 397 398 af gult siden; angående kvinnodräktens allmänna karaktär se rum 61.

Ett viktigt tillbehör till den kvinnliga festdräkten utgjorde solfjädern. Hopfällbara solfjädrar efter kinesiskt mönster började redan under 1600-talet i Europa undantränga de tidigare använda, med fast sittande fjädrar. Den förnämsta solfjäderstillverkningen ägde rum i Frankrike, men äfven i Sverige funnos under 1700-talet solfjädersmälare. *Solfjäder*, 399, dat 1755; 400, dat. 1765; 401, med 399—401 ställning af elfenben; 402, med ställning af sköldpadd; 403, 402 403 med ställning af pärlemor.

Porträttkonsten florerade under hela detta tidehvarf, utöfvad af en mängd konstnärer af olika rang. Porträtten utgjorde i sina ofta praktfullt snidade och förgyllda ramar

404 rummens förnämsta väggprydnader. *Porträtt*, 404, af konung Adolf Fredrik († 1771); 405, af okänd man; 406, af presidenten Erland Broman († 1757) båda med stor peruk; 407 407, af okänd man, med pudrad peruk med nackrosett; 408 409 408, af okänd dam, måladt af Olof Arenius († 1766); 409, af systrarna Hedvig Charlotte, f. 1731, och Anna Margareta, f. 1741, † 1812, Silfversparre, måladt 1754 af Joh. Joachim Streng.

Rum 58. *Stockholm, 1750-talet.*

Väggbeklädnaderna i detta rum härstamma från huset n:r 8 B Karduansmakaregatan i Stockholm, där de varit uppsatta i ett i husets sydöstra hörn å nedre botten beläget rum. Det ursprungliga rummets egenskap af hörnrum, med fönster å två närliggande väggar samt den omständigheten att det var ej obetydligt större än museirummet har nödvändiggjort ändringar i väggarnas anordning, hvarjämte det hela ommålats i de under tjocka lager af färg påträffade ursprungliga färgerna. — Egendomen n:r 8 Karduansmakaregatan köptes år 1753 af vice presidenten Gustaf Samuel Ruuth († 1766), som var gift med en syster till den framstående arkitekten, öfverintendenten Karl Fredrik Adelcrantz († 1796) och det är sannolikt att denne varit sin svåger behjälplig med inredningen af huset i fråga, i synnerhet som han själf bebodde en våning i detsamma. — Rummet ger en föreställning om de högsta samhällsklassernas bostadsförhållanden under rokokon, och inredningens allmänna karaktär erinrar starkt om rumsinredningarna på Stockholms slott.

Väggarna äro helt inklädda med trä; ofvan panelens mittelbandslist äro ytorna indelade med smala *pilasterlikande fyllningar*, 410, med rika ornament, utförda dels i trä dels i pastellage och målade i ljusblått, omväxlande med större mellanfält. Denna anordning är att betrakta

som en direkt utveckling af 1600-talets strängt arkitektoniska väggindelning; på samma sätt ombildades i ytterarkitekturen pilastrarna till lisener eller murband utan kapitäl. Ofvanför de väggfasta speglarna och öfver dörrarna äro anbragta *öfverstycken*, 411, med målade tafloer inom rikt skulpterade ramar; äfven öfverstyckenas målningar hafva varit öfvermålade och öfverklustrade med tapeter, som aflägsnats. I praktrum kunde väggfälten, vanligen betydligt större än i detta rum, vara beklädda med väfda tapeter, vanligen franska, som nu icke fingo hänga fritt på väggen, utan voro inspända som fyllnader mellan pilastrar eller annat ramverk. På samma sätt användes äfven siden med rika blommiga mönster. Angående annat slag af väggbeklädnader se rum 59—60.

Takets dekorationer äro afgjutna efter originalen i samma rum från hvilket väggarna härstamma. — I takens anordning och dekoration medförde rokokon stora förändringar; barockens tunga stuckornamentik och kraftiga färger ersattes af en lätt, elegant dekoration, ofta som här bestående endast af hörnornament, målade eller förgyllda. — Dörrarna, nu åtminstone i förnämligare rum vanligen dubbeldörrar, »deux-battants», omgäfvos af *foder*, 412, med karakteristiska profiler, i hvilka en svängd vulst erinrar om barocktidens rika profilering. Fönsteröppningarna omgäfvos af liknande foder, och fönstren voro genom midtpost och tvärträ indelade i två större bågar nedtill och två smärre upptill, alla med små, nästan kvadratiske rutor i två rader bredvid hvarandra. — Golfven belades i finare rum med parkett af ek eller furu. Parkettgolfvet i detta rum, af ek, är en modern kopia efter ett golf i huset Karduansmakaregatan n:r 8.

Den ursprungliga kakelugnen fanns icke i behåll, hvarför här insatts en samtida *kakelugn*, 413, som tidigare varit uppsatt i ett numera rifvet hus vid Storkyrkobrinken; angående kakelugnar se rum 59—60. — I större och praktfullare rum utgjordes eldstaden oftast af en öppen

spis med eldstadsöppningen omgifven af ett ej sällan i svensk grågrön marmor utfördt ramverk i rokokons svängda former samt den öfre delen täckt af en spegel.

- Möblemanget i detta rum utgöres af en *praktmöbel*,
 414 414, soffa, länsstolar och taburetter af skulpterad och förgylld björk, utförd i Sverige efter franska mönster. Klädseln är af »tapisseri de Beauvais», med djurframställningar delvis efter teckningar af Oudry. Staden Beauvais i Frankrike var redan under medeltiden berömd för sin väfnadsindustri; under Ludvig XIV:s tid inrättades där en fabrik för väfda tapeter o. dyl. — Till möblen hör äfven en ej
 415 monterad *skärm*, 415, utställd i passagen till rum 59.
 416 *Byrå*, 416, fanerad med jakaranda och rosenträ, signerad i öfversta lådan med bläck: »af Linning 176» (den sista siffran oläslig); Christian Linning blef mästare i Stockholm 1744, var ålderman och dog 1779; 417, med beslag till en del af samma typ som föregående, fanér af jakaranda.
 418 *Väggur*, 418, på konsol, foder af fur, måladt och förgylldt, å dörren bronsbeslag, signeradt »Peter Malm, Stockholm», å verket »N:o 38». Peter Malm blef mästare i Stockholms urmakarämbete 1766 och dog 1796. — *Klockstall*, 419, af bok, skulpteradt och förgylldt.
 420 *Ljuskronan*, 420, af brons med slipade glaskläppar är af en typ, som kom i bruk redan under barockperioden. För rummens belysning användes lampetter, ofta med spegelglas, samt *ljusarmar*, 421, af järn med blommor af
 422 porslin; 422, af brons, af med möbelbeslagen besläktad
 423 karaktär. — *Potpourrikruka*, 423, Marieberg 1765; *blomkrukor*, 424, Marieberg, 1760-talet. »*Resur*», 425, signeradt
 424 425 »Eric Nohrman Norrköping», å verket: »N:o 297».

Rum 59. Stockholm, 1760-talet.

Den fasta inredningen i detta rum härrör från två olika samtida hus i Stockholm; panelverket och hvad där-

till hör från ett numera rifvet hus vid Skinnarviksgatan å Södermalm och tapeterna från huset n:r 68 Drottninggatan. Rummet ger en föreställning om anordningen och karaktären af en förmögen borgerlig familjs bostad under rokokotidehvarvet. Liknande rum förekommo dels talrikt i städerna, dels ock mångenstädes på landet, t. o. m. i sådana förnämliga hem som t. ex. i några af de uppländska bruksägarnas herregårdar. — Barocktidens tunga former och mörka dystra färger hafva här ersatts af lätt behagfullhet och ljusa glada färgtoner. Det hvilat öfver dessa borgerliga rokokointeriörer en prägel af förfining och intim hemtrefnad, olik den stela prakt i slottens salonger. Under detta tidevarf började det förut okända begreppet komfort att göra sig gällande såväl i möblernas som i bostadens allmänna anordning.

Kring väggarnas nedre del löper en sockelliknande panel med fyllningar och ramstycken. Väggytorna ofvan panelen äro beklädda med i olja på duk målade tapeter. 426, med ett luftigt ramverk af blommor, blad och fåglar i ljusa färger. Hvarje väggfält är omgifvet af en i samma färg som panelen målade träram, en förenklad kvarlefva af den praktfulla pilasterinredningen. Stundom erhöilo dessa omramningar karaktären af pilastrar. — De färger, som under denna period användes för såväl rummens fasta dekoration som för möblerna, voro de ljusa mellanfärgerna, gulhvitt, blågrönt, gulgrönt, ljusrött o. s. v.; den rödgre delina färgton, i hvilken panelverket i detta rum nymålats, påträffades under tjocka lager af senare öfvermålningar i hvitt.

Tapeter af samma art som dessa förekomma ofta, men därjämte äfven i andra motiv, landskap, herdescener, arkitektur och ruiner, chinoiserier, stundom omgifna äfven af ett måladt ramverk, som imiterade de rikt skulpterade och förgyllda tafvelramarna; jfr dörröfverstycken i rum 61. Liknande motiv kunde äfven förekomma målade direkt på den putsade murytan. Slutligen användes till väggbe-

klädnad äfven tyg, t. ex. blommigt siden i ljusa färger, insatt i ramar af samma art som användes kring de målade tapeterna. Mot slutet af detta tidevarf började äfven papperstapeter efter kinesiskt mönster att komma i bruk.

⁴²⁷ Dörrarna äro omgifna af *foder*, **427**, med karakteristiska profiler, och ofvan dörröppningen gå ramstyckena upp ända till taket, omgifvande ett litet fält som prydes af ett ⁴²⁸ *dörröfverstycke*, **428**, med målning, som vanligen var af en med de stora väggfälten öfverensstämmande karaktär. Stundom hade dörröfverstyckena en rikare inramning (jfr rum 57, 58 och 61). — Dörrarna voro i dylika borgerliga hem vanligen enkeldörrar med två stora fyllningar öfver hvarandra, profilerade som panelen. Fönsteröppningarna täcktes ofta, som här, af en låg båge. — Taken voro i rum af denna art vanligen mycket enkla, hvitstrukna, med en stor hålkäl, begränsad såväl mot väggen som mot takytan af en rundstaf, som någon gång kunde vara förgylld. Midtfältet krympte samman till en liten cirkel, omgifvande ljuskronans krok; stundom saknades t. o. m. denna inramning. — Å golvet gammal ekparkett.

Den i mindre rum vanligaste eldstaden var en *kakelugn*, **429**, af fajans. Både Rörstrand och Marieberg tillverkade dylika kakelugnar i en mängd olika former, runda och plana, med eller utan hylla, s. k. skänk, eller nisch. Kakelmönstren, som utfördes dels i blått och hvitt, dels i flera färger, voro antingen rent ornamentala rokokomöster eller naturalistiska blomstermönster. Vanligen voro alla kaklen i en ugn lika dekorerade, men äfven som helhet (fasad) dekorerade kakelugnar förekommo — se rum 60. Kakelugnarna stodo ofta, liksom under föregående tid (jfr rum 54) på en låg fotställning af järn, mässing eller trä, men äfven som här på ett skift sockelkakel.

⁴³⁰ *Byrå*, **430**, fanerad i jakaranda, med skifva af svensk marmor, signerad i öfversta lådan med stämpel L. NORDIN; Lars Nordin blef mästare i Stockholms snickarämbete 1752,

† 1786. *Skrifbord*, **431**, fanerad med jakaranda och rosenträ, inredningen synnerligen elegant med fanér af rosenträ i flera nyanser; signerad med stämpel å baksidan L. NORDIN — jfr n:r 430 —; möbeln uppgifves hafva tillhört hertig Fredrik Adolf. *Ritbord*, **432**, fanerad med jakaranda och rosenträ, skifvan kan medelst järntenar höjas och sänkas; å undersidan stämplad, som visa att bordet tillhört möblemanget på Drottningholms slott under drottning Lovisa Ulrikas tid. *Spelbord*, **433**, signeradt å undersidan C. L. N. — Carl Ludvig Neijbert, jfr n:r 351. — Samtliga stolar i detta rum äro tillverkade i Sverige efter franska modeller: *länstol*, **434**, af björk; *stol*, **435**, af björk, **434 435** båda med lösa dynor. *Stol*, **436**, af björk med fast stoppning. — *Länstol*, **437**, och *stolar*, **438**, af björk med fast stoppning, af en i Sverige ofta förekommande fransk typ. Vanligen voro stolarna, liksom här, hvitmålade, någon gång förgyllda. *Golfur*, **439**, foder af fur med målad dekoration. — *Väggur*, **440**, i foder af skulpterad och förgylld fur i rikaste rokokostil; förebilderna till dylika foder voro af franskt ursprung, utförda af gjuten, ciselerad och förgylld brons; verket och taflan signerade »Eric Lindgren. Stockholm». Hofurmakaren Eric Lindgren d. y. blef mästare i Stockholms urmakareämbete 1754, ägde en urfabrik och blef 1778 älderman, † 1786. — *Spegel*, **441**, i ram af skulpterad och förgylld furu. **441**

Rum 60. Stockholm, 1760-talet.

Väggbeklädnader och paneler i detta rum hafva öfverförts till museet från huset n:r 83 vid Järntorget i Stockholm. Rummet torde hafva inredts för folk af ungefär samma samhällsställning och förmögenhetsförhållanden som rum 59, och det ger liksom detta en föreställning om en välbärgad Stockholmsborgares bostad under rokokotidshvarfvet. De båda rummens allmänna anordning är ganska

likartad. — Paneler, ramverk, dörr- och fönsterfoder äro här nymålade i en gröngul färgton, anträffad under en yngre påmålning i hvitt, som aflägsnats. — *Väggfalten*, 442 442, prydas af landskap målade på duk i olja, brunt i brunt, med staffagefigurer i rokokodräkter. Dörröfverstyckena saknas; fönstrens anordning är väsentligen densamma som i rum 59. Fodren kring dörrar och fönster hafva dock icke samma utpräglade rokokokarakter som i föregående rum, utan erinra om den gustavianska tidens rätliniga och rätvinkliga profileringar. — Taket är kopieradt efter originalet i huset vid Järntorget, och golvet är be-
443 lagdt med gammal *furuparkett*, 443.

Den ursprungliga kakelugnen var borttagen ur rummet, innan detta förvärfvades för museet, och här har därför 444 i stället insatts en praktfull samtida *kakelugn*, 444, sannolikt Rörstrandstillverkning, med framsidans båda fält sammansatta af kakel, hvilkas dekoration bilda ett öfver hvart och ett af fälten utbrett rokokoramverk; luckor saknas.

445 Å väggen mellan fönstren en stor *spegel*, 445, i rikt skulpterad och förgylld ram af fur; nedanför spegeln ett 446 *konsolbord*, 446, af fur, skulpteradt och förgylldt; har icke ursprungligen hört tillsammans med spegeln. — Väggarne torde äfven i rum af denna art hafva pryddts med porträtt, 447 väggklockor, lampetter o. dyl. — *Kronan*, 447, i taket är af en typ med anor från barocktidehvarvet, som var i allmänt bruk ännu under rokokon.

448 *Byrå*, 448, af fur med faner af jakaranda och rosenträ, signerad med stämpel M. ENGSTRÖM; Mattias Engström, snickarmästare i Stockholm 1758, älderman 1779—
449 1790; 449, med faner af valnöt m. m. sign. N. K. (jfr
450 n:r 353). *Sekretär*, 450, fanerad med valnöt, jakaranda och rosenträ, signerad P. G. B. samt Stockholms snickare-
451 452 1767. — *Väggbord*, 451, valnöt m. m. *Kommod*, 452, fa-
453 ner af päronträ, jakaranda m. m. *Länstol*, 453, af röd-

bok, franskt arbete, signerad med stämpeln FRC. REVZE (jfr n:r 358), 454, af björk, helt stoppad, s. k. bergère, 454 svenskt arbete af fransk karakter (jfr n:r 453); *länstolar*, 455, ett par och en taburett, af björk, svenskt arbete efter 455 fransk modell; taburettens sarg är på två sidor insvängd så att den passar mot länstolarnas främre del, hvarigenom de tre möblerna sammanställda bilda en hvilsäng. — *Pendyl*, 456, signerad »Daniel Åberg, Norrköping», å verket 456 »N:o 32».

Rum 61. Rokotiden 1750—1770.

Skillnaden mellan de förnäma och rika hemmens och de enklare, borgerliga bostädernas utstyrelse under rokokoperioden var helt naturligt endast en gradskillnad, om också de nya franska moderna något tidigare vunno insteg i de förra än i de senare, där man var mera konservativ. Det handelsidkande ståndets förbindelser med Holland och England medförde inverkan från dessa länders konstslöjd, märkbar särskildt i västra Sverige, men äfven annorstädes. — En eller annan praktpjäs, vanlig i de förnäma hemmen, prydde väl också borgarens eller herremannens på landet bostad, men i allmänhet använde han saker af enklare slag och billigare material. Det är i hufvudsak sådana som äro utställda i detta rum.

Dörröfverstycken, 457, från hus i Stockholm; 458, från 457 458 huset Järntorget n:r 83; 459, från huset Hornsgatan 34 459 (jfr rum 57—60).

Skrifbyrå, 460, af furu med faner af valnöt m. m.; 460 byrån, hvars form erinrar om den föregående perioden har enligt uppgift tillhört Karl v. Linné († 1778). — *Skänk*, 461, salsskåp af furu, måladt i gulhvitt, spröjsverket i 461 dörrarna förgylldt, inuti grönmåladt. Dylika enklare möbler utfördes i furu eller annat för målning afsedt träslag; skåp af denna art voro, särskildt i större salar, afsedda att stå i hörn, ofta som motstycke till eldstaden, en ka-

kelugn eller en öppen spis. Af samma enkla material utfördes skåp af en form erinrande om det i rum 55 utställda (nr 188): på svängda låga ben, med två—tre lådor i den nedre afdelningen och ett par höga dörrar i den öfre samt upptill ett svängdt krön. Prydligare dylika skåp voro utförda med fanér af masur, alrot eller valnöt, ofta med inläggningar i korsform på dörrspeglarna samt bronsbeslag af samma karaktär som byråarnas.

Sittmöblerna, stolar, länstolar och soffor, utfördes vanligen i björk, någon gång i ek eller bok med några karakteristiska rokokoorament, musslor omgifna af vingliknande bladverk å sarg och ryggkrön, samt målades i någon ljus färg, ljust blågrönt, gröngult, ljusrödt eller helt hvitt. De i detta rum utställda stolarnas hufvudform är af holländsk—engelsk karaktär (jfr stolar i rum 55) med smala ständare och kantfasonerad bricka i ryggen samt kryss mellan benen. Sitsarna äro antingen försedda med lösa stoppade dynor eller också med fast stoppning, hvilken liksom dynorna i soffornas sits och rygg är öfverklädd med tyg eller skinn. *Länstol*, 462, af björk, målad i gult. *Stol*, 463, af björk, målad i ljust blågrönt, spår af förgyllning å de skulpterade ornamenten; färgen anträffad under senare öfvermålning; 464, af björk, målad i ljusröd färg, anträffad under senare öfvermålning; 465, af björk, hvitmålade med Stockholms stoltmakareämbetes pappersstämpel och signaturen C. A. S. i brännstämpel; stoltmakareämbetes stämpeln påbjöds 1765 och ger sålunda en viktig utgångspunkt för dateringen; 466—67 af björk, hvitmålade; samt 468 lika dessa stolar af holländsk-engelsk typ. *Länstol*, 468, af björk, engelsk typ, från Västergötland. *Soffa*, 469, af furu och björk, skulpterad och hvitmålade; i sitsen en madrass, i ryggen och vid gaflarna ursprungligen lösa dynor. *Servertingsbord*, 470, ben och sarg af björk, skifva af 471 fajans, Rörstrand 1760-talet (jfr rum 56). *Hylla*, 471, af 472 furu med skulpterade ornament. — *Pall*, 472, af björk, skulpterad, målade i ljust blågrönt med förgyllda ornament.

Rokokoformerna gjorde sig på ett synnerligen konsekvent sätt gällande i de olika slag af servis- och prydnadsföremål som tillverkades, hvarom de i midtmontern utställda föremålen gifva en föreställning. Endast smärre af materialet betingade olikheter äro märkbara. *Bordsprydnad*, 473, af fajans, Rörstrand, 1760-talet; *soppskål*, 474, fajans, Marieberg, 1760-talet; 475, af tenn, likartad, 474 475 form. *Tallrik*, 476, fajans, Rörstrand, 1758 (jfr nr 293); 476 477, af tenn, Stockholm, 1750-talet; 478, af silfver, förfärdigad år 1758 af guldsmeden Johan Lampa i Stockholm. — *Saltkar*, 479, af silfver; 480, af fajans; 481, af tenn; 479—481 482, af glas; 483, af kolmårdsmarmor, alla af samma grundform. — *Sockerbössa*, 484, af fajans, Rörstrand, 1754; 485, 484 485 af glas; 486, af silfver. — *Kaffekanna*, 487, af fajans; 486 487 488, af tenn; dylika utfördes äfven af silfver med dekoration i rikt drifvet arbete. Guldsmedskonsten stod under denna tid på en hög ståndpunkt. *Gräddsäck*, 489, af 489 silfver; 490, af fajans; 491, af tenn. — *Handkanna* med 490 491 *fat*, 492, af fajans; dylika kannor och fat utfördes äfven 492 i tenn eller silfver. — *Tobaksburk*, 493, af fajans, Marieberg, 1760-talet. — Angående öfriga här utställda föremål hänvisas till i montern utlagda etiketter, där tillverkningsort och -år äro angifna. Rörande fajansföremålens datering och signaturer se rum 56 (sid. 31). Äfven silfver- och tennföremålen från denna tid kunna i allmänhet dateras på året; år 1758 påbjöds nämligen att föremål af guld, silfver och tenn från och med följande år, 1759, skulle förses med s. k. årsbokstaf, så att A skulle betecknas 1759, B 1760 o. s. v.; föremål af ädel metall betecknades med versalbokstäfver, tennet med frakturstil. Inom såväl Stockholms som flera andra guldsmeds- och tenngjutareämbeten hade dylik stämpling med årsbokstäfver redan länge ägt rum (jfr rum 53 sid. 19).

Kanna, 494, af koppar, försilfrad, med graverad dekoration af 1600-talskaraktär, dat. 1760; *soppskål*, 495, af 495 tenn, engelsk tillverkning; 496, tillverkad i Falun; 497, 496 497

498 tillverkad i Stockholm år 1760; *fat*, 498, af tenn, Stockholmsarbete.

499 *Ljusstakar*, 499, af tenn; formerna äro direkt utvecklade ur den föregående tidens (jfr rum 55 n:r 200); foten och det päronformiga midtstycket på skaftet som tidigare hade vertikala åsar äro nu försedda med dylika löpande i spiral- eller S-form. — Till belysningen användes utom ljusstakar och kronor (jfr föregående rum) äfven lampetter 500 af olika slag; *spgellampetter*, 500, med Stockholms Hallstämpel 1770. I stora rum sutto hela räcker dylika lampetter på väggarna. *Spegel*, 501, i ram af spegelglas med 502 slipad ornering; 502, i ram af skulpterad och förgyllt trä. Angående den manliga dräktens allmänna karaktär se 503 rum 57. *Rock* och *väst*, 503, af fasonerad sammet, som tillhört kommerserådet Niklas Sahlgren († 1776).

Kvinnodräkten anslöt sig liksom den manliga till de franska moderna, hvilka dock vunno insteg i Sverige icke obetydligt senare än de framträdde i Frankrike. En bestämd skillnad framträdde helt naturligt mellan de högsta samhällsklassernas festdräkt och den borgerliga hvardagsdräkten såväl i afseende på snittet som i afseende på de tyger som användes. — Dräkten fick framför allt sin karaktär af den mycket vida kjortelen, som stod ut klocklikt omkring gestalten; detta åstadkoms dels genom att kjolen hoprynkades kring höfterna, dels genom användande af s. k. pocher, löshöfter, som buros under kjolen och förde ut denna åt sidorna. Kring midjan bars korsett, öfver hvilken lifvet satt, oftast djupt uringadt och framtill nedlöpande i en snibb. En direkt anslutning till den föregående tidens mode utgjorde den öfverklädnig, som, fästad vid lifvet, föll ned öfver kjolen och lämnade dess framvåd synlig under det att den vid sidorna och baktill fästades upp och därigenom bidrog att öka klockkjolens omfång.

Å festdräkter antogo dessa styfkjortlar stundom kolosala proportioner; jfr Lovisa Ulrikas och Sofia Magdalenas dräkter i Lifruskammarens kröningsrum. — Ett lifplagg

af helt annan karaktär utgjordes af en kofta, som satt åt kring lifvets öfre del men föll löst kring midjan. — Ärmarna voro vanligen korta och kring armbågen buros löst nedhängande spetsmanschetter, s. k. engageanter. Till dräkten hörde vidare handskar, solfjäder, smycken m. m.

Damdräkt, 504, af siden, bestående af kjortel och lif 504 med öfverklädnig (jft n:r 151), vid armbågarna engageanter; 505, af hvitt siden med broderier i silke, kjortel och 505 kofta; — 506, kjortel och kofta. — *Kjortel*, 507, af kattun 506 507 med tryckt blommigt mönster. — *Kofta*, 508, af grönt 508 siden med broderi i gult silke; 509, kofta till maskerad- 509 dräkt af tresidiga olikfärgade sidenlappar, foder af groft linne. — *Engageanter*, 510. — *Bröslapp*, 511. — »*Stubb*», 510 511 512, af gult siden, vadderad och broderad; 513, af blått 512 513 siden med broderi. — *Kofta*, 514, af hvitt siden; 515, af 514 515 linne med broderi i silke. — *Korsetter*, 516, snördes i 516 ryggen. — »*Pocher*», 517, löshöfter, ställning af hvalfiskben 517 öfverklädd med groft linne och stoppning, bundos kring lifvet för att föra ut kjorteln åt sidorna.

Porträtt, 518, af domprosten i Strängnäs Daniel 518 Zacharias Hallman, f. 1722, † 1783, måladt år 1770 af 519 520 Ulrika Fredrika Pasch; 519, af ung okänd man; 520, af äldre okänd man; 521, af grosshandlaren i Stockholm 521 Samuel Schütz, † 1760 talet, måladt af Olof Arenius († 1766); 522, af Sofia Magdalena Knigge, † 1779, gift med 522 Samuel Schütz, måladt af Olof Arenius († 1766); 523, af 523 ung okänd dam, iklädd snibblif med korta ärmar med engageanter; 524, af Anna Fredrika v. Schantz, f. 1707 † 524 1761, gift med generalen frih. Johan Fredrik Didron, † 1747, måladt af Peter Roström; 525, af Brita Behm, f. 525 1670, † 1755, Emanuel Svedenborgs moster; 526, af Ema- 526 nuel Svedenborg, f. 1688, † 1772, pastell af okänd konstnär. — *Svenska regentlängden*, 527, från Gustaf Vasa 527 t. o. m. Adolf Fredrik och Lovisa Ulrika, akvarell signerad »Carl Fredr. Mörck»; 528, från Gustaf Vasa t. o. m. Adolf 528

Fredrik och Lovisa Ulrika, 14 st, taflor, oljemålning på glasets baksida.

Rum 62. Gripsholm, 1770-talet; efterbildning.

Rokokostilen i Frankrike hade redan under 1750-talet börjat ombildas under intryck af det intresse för den romerska antikens formvärld, som väckts till lif genom de då nyligen började utgräfningarna af Herkulaneum och Pompeji. De nyckfullt svängda rokokoformerna ersattes efterhand af enklare, raka linjer och en af antiken påverkad ornamentik, en riktning som i Frankrike fått namn af »style Louis XVI», Ludvig XVI:s stil. I Sverige uppträdde denna stilriktning först under 1770-talet. Af icke ringa betydelse i detta afseende torde den personliga bekantskap hafva varit som kronprinsen Gustaf (III) under sin resa till Frankrike 1770—71 gjorde med den nya smakriktningen. I de rumsinredningar, som under detta årtionde utfördes bland annat på Gripsholm, gjorde den sig gällande, och det dröjde icke länge innan den vann en allmännare utbredning. 1770-talet bildar på grund häraf en i stillhistoriskt afseende intressant öfvergångsperiod, under hvilken rokokons och novantikens former uppträda blandade och sida om sida med hvarandra.

Den fasta inredningen i detta rum är i detalj kopierad efter ett rum på Gripsholms slott, inredt vid midten af 1770-talet. Liksom under rokokoperioden äro *väggarna*, här klädda med i olja på duk målade tapeter, hvilkas mönster dock har en strängare hållning med i räta linjer och vinklar böjda ramverk. Panelen, af samma höjd som i rokokorummen, dörr- och fönsterfoder hafva profiler, från hvilka alla svängda linjer äro bannlysta, samt äro målade i en helvit färgton. Liksom under rokokotiden förekom äfven nu att väggarna spändes med siden, som dock nu vanligen var randigt eller enfärgadt. Äfven helt träinkladda

väggar, ofta med rundade hörn, förekommo; de voro målade i hvitt och försedda med i trä skurna målade eller förgyllda ornament. I praktrum användes äno en indelning af väggarna med från golf till tak gående pilastrar i antikiserande stil, i hvitt och guld eller helt förgyllda. Liksom under det karolinska tidehvarvet var det nu åter antikens hvita marmor och förgyllda brons som man ville imitera. — Ofvan dörrarna sattes dörröfverstycken hvilkas ramverk stundom bevarade rokokons former, stundom utgjordes af ett halfcirkelformigt bågfält med målad reliefimitation.

Taken voro merendels mycket enkla, helhvita; en kälning förmedlade öfvergången från väggytan, stundom begränsad å ömse sidor af en rundstaf, som ibland fick karaktären af en förgylld bladlist. — Golfven lades med plank eller i finare rum med parkett af fur eller ek liksom under rokokotidehvarvet.

Fönster och *dörrar* hade väsentligen den föregående tidens karaktär, dock började redan på 1770-talet stora glasrutor att användas med endast tre rutor i höjd i bålgarna, hvarjämte äfven innanfönster kommo i bruk, en synnerligen viktig nyhet, som i hög grad ökade rummens beboelighet och möjligheten att hålla dem varma under den kalla årstiden. Fönstren stängdes dels med s. k. es-pagnoletter, dels med vanliga hakar.

Eldstaden utgjordes i bostadsrum i vanligaste fall af en *kakelugn*, 530, plan eller rund, i förra fallet försedd med skänk, i senare ofta med en grund nisch. Dylika kakelugnar tillverkades nu liksom förut af de svenska fajansfabrikerna. I större salar och praktfullt inredda rum användes liksom förut öppna spisar, hvilkas sidopartier och öfverliggare nu stundom fick formen af raka räfflade pilastrar med listverk à l'antique; öfre delen af en dylik spis upptogs i regeln af en stor spegel.

Äfven i möblernas och bohagsföremålens former gjorde sig inflytandet från den antika konsten gällande. De före-

gående årtiondenas svängda linjer förekommo uppblandade med antikiserande dekorationselement. Byråar och skåp bibehöllo vanligen hvad benen angår den svängda formen, under det att öfverbyggnaden gjordes rak, och de inlagda ornamenten förete antika former, runda medaljonger, strängt regelbundna guirlander och rätliniga ramar; i beslagen, som alltjämt voro af förgylld brons, rådde samma stilblandning. — *Byrå*, **531**, med fanerade inläggningar och beslag af förgylld brons, svenskt arbete i Georg Haupt's stil. Georg Haupt († 1784) var en af de förnämsta i Stockholm **532** under denna tid verksamma konstsnickarna; **532**, med fanerade inläggningar i trä och ben och bronsbeslag, holländskt arbete, å baksidan märkt P. S. A., hvilket anger att den tillhört prinsessan Sofia Albertina, konung Gustaf III:s syster. *Stolarna* erinra hvad ryggstöden angår starkt om den föregående tiden med sina på olika sätt formade midtstycken; benen däremot äro raka, räfflade och nedåt afsmalnande samt uppbära en sarg med några enkla symmetriska ornament. *Soffa* och *stolar*, **533**, af björk, fransk **533** typ; *stolar*, **534**, af björk, holländsk typ; *taburetter*, **535**, af björk, signerade C. F. Flodin 1776, samt försedda med **536** Stockholms stolarämbetes stämpel. *Tebord*, **536**, af björk, måladt, skifva af Rörstrandfajans, ej ursprungligen **537** hörande till detta bord. *Spegel*, **537**, med Gusf III:s monogram.

538 *Speglar*, **538**, ett par ramar af fur och blått glas, signerade med stämpel N. M. angifvande N. Meunier, spegelhandlare i Stockholm, samt Stockholms hallstämpel **539** 1770. — *Porträtt*, **539**, af Emanuel Svedenborg, f. 1688, † 1772, måladt år 1768 af Fredrik Brander.

Rum 63. 1770-talet.

I detta rum äro utställda möbler och andra föremål, som hafva att uppvisa den stilblandning af rokokooch

antikiserande former som är utmärkande för detta årtionde (jfr rum 62), samt andra föremål af utpräglad rokokoform eller utpräglad antikiserande karaktär som på ett eller annat sätt äro daterade till tiden efter år 1770.

Byrå, **540**, fanerad och inlagd med björk, vitbok **540** lönn, amarant, citron och rosenträ, beslag af förgylld brons, sign. »förfärd. af Georg Haupt 1779 kungl. hof Schatullmakare» (jfr rum 62); **541**, fanerad och inlagd med diverse **541** träslag, bronsbeslag, skifva af kolmårdsmarmor; **542**, som **542** föregående, med tre lådor med gemensamt lås i den mel- **543** lersta; **543**, som föregående med beslagsliknande inlägg- **543** ning å den öfversta lädans framsida, sign. »giord af Jonas Hultstén»; Jonas Hultstén blef mästare i Stockholm 1773.

Hvilsäng, **544**. »lit-de-repos», af rikt skulpterad och **544** förgylld björk, gaflarnas dekoration i rokokostil, benen antikiserande, märkt med stämpel P. S. A. under hertiglig krona; tillhört prinsessan Sofia Albertinas möblemang. Denna praktpjäs har varit klädd med siden och belagd med en madrass samt kuddar vid gaflarna.

Länstol, **545**, af björk, vitmålad; *stolar*, **546**, ett par **545 546** tillhörande liknande möbel, den ena med skinnklädd dyna; »*puderstol*», **547**, af björk, vitmålad, samma form med **547** ryggen ställd mot ett af sitsens hörn förekom redan under rokokotiden, användes vid toalettbordet; »*biblioteksstol*», **548**, af björk, vitmålad. **548**

Stativ, **549**, af valnöt i utprägladt gustavianska former, **549** sign. å graverad mässingsplåt: »Joh. Pet. Rosenberg, Stockh. År 1775.» *Bordskifva*, **550**, fanerad och inlagd med Gustaf **550** III:s monogram samt bakstammen af ett skepp med svensk flagga. *Brädspelslåda*, **551**, fanerad och inlagd, sign. **551** J. C. EST och Stockholms snickarämbetes stämpel, utförd af Johan Conrad Eckstein, som blef mästare i Stockholm år 1750. Snickarämbetets stämpel infördes 1768. **552 552** fanerad och inlagd. *Spegellampetter*, **553**, ett par med **553** Stockholms Hallstämpel 1777 (jfr rum 61); **554**, med **554**

vase; vasavapnet användes under Gustaf III:s tid ofta som ornamentalt motiv. — *Barometer*, 555, af skulpterad och förgylldt trä; 556, signerad: »F. Rossi fecit à Stockholm.»

557 *Bordsur*, 557, signeradt: »Af Oby Manufaktur i Cronobergs Lähn.»

De i midtmontern utställda servisföremålen och prydnadssakerna af tenn, fajans, silfver och glas äro samtliga svenska arbeten från tiden efter år 1770, och de visa hur rokokoformerna här endast så småningom undanträngdes af den gustavianska stilens rakare och enklare former. — Införseln till Sverige af kinesiska varor, framför allt porslin, var fortfarande utomordentligt stor, och samtidigt började det i England uppfunna flintporslinet att undantränga den inhemska fajansen. Både Marieberg och Rörstrand gingo tillbaka, och deras tillverkningar försämrades: hvad Rörstrand angår inträdde denna tillbakagång omkring år 1773, då fabriken öfvergått i andra händer och efter hvilket år föremålen ej längre äro daterade. Äfven Mariebergfabriken kom under ny ledning och höll sig under den närmaste tiden bättre uppe; fajansstillverkningen fortgick men med användning af gamla mönster och i allmänhet vårdslösad målning; äkta porslin, hufvudsakligen krämkoppar och statyetter, tillverkades under slutet af detta årtionde, hvarjämte äfven tillverkning af s. k. flintporslin upptogs under ledning af den nye (1769) direktören, Henrik Sten.

558 559 *Vas*, 558, Marieberg, 1773; 559, Marieberg, odaterad.
560 561 *Potpourrikruka*, 560, Marieberg, 1775. *Bål*, 561, Marieberg
562 1773; *tallrik*, 562, Marieberg, 1774, tillhör en efter Strass-
563 burgerfabrikens mönster tillverkad servis, hörande till Marie-
564 bergs bästa fajansfabrikat under denna tid. *Fat*, 563, fajans
565 med tryckt dekoration, Marieberg, 1772; 564, fajans Rör-
strand, 1773, mönstret användt redan omkring 1760. *Kaffe-*
565 *kanna*, 565, fajans, Rörstrand, 1773, det sista år hvarunder
Rörstrandstillverkningarna daterades; formen jfr rum 61.

Tallrik, 566, fajans, Marieberg 1778, mönstret användt 566
vid Rörstrand redan på 1750-talet. *Fat*, 567, och *tallrik*, 567
568, fajans, Marieberg 1774 och 1777, med friherrliga 568
ätten Cedercreutz' vapen; orneringen erinrar om Rörstrands
tidigare tillverkningar. *Tallrik*, 569, *blomställ*, 570, och 569 570
skål, 571, fajans, tillverkade vid fabriken i Sölvesborg 571
(sign. S. B.). — *Bål*, 572, af groft lergods, dekorerad bl. a. 572
med figurer iförda den s. k. svenska dräkten, obekant
svensk tillverkning.

Tedosa, 573, *kaffekopp*, 574, och *statyett*, 575, äkta 573—575
porslin, Marieberg. *Soppskål*, 576, af utpräglad rokoko- 576
form och två *sockerskålar*, 577, flintporslin, Marieberg, 577
sign. M(arie) B(erg) Sten.

Sockerskrin, 578, silfver, rokokoform, Stockholm, 1774. 578
Saltkar, 579, silfver, Stockholm, 1778. *Knif* och *gaffel*, 579
580, med skaft af silfver, rokoko, Stockholm, 1787. — 580
Glas, 581, etsad dekoration: »Linnea borealis», tillhört 581
Karl v. Linné († 1778). — *Dosa*, 582, af pärlemor och 582
silfver, å locket Gustaf III:s namnchiffer under kunglig krona
samt omskrift D. 19. AUG. 1772; har utgjort gåfva af
konungen till kaptenen G. Hellichius, adlad Gustafssköld,
till minne af statshvälfningen den 19. aug. 1772. Dylika
minnesgåfvor, dosor, ringar eller värjor med liknande in-
skrift skänktes af Gustaf III till ett flertal personer som
varit honom behjälpliga vid statskuppens genomförande.

Vid tillverkningen af tennföremål, där man begagnade
sig af gjutformar, bibehöllo sig rokokoformerna ännu längre.
Dryckeskanna, 583, 1773; *kanna*, 584, 1775; *tekanna*, 585, 583—585
1779; *kaffekanna*, 586, 1786; *gräddkanna*, 587, 1799; 586 587
soppskål, 588, 1785; *kanna*, 589, 1786. *Ljusstakar*, 590, 588—590
1784; *dosa*, 591, 1785. — *Stryklod*, 592, mässing, med 591 592
graverad ornering, daterade 1776.

Dopdräkt, 593, af siden, som burits af Fredrik Boije 593
af Gennäs (f. 1773, † 1857), bekant som utgifvare af ett
»Målarlexikon».

De förändringar i dräktskicket, som under följande

årtionde framtråda fullt genomföra, göra sig, ehuru ej allmänt, gällande redan under 1770-talet, men i hufvudsak voro rokokomoderna alljämt härskande. Männens rockar som började göras mindre vida, försågos stundom med krage, antingen låg, uppstående eller mycket vid, dubbelviken. Kvinnorna buro fortfarande den vida styfkjorteln och djupt uringadt lif öfver korsett: en viktig förändring skedde med hårklädseln som antog allt större dimensioner. Angående dräkterna under det gustavianska tidevarvet

- 594 jfr rum 64 och 66. — *Porträtt*, 594, af konung Gustaf III, 595 pastell af okänd konstnär; 595, af okänd man, iklädd rock med nedviken krage; 596, af målaren, professor Lorenz Pasch (f. 1733, † 1805), oljemålning år 1780 af Jakob 597 Björk. 597, af (enl. påskrift) A. C. Sperring (f. 1752), olje- 598 målning af okänd konstnär; 598, af hofsnickaren Georg Haupt († 1784), oljemålning, möjligen af Elias Martin; 599 599, af Gustaf III och drottning Sofia Magdalena. 600 601 *Dörröfverstycken*, 600, från hus i Stockholm; 601, från huset Järntorget n:o 83.

Rum 64. Gustavianska tiden, 1780—1800.

Det intresse för den antika, romerska konsten, som framträdte i Franrike redan vid midten af 1700-talet och under 1770-talet, den gustavianska tidens första skede, gjort sig gällande i Sverige, utvecklades allt mera och ledde under de följande årtiondena, det höggustavianska skedet, till en noggrannare kännedom och en konsekventare användning af de antika formerna. Rokokoelementen försvunno och rokokons nyckfulla osymmetri, böjda linjer och svängda former efterträddes af räta linjer och symmetrisk regelbundenhet; rokokons musslor, gallerverk och fantastiska ornamentala bildningar efterträddes af det från antiken hämtade formförrådet, urnor, trefötter, palmetter och »stafvar», regelbundna guirlander och stela alagrecquer.

— Bostadens inredning och de föremål som prydde den samma bibehöllo under detta tidevarf en prägel af elegans och sirlighet, som trots allt är mera besläktad med rokokon än med det sengustavianska skedets karghet eller empiretidens tunga prakt.

Möbelsnickeriet stod fortfarande på en hög ståndpunkt i tekniskt afseende. I möblernas hufvudformer blef det konstruktiva nu starkare betonadt än under rokokotiden. Praktfullare möbler fanerades och pryddes med rika inläggningar af ädla träslag, hvaremot beslagens användning inskränktes. — Den viktigaste förvaringsmöbelen var fortfarande byrån, men därjämte spelade också sekretären en viktig roll. *Byrå*, 650, fanerad och inlagd med jakaranda, 650 plommonträ m. m., delvis kompletteradt med målning, skifva af kolmårdsmarmor, signerad i öfversta lådan med stämpel: Hultsten. Jonas Hultsten, jfr byrå n:o 543, blef mästare i Stockholm 1773; 651, fanerad och rikt inlagd, ej signerad. *Sekretär*, 652, fanerad och inlagd med 652 lönn, björk, vitbok m. m., beslag af för Haupt karakteristisk form, signerad med bläck å en låda i inredningen: »fait chez George Haupt Ebeniste du Roy à Stockholm 1780;» ang. Georg Haupt jfr byrå n:r 531 och 540. *Rese- 653 sekretär*, 653, i form af en vagnslåda med fyra ben, som kunna löstas, klaffens insida belagd med röd maroquin; signerad: »förf. af G. Haupt, Kongl. Hof-Ebeniste Stockh. 1780». Från Haupts verkstad härstammar sannolikt också det stora *dokumentskåp*, 654, som tillhört Gustaf III:s lif- 654 medikus Nils Dahlberg († 1820).

Väggbord (spegelbord), 655, af furu, förgyllt, signeradt med stämpel M L B, angifvande en mästare tillhörande Stockholms stolmakareämbete (samma signatur å stolar i rum 67); skifvan af kolmårdsmarmor; 656, af furu, 656 ursprungligen förgyllt, sargen och den runda midtmedaljongen ursprungligen med ljusblå botten; å krysset karakteristisk urnliknande midtprydnad, omgifven af rosenguirlander. — *Vinkylare*, 657, fanerad och inlagd. 657

Äfven från sittmöblerna försvunno under denna tid hvarje spår af rokoko: ryggarna gjordes regelbundet ovala eller rätliniga, sarg och rygg ornerades med enkla ornament à l'antique, flätade band, pärlstafvar eller bladlister (kymatier) och sargens hörn markerades af små kuber, prydda med en regelbunden, stjärnliknande blomma; benen bibehöllo den karakteristiska, nedåt afsmalnande form med räfflor, som kommit i bruk redan under 1770-talet, jfr rum 62—63. Finare möbler förgylldes, enklare målades i hvitt och såväl rygg som sits voro vanligen försedda med fast stoppning. — *Länstol*, 658, af björk, snidad och förgylld, med Stockholms stolmakarämbetes stämpel. Stolmakarämbetet var en under 1600-talet bildad utbrytning ur snickarämbetet, som hade ensamrätt till stoltillverkningen; dess stämpel, tryckt på papper, visar i midten en rokokostol, årtalet 1664 samt omskriften: STOLMAK. EMB. SIG. I STOCKHOLM och öfverensstämmen för öfrigt med ämbetets i Nordiska Museets skråafdelning (rum 33) förvarade sigillstamp; årtalet 1664 betecknar sannolikt ämbetets stiftelseår. Stämpeln påbjöds 1765 och anträffas någon gång på rokokomöbler, men däremot mycket ofta på stolar i gustaviansk stil. — *Stolar*, 659, ett par, förgyllda, med pärlränder, hafva ursprungligen varit hvitmålade. *Taburett*, 660 660, snidad och förgylld. Andra gustavianska stolar i rum 65—67.

De från antiken hämtade formerna göra sig äfven märkbara i fråga om utstyrseln af ramar kring taflor och speglar, lampetter och urfoder, hvilka liksom förut vanligen utfördes i snidadt och förgylldt trä. Till de oftast använda motiven höra »stafornament», »droppar», strängt regelbundna rosetter och guirlander, urnor m. m. — *Spe-gel*, 661, ram af skulpterad och förgylld furu, med Stockholms Hallstämpel från 1780-talet. Hallstämpeln jfr rum 662 57: spegel n:r 361. — 662, ram af furu, förgylld, å baksidan Stockholms Hallstämpel 1787 samt inbränd signatur C. G. F. — *Lampetter*, 663, med ramar af förgylld furu och

ljusarmar af brons, å ramarnas baksida Stockholms Hallstämpel 1770-talet. — *Urfoder*, 664, af skulpterad och förgylld furu.

Jämte oljemålade porträtt och taflor, utgjorde *broderade taflor*, 665—666, insatta i förgyllda ramar en under denna tid ofta använd väggprydnad; broderierna som utfördes i båge med svart eller kulört silke på hvitt siden bortskänktes ofta som minnesgåfvor och bära ofta både dedikation, signatur och datering, vanligen på franska. *Broderad tafla*, 665, svart silke på hvitt siden, daterad 1783; 666, daterad 1785.

Alla slags smärre prydnadsföremål, vaser, ljusstakar, servissaker af fajans, flintporcelain och glas m. m. påverkades gifvetvis också af den antikiserande smakriktningen och det var t. o. m. i fråga om dylika föremål som denna riktning allra först gjorde sig märkbar. *Vas*, 667, af flintporcelain; 668, af flintporcelain, marmorerad, Marieberg; 669, 668 669 mörkgrön; 670, ljusgul; 671, ett par, flintporcelain, Marieberg, signerade »MB. Sten»; Henrik Sten var Mariebergsfabrikens siste direktör, 1769—1788. — *Ljusstakar*, 672, 672 s. k. casoletter af förgylld brons, piporna lösa, att vända. *Foder till fickur*, 673, af skulpterad och förgylldt trä. *Fickur*, 674, af guld med boetten rikt dekorerad, enligt stämplarna förfärdigad af guldsmeden Peter Suther i Stockholm år 1774; verket af urmakaren Jakob Kock i Stockholm; 675, af guld, slät boett förfärdigad af Peter Suther, 1780; verket af urmakaren Peter Ernst i Stockholm, taflan med siffror af öst-arabisk typ; 676, af silfver, boetten förfärdigad år 1774 af en guldsmed i Norrköping, verket signeradt »Erik Wellenius, Norrköping».

Till den personliga utstyrseln hörde alltjämt liksom under rokokotiden jämte fickuren en mängd småföremål af olika slag, dosor, necessärer, etuier m. m. *Dosa*, 677, 677 af silfver; 678, af silfver, förfärdigad år 1783; 679, af tenn; 678 679 680, af förgylld brons; 681, af sköldpadd med silfver och pärlmemor. *Muschdosor*, 682, af elfenben. *Dosor*, 683, med

684 685 emalj på koppar. *Necessär*, 684, af elfenben; 685, af pärle-
 686 687 mor. *Etuier*, 686, af elfenben, rikt genombrutna; 687, af
 688 689 pärlemor. *Svampdosor*, 688, af brons och pärlemor; 689,
 af silfver, afsedda att bäras i klockkedjan såsom berlocker.
 690 *Pennknifvar*, 690, med skaft belagda med pärlemor. *Saxar*,
 691 692 691, i fodral; 692, i fodral af silfver, dateradt 1781. *Eld-*
 693 *stål*, 693, med inskrift »C. G. Gråsten 1782». — *Tobaks-*
 694 695 *dosa*, 694, af trä med inläggningar; 695, med halmmosaik;
 696 697 *dosor*, 696, med halmmosaik. — *Kikare*, 697; *lorgnetter*,
 698 699 698; *förstoringsglas*, 699.

Den dekoration, som anbragtes på olika slag af dryc-
 keskärl o. dyl. af glas, anslöt sig helt naturligt äfven till
 den antikiserande smaken, med regelbundna guirlander,
 festoner och ornament á l'antique. En i Sverige ofta före-
 kommande dekoration var konungens, under denna tid
 Gustaf III:s namnchiffer (jfr rum 56); på svenskt ursprung
 tyda utom vissa traditionella former äfven de inskrifter på
 svenska som stundom finnas anbragta å glaspokalerna eller
 700 flaskorna. — *Pokal* af glas, 700, med lock, monogram och
 701 dekoration i förgyllning; 701, med Gustaf III:s namnchiffer;
 702 702, med inskrift: »Bort med all ledsamhet, du äst den
 703 tröst jag vet»; 703, med inskrift: »Alt hvad som kan för-
 704 nöja mig har jag allena uti dig.» *Flaska*, 704, med Gustaf
 III:s namnchiffer. Angående öfriga servisföremål från detta
 tidehvarf se rum 66.

Mansdräkten bestod fortfarande af lifrock, väst, knä-
 byxor, strumpor och låga skor. Rocken, som nu hade
 ståndkrage, var betydligt mindre vid med färre och grund-
 dare skörtverk än förut, västen var kortare med skarpt
 afsneddade hörn å framstyckena, byxorna snäfva och ofta
 705 försedda med knäspännen. *Rock*, 705, af brunt kläde med
 706 707 rika silkesbroderier; *väst*, 706 af grön brokad; 707, fram-
 stycken af guldtyg med silfverbroderi, ryggstycke och är-
 708 mar af gul atlas; 708, af hvit »gros de tour» med broderi
 709 710 i kulört silke; 709, af röd brokad; *nattrock*, 710, af grön
 711 sidendamast; *knäbyxor*, 711, af hvitt, randigt siden; *skor*,

712, af silfvertyg; *skor*, 713, af hvitt siden; *silkesstrumpor* 712 713
 714, hvita; *brudgumsstrumpor*, 715, blå och hvita, silke, 714 715
 från 1773; *silkestrumpor*, 716, svarta; *skospännen*, 717, af
 716 717 stål. Till dräkten hörde äfven *värja*, 718, med stålfäste
 718 ock *käpp*, 719, af spanskt rör med silfverknapp och hög
 719 doppsko, daterad 1779. De broderade plånböckerna ut-
 gjorde ofta en af fästmon själf förfärdigad present till fäst-
 mannen. *Plånbok*, 720, fästmanspresent 1782; 721, »Tap- 720 721
 pat på vad» 1779; 722, tillhört amiralen F. H. af Chapman 722
 1783. — *Mansdräkt*, 723, af gul, delvis oskuren, sammet 723
 med kulört silkesbroderi; 724, af gulgrön taft med silkes- 724
 broderi; *damdräkt*, 725, bestående af lif med vidhängande 725
 öfverklädning, lös bröstslapp och kjortel, af randigt half-
 siden. Å väggen bakom de sistnämnda dräkterna en *brud-*
päll, 726, af hvit taft med silkesbroderi i färger. 726

Damdräkten bestod dels af lif med öfverklädning och
 kjortel, dels af kofta och kjortel. Styfkjorteln försvann
 helt och hållet under 1780-talet, men *pocherna*, 727, dessa 727
 höftställningar af linne eller sämskskinn med insydda hval-
 fiskben, voro ännu en tid i bruk; därjämte tillkom en lik-
 nande förhöjning baktill. *Koftan*, 728, var nu mera åtsit- 728
 tande än de förut omnämnda af samma typ (se rum 61);
 729, af blommig kattun; 730, af trikåväfnad i hvitt silke. 729 730
 Kjorteln eller »stubben», som den kallades, då den var
 vadderad, var mindre vid. *Stubb*, 731, af ljusblått siden. 731
Korsett, 732, med framstycke af ljusblått siden. — Skorna 732
 voro låga men hade höga klackar, hvilka oftast hade
 annan färg än skons öfriga klädsel. *Skor*, 733, af skärt 733
 och svart randigt siden med af hvitt skinn öfverklädda
 klackar; 734, af svart atlas; 735, af skär atlas med silfver- 734 735
 broderi. — Det mest karakteristiska var dock häruppsätt-
 ningarna, hvilka genom sitt omfång och sina fantastiskt
 växlande former, (jfr »*Coeffurer*» 736, ett litet häfte färg- 736
 lagda kopparstick med text af Candid, tryckt i Stockholm
 1781), ofta voro utsatta för karrikaturtecknares pennor,
 jfr *broderi i ram*, 737. Till dräktens öfriga utsmyckning 737

- 738 739 hörde *vantar*, »mitainer», 738, *solffjädrrar*, 739, målning på 740 taft med ställ af elfenben; 740, brudsolffjädrrar från 1775; 741 741, af papper med gravyrer och inskriptioner på franska, ställ af trä, har enligt en å baksidan gjord anteckning 742 »tillhört skalden Bellmans enka; 742, af trä med påklistrade 743 744 gravyrer, vidare *chatelainer*, 743, af förgylld brons; 744, 745 746 af stål; *örhängen*, 745, af silfver med bergkristall; 746, af stenkol.

Hvad beträffar den år 1778 af Gustaf III införda s. k. svenska nationella mansklädedräkten, hänvisa vi i främsta rummet till svenska dräkter i Lifruskammaren, men äfven till porträtt n:o 968 i rum 67. Hofdräkten, som var af ljusblått siden, återfinna vi i rum 66. Äfven en svensk nationell fruntimmersklädedräkt kom till stånd, men blef ej synnerligen allmän annat än vid hofvet. Tyvärr finnes ej oss veterligt någon fullständig sådan dräkt bevarad.

- 747 Ett *lif*, 747, af svart »gros de tour» med de för hofvets damer föreskrifna ärmarna, är det enda plagg till denna dräkt, som Museet äger. Dock kan man genom afbildningar, *gravyr*, 748, samt genom de af J. Brolin 1778 utgifna modellritningarna med tillhörande »underrättelser» få en tämligen klar bild af densamma. Enligt underrättelserna skulle hofdräkten vara svart och röd eller hvit. För öfrigt lämnades ganska fria händer vis à vis tyg och färg.
- 749 *Porträtt*, 749, af okänd herre, iklädd Lifdrabantkårens 750 uniform med bröstharnesk, blå vapenrock och peruk; 750, af bildhuggaren Johan Tobias Sergel († 1814), iklädd svenska dräkten med Vasaordens gröna band, om halsen; 751 751, af Anna Elisabeth Hellström († 1796) Sergels hustru, båda porträtten äro kopior efter år 1784 målade original- 752 pasteller; 752, af (enligt uppgift) den bekanta spåkvinnan 753 754 mademoiselle Arwidsson; 753, af okänd herre och 754, hans hustru, båda i dräkter af svenska dräktens snitt.
- 755 *Byst*, 755, framställde konung Gustaf III, signerad 756 »Sergel, Drottningholm, 1779»; 756, prinsessan Sofia Alber-

tina, Gustaf III:s syster († 1826) modellerad af Joh. Tob. Sergel omkr. 1780.

Miniaturporträtt, 757, af Johan Tobias Sergel (jfr n:o 757 750) i hans yngre år; 758, af brukspatron Niklas Arvids- 758 son († 1813); 759, af fru Catharina Maria v. Jakobsson, 759 född Ekerman († 1792), signerad af Niklas Lafrensen d. y. år 1791. Miniaturerna, som vanligen målades på elfenbensplattor och stundom infattades i dyrbara ramar, bortskänktes ofta som minnesgåfvor, en slags motsvarighet till en senare tids fotografier.

Silhuett, 760, framställande amiralen Fredrik Henrik 760 af Chapman († 1808), den berömde skeppskonstruktören; 761, af handlanden C. N. Fähræus († 1816); 762, af fru 761 762 Elsa Fougte, f. Momma, med högt uppsatt hårklädsel. — Silhuett af emalj, 763, af hofjunkaren Otto Wallencreutz 763 († 1805); 764, af bryggeriägaren Carl Fr. Hagbergh († 764 1804); 765, på glas mot guldgrund, framställande Per Löf- 765 gren, 1780-talet; 766, en grefve Cronhjelm. Dylika silhu- 766 etter infattades äfven i förlofningsringar: *förlofningsring* af guld, 767, med silhuettporträtt af N. Gadolin, sedermera 767 prost i Wehmo i Finland.

En motsvarighet till hvad miniaturkonsten var inom måleriet utgjorde inom skulpturen de små, vanligen i förgyllda ramar infattade medaljongerna med porträtt af gips eller vax (vaxpousseringar). *Vaxpoussering*, 768, fram- 768 ställande Johan Tobias Sergel (jfr n:ris 750 och 757) och, 769 769 hans hustru Anna Elisabet Hellström (jfr n:o 751), bakgrund af svart skiffer; 770, författarinnan Anna Maria Lenn- 770 gren († 1817), vax på blått glas; 771, skådespelerskan Caro- 771 lina Fredrika Müller († 1826).

Rum 65. Stockholm, 1780-talet.

Den fasta inredningen i detta rum är sammanförd från tvänne samtida interiörer, båda från Stockholm. Paneler,

dörrar och fönster härstamma från det gamla, numera rifna Braheska palatset, Drottninggatan n:o 31; de äro delvis kompletterade samt ommålade och förgyllda. — Tapeterna och dörröfverstyckena hafva suttit i drottning Sofia Magdalenas († 1813), Gustaf III:s gemål, salong i det likaledes rifna operahuset härstädes, som invigdes 1782; tapeternas midtfält och de horisontala bårderna voro helt och hållet öfvermålade och de hafva därför vid rummets uppsättning i museet blifvit kopierade efter de under öfvermålningen bevarade originalmålningarna. De vertikala pilasterfyllningarna med sina karaktäristiska stigande ornament efter mönster af den antika grotteskorneringen, målade mot mörk vinröd botten, äro däremot fullständigt orestaurerade. — De horisontala frisernas dekoration afser att imitera skulpterade marmor- eller stuckreliefer, liksom hela väggens anordning vill gifva intryck af att vara utförd i sten (marmor) eller stuck. Det var den antika rumsinredningskonsten sådan man lärt känna den i de från midten af 1700-talet utgrädda städerna Herkulaneum och Pompeji, som gifvit upphof till detta dekorationssätt, hvilket så småningom från Frankrike spridde sig äfven till Sverige. Gustaf III blef genom några personer i sin omgifning intresserad af denna riktning, som han lärt känna redan vid sitt första besök i Frankrike 1770—71. Åren 1783—84 företog han sin italienska resa, hvilken ytterligare ökade hans intresse för antiken; det aldrig fullbordade slottet vid Haga grundlades år 1786. — På liknande sätt anordnade, enklare väggbeklädnader hade friser och pilastrar med i grisaille målade ornament mot ljusblå eller lilasfärgad botten. I elegantare rum användes nu liksom under rokokoperioden till väggbeklädnad äfven siden, numera vanligen randigt, som spändes i ramar. Till de dyrbaraste och praktfullaste väggbeklädnaderna hörde slutligen väfda tapeter, äfvenledes inspända i ramar; de som under denna tid förekommo i Sverige voro af franskt ursprung.

780 *Panelverket i detta rum, dörr- och fönsterfoder, 780,*

samt dörrarna — i praktrum användes nu alltid dubbel-dörrar — erinna hvad indelningen angår om den närmast föregående perioden, men alla oregelbundet böjda linjer och profileringar äro försvunna och här och hvar äro inlagda förgyllda äggstafvar eller pärlränder efter antikt mönster. Själva panelverket är oftast måladt i hvitt — hvit marmor — eller i någon annan ljus stenfärg.

Jämte väggbeklädnader af detta slag, där hvarje vägg i rummet var behandlad som ett enda stort fält, använde man äfven under denna tid en indelning af väggytorna medelst kolonner eller pilastrar, någon gång i marmor eller stuck, men vanligen utförda i trä, antingen helt förgyllda eller målade i hvitt med kannellurer och kapital i förgyllning. Ofvan kapitälerna löpte då ett stundom kraftigt profileradt listverk med fris och konsolräckor, hvarå taket tänktes hvila. — Äfven detta slags rumsdekoration innebar ett upptagande af antika motiv och erinrade, hvad den allmänna anordningen beträffar, starkt om hvad som stundom förekom under det karolinska tidehvarvet.

Fönstren, 781, började under denna tid mera allmänt 781 förses med stora rutor, så att hvar och en af de nedre bågarna innehöll två à tre rutor i höjd, de öfre, ofvanför tvärträet, en ruta. Fönstren stängdes ofta med s. k. espagnollette-lås, hvarigenom midtpost blir obehöflig.

I vanliga bostadsrum saknade taken liksom här all rikare dekoration; endast midten markerades medelst en rosett eller dylikt. Den här befintliga takrosetten är en kopia efter takrosetten i den samtidigt inredda salongen i huset n:o 3 Salviigränd, hörnet af Västerlånggatan i Stockholm. — Golfbeläggningen var liksom förut vanligen plank, i finare rum, salonger och salar, ofta parkett.

Eldstaden utgjordes liksom här vanligen af en *kakelugn, 782,* af fajans, af Rörstrands eller annan inhemsk till- 782 verkning, nu vanligen plan och dekorerad med raka listverk, en trefot, en symmetriskt anordnad blomsterskål, figurfriser och andra ornament af antikiserande karaktär.

Kakelugnarnas fasader voro i dekorativt hänseende behandlade som en helhet, så att hvarje kakel måste hafva sin bestämda plats (jfr kakelugnen i rum 60). Runda kakelugnar försågos ofta med målade refflor, så att de liknade kolonner, och uppburo stundom byster, urnor o. dyl. Kakelugnen i detta rum står i en af tvänne framskjutande murpartier bildad grund nisch, en anordning som förekom äfven under rokokoperioden; nischen inramades stundom af foder liknande dörrfodren. — I praktrum användes äfven öppna spisar med eldstadsöppningen inramad af pilastrar och öfverliggare af antikiserande form samt en stor spegel i öfre fältet.

Möblerna — jfr föreg. rum n:o 64 — fingo äfven de sin prägel af smaken för de raka, enkla, om antiken erinrande formerna. Karaktäristiska äro för såväl bord och förvaringsmöbler som för sittmöbler de raka nedåt afsmalnande benen, å sittmöblerna vanligen försedda med grunda refflor. — *Sekretär*, 783, fanerad och inlagd, beslag af förgylld brons och emalj, med utfällbar skrifklaff och skjutdörr framför småfacken i öfre delen; den inlagda dekorationen synnerligen karaktäristisk för tiden, Stockholmsarbete. *Byrå*, 784, fanerad och inlagd, bronsbeslag och marmorskifva. *Toalettbord*, 785, faneradt och inlagdt, bronsbeslag, skifvan delad i tre delar, hvilka kunna fällas upp, i det mellersta facket spegel m. m., i sidofacken lådor. — *Soffa*, 786, och fyra *stolar*, 787, af björk i raka former, stolarna signerade med stämpel: ILG, angifvande en mästare af Stockholms stolmakarämbete. *Stolar*, 788, 789 fyra st. skulpterade och förgyllda, af björk; *länstol*, 789, af björk, signerad med stämpel: MLB; jfr bord i rum 64 och länstolar i rum 67. — *Hörnbord*, 790, af förgylld furu, skifva af kolmårdsmarmor. *Trefot*, 791, förgylld furu med ornament i pastellage; dylika smärre dekorationsmöbler utfördes under detta tidehvarf liksom under den följande empireperioden såsom direkta efterbildningar af trä efter i brons utförda antika romerska föremål. —

Eldskärm, 792, med ställning af furu och broderi i silke 792 på hvitt siden, framställande en kvinna i antik dräkt offrande på en trefot, sannolikt utförd efter gravyr. — *Spegellampetter*, 793, ett par, af snidad och förgylld furu. 793
Ljusarmar, 794, ett par, af brons. 794

Porträtt, 795, af hertig Karl (XIII) af Södermanland, 795
Gustaf III:s broder, iklädd uniform med bröstarnesk och den till minne af 1772 års statskupp af officerarne burna hvita bindeln om vänstra armen, pastell af Gustaf Lundberg; 796, af Mattias Rosenblad (f. 1758, † 1857), som år 796 1786 blef härold vid Serafimer-Orden, hvars lilla stjärna han bär; oljemålning.

Rum 66. Sengustavianska tiden, 1790—1810.

Den franska revolutionen blef af stor, delvis ödesdiger betydelse för konsten och konsthandtverket. Hela den omgifning, i hvilken »l'ancien régime» rört sig, betraktades som besmittad och ovärdig den nya tidens frie män. Enkelhet och naturlighet blef tidens lösen, och de formella förebilderna härtill fann man hos antiken, hvars konst, konstslöjd, dräkter o. s. v. man nu ville efterlikna. Den nya tiden kom på grund häraf att i stilistiskt afseende bilda icke blott icke något afbrott emot, utan en direkt och naturlig fortsättning af den närmast föregående.

Trots alla olikheter i öfrigt följde man äfven i Sverige med denna franska moderiktning. Enkelhet predikades äfven här, den sengustavianska perioden var öfverflödsförordningarnas tidehvarf och hela dess allmänna karaktär bär en karg och nykter prägel, jämfördt med den egentliga gustavianska tidens mera glansfulla skaplynne. — Bland det myckna som förbjöds i 1790-talets öfverflödsförordningar må erinras om förbudet att använda förgyllda och med siden klädda möbler, större silfverföremål, sammet och siden m. m. i dräkter samt, under en kort tid, an-

vändningen af kaffe. — Mot slutet af 1700-talet gjorde sig ett starkt engelskt inflytande märkbart.

Bland möblerna träffa vi i det hela samma typer som under det föregående tidehvarvet, endast med den prägel af enkelhet som nu var på modet. För finare möbler blef den mörka mahognyn med sparsam dekoration af mässingslister och enkla beslag det mest använda materialet. Efter hand blef det vanligt att helt utesluta beslagen, som stundom ersattes af små skulpterade ornament. — *Skrifbyrå*, 800 af mahogny med beslag af mässing, signerad: »Gottlieb Iwersson Kongl. Maj:ts Slots Snickare och Schatullmakare i Stockholm, 1792». Gottlieb Iwersson blef mästare 801 i Stockholm år 1778 och afled 1813. *Skrifbord*, 801, af furu, faneradt med mahogny, signeradt »Gottlieb Iwersson. Kungl. Slots-Snickare och Schatullmakare i Stockholm»; formerna i denna möbel, som torde vara utförd under 1800-talets första årtionde, tyda på engelska förebilder, och de små tandsnitträckorna kring sargen och uppsatsens öfre del visa den redan nu förekommande användningen af motiv från den antika stenarkitekturen, som skulle blifva så framträdande i möbelformerna under det följande tidehvarvet, 802 empiren. — *Sybord*, 802, af mahogny med skulpterade 803 ornament i stället för beslag; 803, faneradt i mahogny, 804 mässingsgaller kring skifvan. *Bord*, 804, med skifva af Rörstrandsfajans, framställande en utsikt öfver Strömsholms slott. 805 *Säng*, 805, af björk, snidad, målad i hvitt, med ben af 806 samma form som stolarna. *Länstol*, 806, af björk, betsad i mahognyfärg. — Det ofvan påpekade engelska inflytandet på den svenska möbelkonsten under det sengustavianska tidehvarvet gjorde sig icke minst gällande ifråga om sitt- 807 möblerna. *Stol*, 807, af valnöt med rotting i sits och rygg; 808 808, af mahogny, elegant engelsk typ med de raka for- 809 merna i underredet; 809, af björk målad i mahognyfärg, 810 med Stockholms stolmakareämbetes stämpel; 810, af björk, hvitmålad med Stockholms stolmakareämbetes stämpel, ryggen direkt kopierad efter engelsk förebild.

Spegel, 811, i ram af furu med ornament i pastellage 811 och målning, å baksidan Stockholms Hallstämpel 1802 samt mästarestämpel L. LUNDÉN; 812, i ram af mahogny 812 med förgyllda skulpterade ornament, engelsk typ. *Spegel-lampett*, 813, ram af furu, signerad som spegel n:o 811 och 813 daterad 1804. *Barometer*, 814, mahognyställning, signerad 814 Augustus Cella.

Broderade taflor af samma slag som de i rum 64 utställda utfördes äfven under denna tid; *tafla*, 815, broderi 815 i svart silke på hvitt siden, framställande det år 1788 uppförda tullpackhuset vid Skeppsbron i Stockholm, broderiet dateradt 1795; 816, broderi i färger framställande slottet 816 Nymphenburg i Bayern, dateradt 1799; 817, två stycken 817 daterade 1802 och, 818, två stycken, daterade 1803 utförda 818 af samma person, Sophie Margherite Ernström.

Tidehvarvets servis- och prydnadsföremål af olika slag voro präglade af samma enkelhet och kyliga torftighet som möblerna. För hufvudformerna lades ofta antika föremål till grund, såsom t. ex. urnformer till sockerskålar, kolonner till ljusstakar o. s. v. — *Sockerskål*, 819, af silfver, utförd 819 af en guldsmed i Malmö 1787; 820, af koppar, målad i 820 grönt och innehållande en skål af blått glas; 821, af järn- 821 bleck, grönlackerad; 822, af blått glas med ornament i för- 822 gyllning; 823, af tenn, utförd af tenngjutaren Anton Anjou 823 i Norrköping 1802. — *Soppskål*, 824, af tenn med fat, till- 824 verkad i Stockholm 1792. — *Senapskanna*, 825, af silfver 825 med skål af blått glas, af guldsmeden Per Zethelius i Stock- halm 1792. — *Dryckesmugg*, 826, af silfver, enligt inskrift 826 bortskänkt som minnesgåfva år 1806.

Tekanna, 827, af silfver utförd af guldsmeden Johan 827 Malmstedt i Göteborg år 1795; 828, af flintporslin, Rör- 828 strand, daterad 1790; 829, af flintporslin, marmorerad, Rör- 829 strand; 830, af tenn med reminiscenser af rokokostilens 830 former, daterad 1793. *Gräddsäck*, 831, af tenn, utpräg- 831 lad rokokoform, förfärdigad 1794; särskildt bland tennföremålen påträffar man ofta former, som tillhöra en tidigare

stilperiod, tydligen beroende på att tenngjutarne icke så snart kasserade sina gamla gjutformar. *Kaffekanna*, 832, tenn, gustaviansk form, 1788.

- Den svenska fajans- och porslinstillverkningen var under detta tidevarf stadd på återgång. Mariebergfabriken nedlades fullständigt år 1788 efter att under den sista tiden hafva fört en tynande tillvaro med tillverkning dels af gröfre fajanser, dels af flintporcelain. Äfven vid Rörstrand bedrefs hufvudsakligen tillverkning af flintporcelain efter engelska mönster. — *Tallrikar*, 833, och *fruktskål*, 834, af flintporcelain med pressadt mönster i rokokoformer, Rörstrand, 1700-talets slut; *tallrikar*, 835, *skål*, 836, *smörask*, 837, *bonbonnière*, 838, i form af en liggande melon, samtliga af flintporcelain. *Sockerskål*, 839, af flintporcelain, signerad med stämpel RÖRSTRAND; *tallrik*, 840, flintporcelain med tryckt dekoration i blått, Rörstrand; 841, af fajans, signerad »G. B. 8/12. 87. C. E.» *Smörask*, 842, flintporcelain, dekorerad i porfyrimitation signerad: »Löfnäs 1802. Schirmer N:o 6». — *Fardinière*, 843, af flintporcelain, signerad: »Löfnäs, 1802 Sch.»; *blomkruka*, 844, af flintporcelain, signerad: »Löfnäs, 1803, Schirmer». *Vas*, 845, af flintporcelain, prydd med en afgjutning af en år 1796 slagen medalj, Rörstrand; 846, flintporcelain, signerad med stämpel RÖRSTRAND; 847, flintporcelain, Marieberg, Sten (jfr rum 64: n:o 671).
- 848 *Knif och gaffel*, 848, med skaft af silfver i rokokoformer, förfärdigade 1792; 849, med skaft af silfver, 1795; 850 851 *matsked*, 850, af silfver 1786; 851, af silfver, förfärdigade af guldsmeden P. Ohljin i Karlskrona år 1788 och enligt inskrift: »Gifven af mayor Zachau för trogen tjänst under Camp. 1788 på Örlogsskip. Prins Carl.»; 852, 1802; 853, 854 1807. — *Bordsurtout*, 854, af förgylld koppar med fyra flaskor af glas.
- 855 *Ljusstakar*, 855, af flintporcelain och mässing, signerade: 856 »Strowalt, Rörstrand, 1800»; 856, af tenn, försilfrade, förfärdigade i Göteborg år 1785, med graverad inskrift: »Dessa Ljusstakar nyttjades uti Kungs Valvet på Carlstens Fäst-

ning då Konung Gustaf 4:de var där uppe d. 21 Julij 1801»; 857, af silfver, förfärdigade 1795; 858, af silfver, förfärdigade af en guldsmed i Söderhamn, den ena 1796, den andra 1799; 859, af silfver, af guldsmeden Zethelius i Stockholm, 859 1798—99.

Ljusstakar, 860, 1785; 861, 1789; 862, 1789; 863, 1793; 860—863 864, 1793; 865, 1798; 866, 1799; 867, 1799; 868, af flintporcelain, Rörstrand; 869, af flintporcelain. 869

Tobaksburk, 870, af gjutjärn med målad dekoration, 870 daterad 1781; 871, af gjutjärn, daterad 1787; 872, daterad 871 872 1788; 873, med latinsk inskrift: Ore fumoso bene bibitur 873 (= med rök i munnen dricker man bra), daterad 1792; 874, 1795; 875, 1796, 876, med inskrift: Anton Johan Grill. 874—876 Inter bibendum copiose fumandum (= medan man dricker, bör man röka väldeligen), daterad 1798; 877, 1799; 878, 877 878 1806; 879, 1808. 879

Mansdräkten bibehöll under denna tid samma karaktär som förut, om ock rockarna fingo ännu högre kragar och ännu mera afsneddade skört framtill, så att de till sin form närmade sig fracken, som så småningom ersatte lifrocken. Fracken var merendels försedd med stora uppslag och om halsen lindades en halsduk flera hvarf. Västarna voro korta med eller utan uppslag. Knäbyxorna voro ännu i bruk, men aflöstes så småningom af långbyxorna, hvilka i början instoppades i stöfvlskaften, men sedan drogos öfver desamma ned till foten. *Rock*, 881, af violett sammet med 881 silkes- och paljetbroderi; 882, af mörkgrönt kläde med 882 silkesbroderi. *Väst*, 883, af ljusgrön »tissur», med upp- 883 slag; 884, af silfvertyg; 885, af ljusblå atlas med broderi 884 885 och silkesfrans i kanten; 886, af hvitt bomullstyg med 886 silfver och paljetbroderi; 887, af svart atlas, broderad, 887 från 1790.

Strumpor, 888, hvita, silke; *skospännen*, 889, af stål; 888 889 *värja*, 890, med fäste af förgylld brons, klingan etsad; 890 *promenadkäpp*, 891, af spanskt rör med guldknapp, daterad 891 1794; 892, med runkalender, daterad 1802; *käppkrycka*, 892

893 893, s. k. bergsmansyxa, af järn med graverad ornering,
894 daterad 1790; *elddonspung*, 894, med vidhängande stål, för
eldslagning med flinta och fnöske, daterad 1796.
895 »Svenska dräkten», *hofdräkt*, 895, bestående af jacka,
väst, byxor, kappa och värjgehång af ljusblått siden med
896 897 hvita »litsqwarder»; vid sidan *värja*, 896. *Mansdräkt*, 897,
bestående af rock, väst och byxor af mörkrödt kläde med
898 förgyllda knappar; *gossdräkt*, 898, bestående af jacka och
byxor af hvitt linne. Bakom dessa dräkter å väggen,
899 *paradtäcke*, 899, af hvit atlas med rikt schattersömsbroderi
i silke.

Damdräkten hade nu börjat antaga en mera enkel och
naturlig form med en i lediga veck nedfallande merendels
slät kjortel och ett åtsittande lif med eller utan skört.
900 901 *Lif*, 900, af ljusgrön taft; 901, med skört, af svart blom-
902 migt siden; *barnlif*, 902, med skört af randigt siden; *kofta*,
903 904 903, af grönt blommigt siden; *kofta och väst*, 904, till
riddräkt, af gult linne. Då lifven voro utan skört, bars
kring midjan ett bredt skärp, jfr porträtt n:o 925, och ur-
ringningen täcktes i regel med en större eller mindre fichu.
905 906 *Skärp*, 905, af hvit atlas med broderi i färger; 906, af vio-
907 lett atlas med målning och pärlbroderi; 907, af svart sam-
908 met med stålspänne; *skärpspänne*, 908, af stål med infattad
909 wedgwood-platta; 909, af stål, med infattade akvarellmål-
ningar. Ännu några till dräkten hörande plagg voro de
910 stora *förklädena*, 910, ofta af siden och broderade, samt
911 salongsmuffarna. *Brudmuff*, 911, af hvit atlas, broderad,
912 buren 1792 och märkt D. E. S.; *muff*, 912, af svart atlas
913 med bandbroderi. Dessutom *pannband*, 913, en till coiffu-
ren hörande prydnad, af hvitt siden med guldbroderad
vase, som enligt uppgift skall hafva tillhört prinsessan Sofia
914 Albertina; 914, af hvitt siden med insydda välluktande
kryddor. Skorna voro låga, spetsiga och med klackar,
som dock allmer minskade i höjd. Omkring 1800 var
klacken alldeles borta, så att skon, som fastknöts med ett
öfver vristen korslagdt band, fick ett sandalliknande ut-

seende. Klacken återuppträder först 60 år senare. *Skor*,
915, af grönt saffian, från omkring 1790; *brudskor*, 916, 915 916
af skär atlas från 1801; *tofflor*, 917, af röd atlas; *strumpor*, 917
918, hvita, silke; *strumpeband*, 919, af hvitt siden med bro- 918 919
derad inskription: »M. Christinas täcka hand knyter dessa
band»; 920 väfda, daterade 1793; 921, broderade och date- 920 921
rade 1796.

I intet afseende verkade den antikiserande smakrikt-
ningen så starkt som på den kvinnliga dräkten. Redan
vid midten af 1790-talet hade man gjort försök att upptaga
den klassiska dräktformen, och vid sekelskiftet finna vi
denna dräkt, jfr n:o 1070 i rum 68, fullt antagen, dock natur-
ligtvis med några efter dåtida förhållanden afpassade för-
ändringar. Klädningen blef en hög tunika med korta
eller långa åtsittande ärmar och mycket kort, djupt ur-
ringadt lif.

Oljemålning, 922, af Per Hilleström, framställande 922
konung Gustaf IV Adolf på besök i »Kongl. Målare- och
Bildhuggare-Akademien» den 26 januari 1797, då konun-
gen, efter ett tal af akademiens hedersledamot hertig
Fredrik Adolf, åtog sig att vara akademiens beskyddare.
Akten försiggick i akademiens högtidssal, genom hvars
midtfönster Riddarholmskyrkans torn synes; konungen och
hertigen äro iklädda lifgardets uniform, de närvarande
herrarna, akademiens professorer (flera porträttlika) m. fl.
äro dels iförda akademiuniform, dels »svenska dräkten».

Porträtt, 923, af sekreteraren i Öfverintendentsämbe- 923
tet och ledamoten af Konstakademien Ture Gustaf Wenn-
berg, måladt 1796 af Anders Johan Hansson († 1833);
924, af okänd man, 925, hans hustru och, 926, son, må- 924—926
lade år 1783 af Anders Eklund; 927, af rådmannen S. D. 927
Berglund och, 928, hans hustru Anna Maria Westman, 928
gifta 1774, målade på 1790-talet af okänd konstnär; 929, 929
af hoflakejen P. N. Forsberg, fader till skaldinnan Ulrika
Karolina Widström (f. 1764); 930 af okänd sjöofficer; 931, 930 931
af officer, enligt påskrift å baksidan »gref Carl Löwen-

hjelm, målad af C. F. v. Breda, en etude af 1800 års
932 kröningstafla»; 932, okänd herre.

933 *Miniaturporträtt*, 933, framställande läkaren, general-
direktören öfver lasaretterna i riket Olof af Acrel († 1806),
934 signeradt: »P. B. Hebbe f. 1795»; 934, af okänd herre,
935 signeradt »Fränkel pinx. 1797»; 935, af okänd svensk offi-
936 cer, kapten vid en jägarkår, dateradt 1797; 936, fram-
ställande löjtnanten vid Fältmätningsskåren, sedermera gene-
ralen Carl Fredrik Akrell († 1868), själfporträtt, dateradt
937 1807; 937, af okänd svensk officer i lifgardets uniform
med hvit bindel om vänstra armen (jfr n:o 795), signeradt
938 »Gillberg 1808»; 938, af okänd herre, sign. »Gillberg, pinxit,
939 Stockholm 1801» och, 939, okänd dam, enligt uppgift med-
940 lemmar af släkten Nettelblatt; 940, af fröken Marianne v.
941 Uslav. — *Silhuettporträtt*, 941, af grefve Claes Julius Eke-
942 blad († 1808), utfördt af P. Heckens 1791; 942, af fru
Ulrika Maria Gyllengahm († 1798).

Rum 67. Krusenbergs, 1790-talet.

Väggbeklädnaden i detta rum härstammar från ett rum
i en flygelbyggnad på egendomen Krusenbergs i Uppland,
950 inredd på 1790-talet. *Tapeterna*, 950, äro målade i olja
på duk i en färgton, som afser att verka som om väggen
vore af sten eller stuck. De bårder som omrama fälten
imitera i sten — marmor — skulpterade friser af antikise-
951 rande karaktär (jfr rum 65). *Paneler*, 951, och foder äro
noggrant kopierade efter originalen på Krusenbergs, och
målade äfven de i ett slags stenfärg. — Af karaktäristisk
antikiserande hållning äro de smala refflade putspilastrar,
som omgifva den nisch, i hvilken den smala runda *kakel-*
952 *ugnen*, 952, ej från Krusenbergs, är inställd. Dörröfver-
stycket öfver den ena dörren saknas. Golfvet är af plank,
lagdt i ett enkelt mönster efter original i det ifrågavarande

rummet å Krusenbergs, och taket saknar, liksom där, all
dekoration.

De här utställda förvaringsmöblerna, samtliga af mörk
mahogny med lister och runda nyckelskyltar af mässing,
äro karaktäristiska för det sengustavianska tidehvarvet (jfr
rum 66). *Skrifbord*, 953, med lädor å bägge långsidorna; 953
sekretär, 954, (damskrifbord) med utdragsskifva klädd med 954
grönt kläde, signerad: »And. Lundelius i Stockholm» samt
Stockholms Hallstämpel 1792. Anders Lundelius var med-
lem af ebenistsocieteten och förklarades år 1791 som mästare
i Stockholms snickareämbete. *Sekretär*, 955, med ned- 955
fällbar klaff och lädinredning, skifva af kolmårdsmarmor.
Byrå, 956, signerad: »C. Tolfström 1794». Carl Tollström 956
blef mästare i Stockholm 1791 samtidigt med den nyss-
nämnde A. Lundelius. *Sybord*, 957. Det eleganta *blomster-* 957
bordet, 958, har i stället för beslag små svarfvade ornament 958
af trä; baljan af grönmålad koppar. *Pipbord*, 959, af 959
mahogny med smala mässingslister, engelsk karaktär.
Eldskärm, 960, fot och ram af furu med järnstång, å hvil- 960
ken ramen kan inställas på olika höjd, broderi i silke på
hvitt siden, sign.: »Brodé par Henriette Marg. de Weiden-
hjelms L'an 1791.» (= broderad af H. M. Weidenhjelms år
1791).

Angående stolarnas form jfr rum 64. *Länstol*, 961, 961
af björk, målad i mahognyfärg; *länstolar*, 962, ett par, af 962
björk, hvitmålade, å undersidan brännstämpel med bok-
stäfverna M. L. B., betecknande en mästare inom Stockholms
stolmakareämbete. *Stolar*, 963, ett par, af björk, å sargens 963
insida Stockholms stolmakareämbetes pappersstämpel samt
bokstäfverna M. L. B. (jfr föregående nummer); *stol*, 964, 964
af björk med elegant snidade bladornament å ryggen samt
kryss, engelskt inflytande. *Taburetter*, 965, af björk. 965

Porträtt, 966, af öfverdirektören C. B. Wadström († 965
1799) undervisande en neger i Emanuel Swedenborgs
»Sapientia Angelica», måladt omkring 1790 af C. F. v. Breda;
bilden finnes publicerad i en *akvatintgravyr*, 967, af W. 967

968 Pyott, 1792; 968, af okänd herre i »svenska dräkten» (jfr 969 ofvan) och, 969, dam i karaktäristisk gustaviansk dräkt; 970 970, af Charlotta Ulrika Hilleström, måladt af hennes fader Per Hilleström.

971 *Broderad tafla*, 971, landskap, sydd 1791 af E. C. Ström; 972 972, framställande ett par Stockholmstidningar, en bank-sedel, en öfverflödsförordning, ett bref till prof. Carl Thunberg i Uppsala och en gåspenna, sydd och målad år 1795 af Johanna Maria Schagerström.

Rum 68. *Empiren, 1810—1830.*

Redan under »l'ancien régime», tiden före den stora revolutionen 1789, hade den antika konsten, först i Frankrike och därefter i den öfriga världen, spelat en pånyttfödande roll, ombildat de svängda och nyckfulla rokokoformerna till den eleganta stilriktning, som i Frankrike kallades »style Louis XVI», i Sverige gustaviansk stil. — Då man efter revolutionen så skarpt som möjligt ville markera att ett nytt tidskede hade inträdt, sökte man sina förebilder hos antiken, den bland gångna kulturperioder som man mest fann motsvara de nya idealen. Det afbrott i stilutvecklingen, som man ville markera, blef därför i själfva verket ingalunda så djuptgående som man trodde, om också uppfattningen af de antika förebilderna var väsentligt olikartad under de båda nämnda skedena.

Den konststil, som efterträdde Louis XVI-periodens (den gustavianska tidens) eleganta sirlighet, var den allvarliga och praktfulla empiren eller kejsarstilen, uppkallad efter det ur revolutionen framgångna napoleonska kejsardömet. I Sverige vann denna franska stilriktning en allmän spridning och herravälde först i samband med den franske marskalken Bernadottes hitkomst såsom Sveriges kronprins år 1810 och den har därför med en viss rätt här kallats Karl-Johans-stil. Redan under närmast föregående

årtionden hade en mängd öfvergångsformer uppträdt, som från ett ytligt upptagande af antika detaljformer ledde fram till ett alltmera konsekvent och genomfördt skapande i antikens stil och anda. Där man icke utan vidare kopierade antika föremål, t. ex. smärre prydnadsföremål af brons eller dess ersättning, skulpterad och förgylldt trä, så blef det den antika stenarkitekturens former som blefvo de grundläggande. Möblerna, hvilkas material vanligen utgjordes af furu med fanér af mahogny och beslag af förgylld brons, fingo därigenom en prägel af tyngd och oflyttbarhet.

Den för tiden karaktäristiska förvaringsmöbeln var chiffonniern, en kombination af byrå och sekretär, vanligen med tre lådor i den nedre delen och klaff och en låda i den öfre. Liksom fordom kabinettskåpen gjordes äfven chiffonniererna med rik och praktfull inredning innanför klaffen, hvarvid utom träinläggning äfven marmor, brons och spegelglas användes. *Chiffonnier*, 980, af mahogny, 980 upptill s. k. tandsnitt, vid sidorna pilastrar med sfinxhufvuden af förgylldt trä. *Byrå*, 981, af mahogny med 981 bronsbeslag, sign. af snickaren Karl Henrik Blom i Stockholm.

Toalettbord, 982, af mahogny samt förgylldt trä och 982 bronsbeslag, bordets ben liksom ståndarna på ömse sidor om spegeln äro i form af antika kolonner. — *Soffa*, 983, 983 af furu med mahognyfanér, originalklädsel af siden, skadad.

Sittmöblerna, särskildt stolarna, utfördes vanligen, liksom under det gustavianska tidehvarvet, af björk som hvitmålades eller förgylldes; redan under slutet af 1700-talet uppträdde detaljer af utpräglad »empire»-karaktär vid sidan af de gustavianska — jfr stolar i rum 69. — *Länstol*, 984, af björk med pastellageornament, förgylld; armstödens 984 sfinxfigurer sammanhännga med den smak för den egyptiska konsten, som väcktes till lif i Frankrike genom Napoleons egyptiska fälttåg 1798—99.

Synnerligen eleganta prof på empirens möbelkonst utgöra de föremål, oftast lättare prydnadsmöbler, där man

- direkt kunde kopiera antika förebilder. Prof på dessa er-
 985 bjuda det lilla *blomsterbordet*, 985, utfördt af skulpterad
 och förgylld björk efter modell af en antik s. k. trefot af
 brons. Till denna grupp kunna också räknas de båda
 986 *gueridonerna*, 986, eller ljusborden, utförda i snidad och
 förgylld furu och uppbärande kandelabrar, likaledes af furu
 987 med armar af förgylld brons. — *Gueridoner*, 987, ett par,
 af mahogny samt skulpterad och förgylld furu, uppbärande
 kandelabrar af brons, glas och marmor af samma form
 som de samtida ljuskronorna.
 988 *Väggbord*, 988, af förgylld furu med skifva af vit
 marmor; dylika småbord stodo med ena långsidan intill en
 vägg, vanligen mellan ett par fönster, ofvanför bordet
 989 hängde vanligen en spegel. — *Spegel*, 989, med väggbord,
 ram af furu med ornament i pastellage, bordsbenen i form
 af sfinxhermer, skifva och fotplatta målade i marmor-
 990 imitation; 990, ram i arkitektoniska former af förgylld furu,
 kolonner uppbärande ett listverk och ett bågfält med vapen-
 trofé, å ramens baksida brännstämpel C. P. S. och Stock-
 holms Hallstämpel med oläsligt årtal (ang. Hallstämpeln
 991 se rum 57: n:o 361); 991, ram, förgylld, med ornament i
 992 pastellage; 992, ram, förgylld, båda i arkitektoniska former;
 993 993, ram, förgylld med Stockholms Hallstämpel, 1826.
 Äfven för allehanda slags småföremål, ljusstakar och
 prydnadssaker, användes nu liksom under föregående period
 antikiserande, ofta från den antika arkitekturen hämtade
 former, kolonner, baser, obelisker, karyatider, listverk och
 994 olika slags profileringar. *Ljusstakar*, 994, af marmor och
 995 brons, skaftet i form af en kolonn; 995, af alm och körs-
 996 bärsträ; 996, af björk betsad och målade, samt elfenben;
 997—999 997, af tenn, gjord 1815; 998, af tenn, 1815; 999, 1819;
 1000—1004 1000, 1821; 1001, 1821; 1002, 1822; 1003, 1826; 1004, 1830;
 1005 *kandelaber*, 1005, af brons, skaftet i form af en karyatid;
 1006 1006, af brons, skaft i form af en karyatid. — *Ljusstake*,
 1007 1007, af förgylld brons med skärm som kan höjas och
 1008 sänkas, skärmskifvan saknas; *ljusstakar*, 1008, af gjutjärn;

1009, af silfver förfärdigade 1819; 1010, af silfver, 1820. 1009 1010
 — *Ljussax*, 1011, af stål; 1012, af brons med bricka. 1011 1012

Det för alla slag af smärre prydnadssaker under detta tide-
 hvarf mest karaktäristiska materialet var brons, dels mörk-
 patinerad, dels förgylld, ofta i förbindelse med marmor.
 Denna nyantikens förkärlek för bronzen sammanhänge
 därmed att flertalet af de föremål från antiken, som an-
 träffats vid gräfningar och som gifvit upphof till smaken
 för antikens konst, voro utförda i detta material. — *Ur*,
 1013, bordpendyl, af marmor och förgylld brons, utfördt 1013
 af Anders Lundstedt i Stockholm; 1014, af mörk och för- 1014
 gylld brons, signeradt »Le Clerc à Bruxelles»; 1015, af 1015
 brons och kolmårds marmor, hålles i gång genom att på
 grund af sin tyngd sänkas utefter den med kuggar för-
 sedda ståndaren; 1016, bordpendyl af Ulfundafajans och 1016
 förgylld brons, taflan signerad: »Ephr:m Hellström», figur-
 gruppen: »C. A. Linning, fecit Ulfunda 1814»; 1017, »astro- 1017
 nomiskt ur», af stål, brons och marmor, signeradt af ur-
 makaren J. Sauter, Stockholm.

Parfymbrännare, 1018, af brons i form af en antik 1018
 trefot (offerbord) jfr n:o 985; 1019, af mässing; *kannor*, 1019
 1020, af mörk och förgylld brons med fot af marmor. — 1020
Kikare, 1021 (tub) af brons och pärlemor; 1022, franskt 1021 1022
 arbete.

Sockerskrin, 1023, af silfver, af guldsmeden A. Zethelius 1023
 i Stockholm år 1813; *sockerskålar*, 1024, af silfver, Stock- 1024
 holm 1819; *gräddkanna*, 1025, silfver, Stockholm 1814; 1025
 1026, 1817; 1027, 1818; *skål*, 1028, silfver, Stockholm 1026—1028
 1821.

Servis, 1029, af porslin, bestående af tekanna, socker- 1029
 skål, gräddkanna, te- och kaffekoppar, med tryckt dekora-
 tion, engelsk tillverkning; *tekanna*, 1030, af flintporslin, 1030
 Rörstrand; 1031 af svart lergods med reliefdekoration. Svart 1081
 lergods af denna art hade först tillverkats i England, men
 fabrikationen upptogs snart äfven i andra länder, i Sverige
 i början af 1800-talet vid Ulfunda nära Stockholm, hvars

fabrik stod under ledning af Carl Arvid Linning. Prof på denna svenska tillverkning utgöra figurgruppen å den 1032 ofvan omtalade pendylen (n:o 1016) samt *burk*, 1032; *smör-* 1033 *ask*, 1033, med fat, samt *kanna*, 1034, af rödt lergods, samtliga signerade C. A. L.

Karaktäristiska för empiretiden äro *prydnadskoppar* 1035 med fat, vanligen af fransk tillverkning: 1035, med dekoration i reliefstil från Pariserfabriken »la Courtille»; 1036, med porträtt af konung Karl XIV Johan, signerad: »Schoelcher, Paris».

1037 1038 *Soppskål*, 1037, af tenn, förfärdigad 1815; *terrin*, 1038, 1039 med fat, af flintporcelain, signerad S. Anthony; 1039, Rörstrand; *skål*, 1040, af flintporcelain, Rörstrand; *skål med fat* 1041 samt *tallrik*, 1041, af flintporcelain, tillverkade vid Rörstrand 1042 för hofvets räkning; *tallrik*, 1042, med drottning Sofia Magdalenas, Gustaf III:s gemål († 1813) monogram under 1043 kunglig krona, Rörstrand; 1043, med Hedvig Elisabeth Charlottas, Karl XIII:s gemål, († 1818) monogram med kunglig krona.

1044 *Slef*, 1044, af silfver, med skaft af hvalfiskben, stämp- 1045 lad 1813; *etui med knif, gaffel och sked*, 1045, af silfver, 1046 1047 1816; *sked*, 1046, af silfver, 1816; *knif*, 1047, af silfver, 1048 1819; 1048, 1826.

1049 *Piphufvud*, 1049, af svart lergods med silfverbeslag, 1050 stämplade 1817. *Tobaksburk*, 1050, af Ulfundafajans, sig- 1051 nerad C. A. L.; 1051, af gjutjärn med Hellefors bruks 1052 1053 stämpel; 1052, med inskrift: »A. Flodmark, 1824»; 1053, med Hellefors bruks stämpel och inskrift: »Lars Hallgren, 1825».

De förändringar, den manliga dräkten undergick under 1800-talet, voro af mindre genomgripande art. I stort sedt är dräkten nu densamma som den var vid århundradets början. Lifrocken var efter 1805 ännu ej alldeles aflagd, men fracken utträngde den snart. Västarna voro korta och försedda med höga ståndkragar och knäbyxor vika för långbyxor. Som hufvudbonad bars nu cylinder-

hatt. *Lifrock*, 1054, af violett sammet med hög dubbel- 1054 vikt krage, guldbroderad; *frack*, 1055, af brunt kläde med 1055 de karaktäristiska flikiga uppslagen och den i nacken högt uppstående kragen. *Väst*, 1056, af hvitt siden med guld- 1056 broderi; 1057, af rödt ylle med broderade buketter; *goss-* 1057 *väst*, 1058, af gult randigt ylle från 1820-talet. *Brudgums-* 1058 *byxor*, 1059, af ljusgrått kläde från 1818 samt en samtidigt 1059 *buren väst*, 1060, af ljusgrå brokad. *Sko*, 1061, af svart 1060 1061 läder; *strumpor*, 1062, hvita, silke. *Brudgumshängslen*, 1062 1063, broderade och daterade 1824—1825; *tobaksetui*, 1064, 1063 1064 af röd och grön saffian, dateradt 1818; *plänbok*, 1065, af 1065 saffian, daterad 1811; *paraply*, 1066, af blått siden med 1066 spröten af hvalfiskben och träkrycka med silfverbeslag, från 1818; *promenadkäpp*, 1067, af bamburör med guld- 1067 knapp, märkt B. v. B 1829; 1068, af spansk rör med 1068 runkalender. *Mansdräkt*, 1069, bestående af rock och 1069 byxor af blå sammet samt väst af hvit atlas, 1800—1810; *damklädning*, 1070, af hvit linnong, broderad, 1800—1810; 1070 *damklädning*, 1071, af randigt siden, 1815—1820; *flick-* 1071 *klädning*, 1072, af rödt ylletyg, omkring 1828; *damdräkt*, 1072 1073, bestående af klädning och kofta, af blått siden, 1825 1073 —1830.

Damdräkten bibehöll sin form med de snäva, jäm- ligen korta kjolarna ooh de korta lifven till omkring 1820, då korsetten åter kom i bruk och därigenom midjan markerades på dess naturliga plats. Efter midten af 1820-talet blifva ärmarna ballongliknande vida (jfr damdräkt 1073), ett mode, som man återfinner under århundradets sista decennium. *Damklädning*, 1074, af ljusblått siden med 1074 florsränder, 1810-talet; 1075, af grönt skiftande »serge de 1075 soie» med de långa ärmarna lösa, 1810-talet. Som ytterplagg begagnades *kappor*, 1076, af gult skiftande siden, 1076 1800—1810 och *koftor*, 1077, af violett atlas från 1809; 1077 1078, af grön trikåväfnad i silke, men äfven de stora, 1078 kvadratiske schalarna. De aflånga schalarna, de s. k. långschalarna, vanligen af ytterst tunn och fin väfnad och

vacker färg, buros däremot mera som prydnad. *Hattarna*,
 1079 1080 **1079, 1080**, af hvit atlas voro i allmänhet små. Som huf-
 vudbonad inomhus till elegantare dräkter bars turbaner.
 1081 1082 *Parasoll*, **1081**, af rödt blommigt siden; **1082**, af hvitt
 1083 siden med tambursömsbroderi i färger; *skärp*, **1083**, af
 1084 ytterst fin silkesväfnad från 1818; *handskar*, **1084**, »gants
 1084 de Suède», långa, utan knappar; *vantar*, **1085**, af hvitt
 linne. Skorna voro såsom förut nämnts låga, spetsiga och
 utan klackar men blefvo så småningom bredare i tårna.
 1086 1087 *Skor*, **1086**, af hvit atlas, broderade; *brudskor*, **1087**, af
 1088 skär »serge de soie», från 1815; *ska*, **1088**, af hvit atlas
 med tambursömsbroderi i grönt silke, från 1809. *Strum-*
 1089 1090 *por*, **1089**, af hvitt silke, genombrutna; **1090**, af svart silke,
 1091 genombrutna, från 1820-talet; *brudstrumpeband*, **1091**, af
 1092 silfvertyg med broderi; **1092**, af hvit atlas, broderadt. Till
 öfriga dräktprydnader hörde i främsta rummet solfjädern,
 1093 som nu blifvit miniatyraktigt liten. *Solfjäder*, **1093**, af
 1094 hvit crêpe med stålpaljetter, ställ af elfenben; **1094**, af
 1095 blåhvit crêpe med stålpaljetter och ställ af horn; **1095**, af
 1096 svart crêpe med svart benställning; **1096**, af papper med
 färglagdt kopparstick och ställ af trä. Af smycken böra
 särskildt påpekas de prydliga diademformade *kammarna*,
 1097 1098 **1097**, af förgyllt silfver med äkta pärlor från 1819; **1098**,
 af sköldpadd och guld med infattad karneol; *örhängen*,
 1099 **1099**, af guld med äkta pärlor och hårabete från 1811;
 1100 1101 *ring*, **1100**, af guld, slät, från 1815; *kråsnål*, **1101**, af guld
 1102 med äkta pärlor och ett silhuettporträtt från 1810; **1102**,
 af guld, från 1813; de tvänne senare dock tillhörande den
 1103 manliga dräkten. En *signetring*, **1103**, af guld med sigill-
 platta med karneol; synes af vapnet att döma hafva till-
 hört hertig Karl, sedermera Karl XIII.

Samtida *porträtt* gifva en föreställning om dräkt-
 1104 1105 skicket: **1104**, framställande en okänd familj; **1105**, af
 1106 okänd herre och, **1106**, hans hustru, målade af Carl Fr.
 1107 v. Breda; **1107**, af auditören, friherre B. W. H. v. Knor-
 1108 ring († 1831) och **1108**, hans hustru Ulrica Carolina Otter,

med hvilken han gifte sig år 1829; **1109**, af häradshöf- **1109**
 dingen Nils Otter, bror till n:o 1108; **1110**, framställande **1110**
 kassören Nyberg, och, **1111**, hans hustru, målade år 1826— **1111**
 27 af A. J. Fägerplan. — En äfven under denna tid omtyckt
 art af porträttkonst var miniatyrmåleriet, som utöfvades af
 flera framstående konstnärer. *Miniatyrporträtt*, **1112**, okänd **1112**
 man, måladt år 1810 af Carl Fredrik Viertel; **1113**, proto- **1113**
 kollssekreteraren grefve Carl Adam David Gyllenborg
 († 1863); **1114**, häradshöfdingen G. M. Löwengren († 1852) **1114**
 och **1115**, hans fru Gustafva Sophie Rodecor († 1837), **1115**
 målade år 1814 af G. Andersson; **1116**, skalden Arvid **1116**
 August Afzelius († 1871) måladt 1814 af L. Sparrgren;
1117, kaptenen vid Kgl. Vendes artilleriregemente Carl **1117**
 Gustaf Flodin, måladt af Joh. Way år 1816; **1118**, konung **1118**
 Carl XIV Johan; **1119**, okänd herre, måladt år 1827 **1119**
 af J. Gillberg; **1120**, okänd fransk husarofficer; **1121**, fru **1120 1121**
 Anna Margareta Arfvidsson, f. v. Jacobsson († 1816),
 måladt år 1810 af J. Léauté; **1122**, okänd dam, måladt år **1122**
 1814 af Giuseppe Rota; **1123**, okänd dam, måladt år 1816 **1123**
 af V. Lemoine.

Silhuettporträtt, **1124**, af kronprinsen Karl August **1124**
 († 1810); **1125**, af Karl XIV Johan; **1126**, af Karl XIV **1125 1126**
 Johan; **1127**, af rådmannen i Kristinehamn C. M. Dahlgren. **1127**
 Små dylika silhuetter användes till prydnad på finger-
 ringar; **1128**, *fingerring* med silhuettporträtt af teol. dr. **1128**
 P. P. Ekelund, ringen förfärdigad i Stockholm år 1819.

Vaxpoussering, **1129**, framställande en okänd herre, **1129**
 utförd år 1811 af S. Hoffmeister; **1130**, okänd herre och **1130**
1131, hans hustru, af S. Hoffmeister. — *Reliefmedaljong*, **1131**
1132, af svart lergods, framställande assessor J. G. Gahn **1132**
 († 1811), signerad: Rörstrand.

Broderad tafla, **1133**, af silke på siden, daterad 1817; **1133**
1134, daterad 1828.

Dörröfverstycken, **1135**, från huset Järntorget n:o 83 i **1135**
 Stockholm; **1136**, från f. d. Hornska palatset, Volmar Yx- **1136**
 kullsgatan 27, Stockholm.

Rum 69. *Öråker, 1810-talet.*

På den fasta rumsinredningskonstens område voro traditionerna från den gustavianska tiden länge lifskraftiga. Den nya tidens stil, empiren, förmådde, med få undantag, icke att på detta område göra sig konsekvent gällande. Dess former förekommo vanligen starkt uppblandade med sådana som utbildats redan under det gustavianska tidehvarfvet.

Detta rum är en kopia af en salong på egendomen Öråker i Uppland, inredd under 1800-talets andra årtionde. Här råder samma karghet och samma kyliga färgskala som redan den föregående tiden, den sengustavianska, älskade. Paneler, dörr- och fönsterfoder hafva gustavianska profiler, **1150** flera motiv i de rikt skulpterade *dörröfverstyckena*, **1150**, voro använda redan på 1790-talet, under det att andra t. ex. tandsnitten i öfverstyckenas listverk hafva en mera utpräglad empirekaraktär, anslutande sig till antikens stenarkitektur. — Den väggfasta *spegeln*, **1151**, mellan fönstren, som är af samma karaktär som de som finnas på Öråker, härstammar från ett samtida hus i Stockholm.

Väggytorna äro klädda med en ljusblå, i limfärg målade papperstapet och prydas upptill med en bård med empireornament i svart mot gul botten, likaledes af papper. Färgerna å tapeter af detta slag voro växlande, men alltid i någon ljus, kall färgton, en reminiscens af de stuck- eller stenimiterande färgerna från det sengustavianska tidehvarfvet. Detta sätt att bekläda väggarna var det vanligaste, men därjämte förekommo både enklare och mera praktfulla.

I förrum, enklare salar o. dyl. särskildt i bottenvåningar målade man direkt på den i en ljus ton affärgade murytan antingen en pilaster- och fältindelning eller också ett marmorradt mönster. Tapeter målades liksom under föregående tider i olja på duk, med fält omgifna av pilas-

trar och friser, ofta med ornament i hvit reliefimitation mot ljusblå botten.

Helt boaserade väggar användes äfven, oftast i hvitt med sparsamma förgyllda ornament, och i praktrum, salonger och slottsgemak kläddes väggarna med siden inom ramverk af olika slag. Det var egentligen blott i rum af denna art som empirestilen framträdde konsekvent utbildad och genomförd: sidenet, vanligen i varma färger, rödt med gult, orange eller grönt, förekom dels spändt i ramar, dels lagdt i vertikala veck, något som gaf en särskildt varm och ombonad karaktär åt rummen. Undantagsvis, t. ex. på Rosendals slott å Djurgåden vid Stockholm, hvars inredning är ett och ett halft årtionde senare än inredningen i detta rum, förekom en indelning af väggfälten med smäckra mahognykolonner med kapital af förgylld brons.

Innantaken voro fortfarande enkla, hvita och oftast helt odekorerade. Golfven belades med plank eller i finare rum med parkett. Fönsterindelningen var vanligen densamma som under den närmast föregående tiden; i bottenvåningar slutade fönstren dock ofta i en rundbåge med radierade spröjsverk. Stundom gingo de äfven ända ned till golfvet och förde då ofta som dörrar ut på en altan eller terrassliknande trappa. — Framför fönstren brukades konstrikt anordnade gardiner.

Som eldstäder användes fortfarande i vanliga bostadsrum kakelugnar af inhemsk tillverkning; en ofta förekommande kakelugnstyp visade en kubisk underdel uppbärande en såsom kolonn dekorerad öfre del. — *Kakelugnen*, **1152**, **1152** i detta rum har en för empiretiden karaktäristisk dekorerad med gripar, en symmetrisk akantusstängel m. m.; den härstammar från ett hus i Stockholm. — Jämte kakelugnar användes äfven öppna spisar, som oftast utförda i hvit marmor med strängt antikiserande reliefornament och ej sällan importerade från Italien.

Den blandning af gustavianska och empireformer, som

framträdde i bostadens fasta inredning gjorde sig äfven gällande i möblemanget. — Af utpräglad empirekaraktär med sina från den antika stenarkitekturen hämtade former är *hyllan*, **1153**, af mahogny med bronskapital å kolonnetterna, en s. k. »atheniennes», afsedd för planschverk o. dyl.

1154 — Stenformer visar äfven *sekretären*, **1154**, hvars främre sida kan skjutas upp och medelst motvikter hållas i sådant läge att bakomvarande lådinredning och klaff blifva åtkomliga.

Sin rikaste utveckling når emellertid denna arkitektoniska möbelkonst i sekretärer och chiffonniärer, som stundom uppåt afslutades med en hel liten byggnad och äfven inuti klaffen hade en arkitektonisk indelning. *Sekretär*,

1155 **1155**, af furu med fanér af mahogny; det arkitektoniska ytterligare framhållet genom användningen af pilastrar och kolonetter af marmor; i det inre förekommer åtalet 1811.

1156 *Skrifbord*, **1156**, af furu med mahognyfanér, marmorpilstrar och bronsbeslag.

1157 *Väggbord*, **1157**, af furu, rörgylltd, med skifva af porfyr. Porfyr hade i Älfdalen i Dalarna börjat brytas redan under 1700-talet; Karl XIV Johan inköpte redan såsom kronprins bruket och intresserade sig för tillverkningen, hvarigenom porfyren såsom material blef modern och förarbetades till en mängd olika slags föremål, såsom ljusstakar, urnor, brefpressar samt till användning inom arkitekturen.

De för den svenska empiren karaktäristiska sittmöblerna hafva i sin allmänna karaktär många drag gemensamma med den gustavianska tidens möbler, under det att den nya stilrikningen gör sig märkbar i detaljerna. Materialet är vanligen björk, skulpterad och hvitmålad, någon gång rörgylltd. *Soffa*, *4 stolar och 2 taburetter*, **1158**, af björk med gripär, antikiserande bladlistor och rosetter på de kubiska sarghörnen. *Stol*, **1159**, af björk, rörgylltd, af karaktäristisk empireform med ryggen bestående af fem ständare, som uppbara en rundad platta; sarghörnen af gus-

taviansk typ, under sargen Stockholms stolphakareämbetes stämpel, samt å baksidan signatur i stämpel: IHS.; **1160**, **1160** af björk; **1161**, af alm. **1161**

Gueridoner, **1162**, ett par, af rörgylltd furu. — *Eldskärm*, **1163**, af rörgylltd furu, med skärmblad af hvitt siden, dekoreradt med broderi och målning. — *Väggur*, **1164**, i foder af skulpterad och rörgylltd furu, å taflan signeradt af urmakaren J. T. Cedergren, Stockholm. — *Broderadt tafla*, **1165**, utförd år 1815; **1166**, utförd år 1815 af Margareta Aspling. **1165** **1166**

Platå, **1167**, af rörgylltd brons med spegelglas; dylika platåer placerades på festligt dukade bord som underlag för skålar och kandelabrar af brons och glas m. m. — *Kandelabrar*, **1168**, af marmor, brons och glas (jfr föregående rum); *Ljusstake*, **1169**, af brons, med två ljusarmar och rörlig skärm, hvars af hvitt glas utförda sidor visa porträtt af Karl XIV Johan, drottning Desideria, Oscar I och drottning Josefina. **1167** **1168** **1169**

Skål, **1170**, af porfyr; *urna*, **1171**, af porfyr; **1172**, af flintporcelain, imiterande porfyr, signeradt Rörstrand. **1170**—**1172**

Rum 70. Ystad, 1830-talet.

Den fasta inredningen i detta rum härstammar från ett omkring år 1830 uppfördt och inredt borgarhus i Ystad. Väggbeklädnaden liksom den målade dekorationen kring dörrarna och i takkälningen hafva kopierats efter originalen, hvilka befinna sig i Nordiska Museets ägo, men icke äro i det skick att de kunna uppsättas.

Väggarna äro beklädda med en papperstapet, i ljus färgton med i limfärger målade friser och dörrömfattningar. Dubbeldörrarna hafva enkla snidade ornament och karaktäristiska beslag af brons. — Den runda helhvita kakelugnen är upptill försedd med en palmettfris i relief.

Den stora *chiffoniern*, **1180**, af furu och mahogny-

fanér och bronsbeslag, utgör ett synnerligen karaktäristiskt prof på empirestilens tunga, om arkitektoniska stenformer erinrande möbelkonst. Öfverbyggnaden har formen af en antikiserande kolonnad och innanför klaffen finnes en rikt fördelad inredning med lådor och fack. — *Skåp*, **1181**, mahogny, med arkitektoniskt avslutadt krön.

1182 *Bord*, **1182**, af furu med mahognyfanér och inläggning i ljusare trä, benen i kolonnform, af svärtad furu. En under denna tid ofta förekommande form af bord äro försedda med endast en kraftig kolonn, hvilande på en rektangulär platta, som i sin ordning uppbäras af fyra tassar eller kulor. — *Sybord*, **1183**, fanér af björk med inläggningar; **1184** **1184**, mahognyfanér, under skifvan, som kan fällas upp, inredning med fack för ett 60-tal olika små verktyg och utensilier.

Under denna tid, sen-empiren, försvinna de gustavianska stildragen helt och hållet från sittmöblerna, som få en mera utpräglad empirekaraktär. — Sittmöblerna i detta rum äro af en enkel, borgerlig typ. *Soffa*, **1185**, af björk med inläggningar af lönn; benens synnerligen oändamålsenliga form är karaktäristisk för sen-empiren.

1186 *Länstol*, **1186**, af björk med inläggningar i ljusare trä; möbelen är af en typ som är vanlig i södra Sverige och Danmark; *stol*, **1187**, af päronträ och rödbok, sydsvensk typ; **1188**, af björk; **1189**, af björk, ursprungligen målad i mahognyfärg; ryggen med en urna, omgifven af tvenne lotusstänglar.

1190 *Spegel*, **1190**, i ram af furu och bok. — *Eldskärm*, **1191** **1191**, af furu, målad i svart och guld med broderi.

1192 *Porträtt*, **1192**, framställande kryddkramhandlaren C. L. Hassell, miniatyr på pergament, målad af G. Andersson **1832**; **1193**, af den föregående son, kryddkramhandlaren Johan Fredrik Hassell (f. 1787); och, **1194**, hans hustru Sofia Carolina Hassell (f. 1791), målade af G. Andersson **1832**.

1195 *Broderad tafla*, **1195**, daterad 1828.

Rum 71. 1800-talets början.

Chiffonnier, **1200**, furu med mahognyfanér med beslag **1200** af mässing, signerad: »Gjord i Stockholm till Mästerstykke af I. L. Fårsmän **1802**»; **1201**, furu med mahognyfanér, **1201** mässingsbeslag och skifva af hvit marmor; **1202**, furu med **1202** mahognyfanér, inlagda ränder och mässingsbeslag, signerad: »C. F. Ekström, Snickare och Schatullmakare i Stockholm»; *Sekretär*, **1203**, furu med mahognyfanér, marmorkolonnetter **1203** och bronsbeslag; i öfre delen kopparstick dateradt **1815**, i undre delen spelverk som utför Ouverturen till Figaros Bröllop af Mozart.

Skrifpulp, **1204**, furu med mahognyfanér. *Skrifbord*, **1204** **1205**, furu med mahognyfanér, med ribbdörrar framför uppsatsens inredning. **1205**

Stol, **1206**, af björk, gustaviansk typ med tre rygg- **1206** ständare af empirekaraktär (jfr. stolar n:o 963 i rum 67), under sargen Stockholms stolmakarämbetes stämpel och mästarstämpel E.Ö.M. (= Erik Öhrmark); **1207**, af björk, **1207** hvitmålad, gustaviansk typ med ryggständare af empirekaraktär (jfr stol n:o 808 i rum 66).

Gueridon, **1208**, björk, förgylld; **1209**, björk, förgylld **1208** **1209** och målad i bronsgrönt. *Kandelaber*, **1210**, staty af gips **1210** framställande Ceres sökande Proserpina, utförd efter modell af Johan Tobias Sergel; hon håller i händerna tvänne facklor apterade till ljuspipor.

Rum 72. 1800-talets början.

Soffa, **1211**, och *länstolar*, **1212** af björk, målade i **1211** **1212** hvitt och bronsgrönt, orneringen dels snidad, dels utförd i pastellage; *soffa*, **1213**, furu och björk, skulpterad, målad **1213** i hvitt och förgylld; klädsel af kattun med tryckt mönster.

- 1214** *Stol*, **1214**, björk, karaktäristisk empireform, med Stockholms stolmakarämbetes stämpel och signatur I.F.H.
- 1215** *Bord*, **1215**, af ek och mahogny, å sargen skulpterade rosetter i st. för beslag (jfr sybord n:o 802 i rum 66).
- 1216** *Skrifbord*, **1216**, som tillhört Artur Hazelius och användts
- 1217** af honom i hans arbetsrum å Skansen. — *Eldskärm*, **1217**,
- 1218** furu med mahognyfanér och bronsbeslag, broderi; **1218**, furu och mahogny, arkitektoniska former.

Publikationer,

utgifna af Nordiska Museet.

Fataburen,

kulturhistorisk tidskrift, utgifven sedan 1906. Årligen fyra häften, 256 sidor, med bilagor. Pris pr år 5 kr.

Meddelanden från Nordiska Museet.

1881—1903.

Bidrag till vår odlings häfder,

1—10. Sthlm 1881—1910. Pris från 75 öre till 3 kr.

Afbildningar af föremål i Nordiska Museet.

1—7. Pris 1 kr. 50 öre pr häfte.

Bilder af utställda föremål,

utgifna af SUNE AMBROSIANI. 300 ill. 1 kr. 50 öre.

Publikationer,

utgifna genom Nordiska Museet eller behandlande föremål inom Nordiska Museet.

Wistrand, P. G., Svenska folkdräkter.

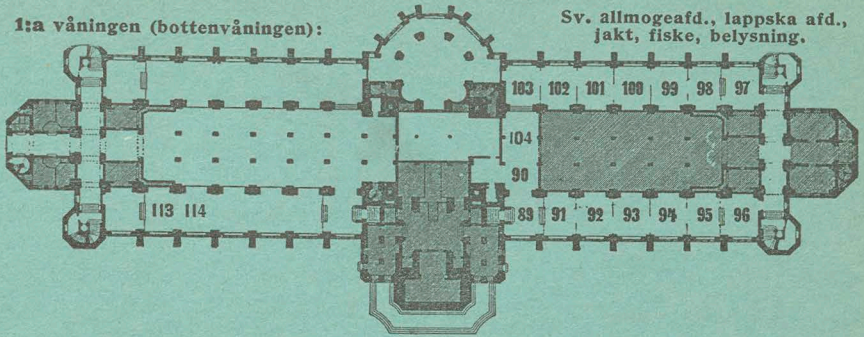
Sthlm 1907. Pris 20 kr.

Upmark, G., Möbler i Afdelningen för de Högre Stånden.

100 planscher, däraf 16 i färg. Pris inb. kr. 32,50. P. A. Norstedt & Söners förlag. Genom bokhandeln.

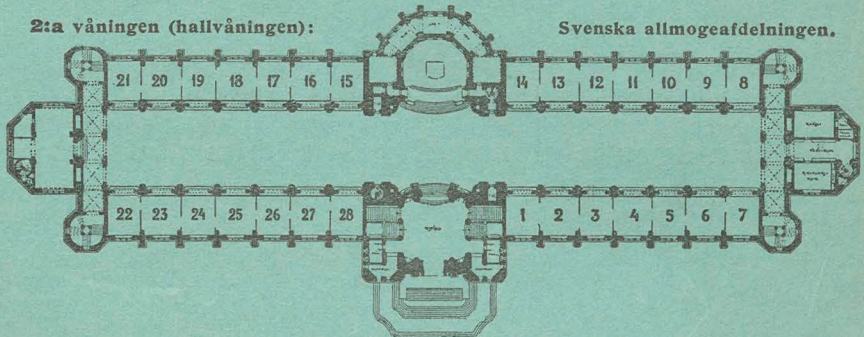
1:a våningen (bottenvåningen):

Sv. allmogeaftd., lappska aftd.,
jakt, fiske, belysning.

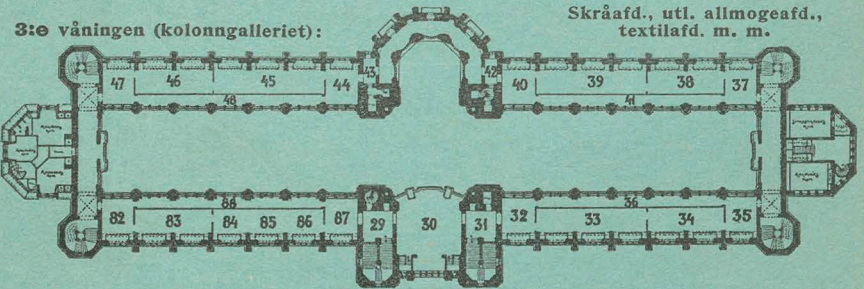
2:a våningen (hallvåningen):

Svenska allmogeaftdelningen.

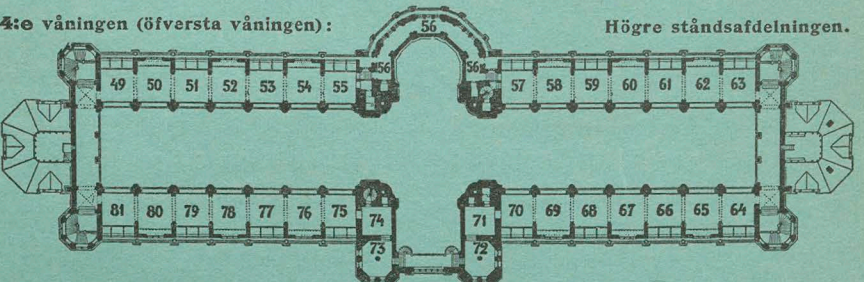
3:e våningen (kolonn Galleriet):

Skråaftd., utl. allmogeaftd.,
textilaftd. m. m.

4:e våningen (öfversta våningen):

Högre ståndsaftdelningen.

Nordiska Museets samlingar belysa hufvudsakligen svenska folkets kulturhistoria. Det bör därför ligga i allmänhetens intresse att föremålen ej skadas. Hvarje beröring af föremålen skadar dem.